

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**TİKA’NIN YURT DIŞINDA YAPMIŞ OLDUĞU KÜLTÜREL
FAALİYETLERİN TÜRK BASININDAKİ İZDÜŞÜMÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Kamil KOLABAŞ

Enstitü Anabilim Dalı: İLETİŞİM VE TASARIMI

Enstitü Bilim Dalı: İLETİŞİM SANATLARI

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet Gökhan GENEL

Ocak - 2022

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS / ~~DOKTORA~~ İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: TİKA’NIN YURT DIŞINDA YAPMIŞ OLDUĞU KÜLTÜREL FAALİYETLERİN TÜRK BASININDAKİ İZDÜŞÜMÜ

Yukarıda başlığı belirtilen proje çalışmamın toplam 72 sayfalık kısmına ilişkin aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 18/12/ 2021 tarihinde aşağıda ismi yazılı araştırma görevlisi tarafından şahsıma iletilen Turnitin intihal tespit programı raporuna göre projemin benzerlik oranı %14’tır.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç,
2. Alıntılar dâhil,
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Bu bilgiler doğrultusunda proje çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

İmza

Adı SOYADI	: Kamil KOLABAŞ
Öğrenci Numarası	: 197227029
Ana Bilim Dalı	: İletişim ve Tasarımı
Programı	: İletişim Sanatları
Türü	: ( ) Proje (X) Yüksek Lisans Tezi ( ) Doktora Tezi

Taramayı Yapan Arş. Gör.
(Demet YALÇIN)

Danışman
(Adı Soyadı, İmzası, Tarih)
Prof. Dr. Mehmet Gökhan Genel

ÖNSÖZ

Çağımızın gerekleri doğrultusunda sosyal, kültürel, güvenlik ve kalkınma açısından projelendirilen yardımların faaliyete geçirilip uygulanarak örgütlenmesi bir disiplin gerektirmektedir. Büyük devletler günümüzde uluslararası sivil toplum kuruluşları ile ortak yürüttükleri projeleriyle dış yardım aktörleri olarak hizmet vermektedirler. Çağımız dış yardımlarının artık uzmanlık gerektiren bir araç haline geldiği ve ülkelerin yeniden şekillendirildiği bir faktör olduğu net şekilde anlaşılmıştır. Bu doğrultuda 1992 yılında kurulan aynı zamanda TİKA başkan danışmanı olarak bünyesinde de çalıştığım TİKA'nın Türk dış politikasında yapmış olduğu faaliyetleri aktarmak ve bu faaliyetlerin Türkiye açısından da olumlu imajını basın yoluyla aktarmaktan büyük mutluluk duymaktayım.

Bu çalışmamın oluşma aşamasında bana gösterilen anlayış ve yardımlarından dolayı danışman hocam Sayın Prof. Dr. Mehmet Gökhan GENEL'e teşekkürlerimi bir borç bilirim. Manevi desteğini her zaman hissettiğim Turizm ve Kültür Bakan Yardımcısı Sayın Dr. Serdar ÇAM'a ve bugüne kadar manevi desteklerini eksik etmeyen büyüklerime, arkadaşlarıma ve aileme teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Kamil KOLABAŞ

23 Aralık 2021

İÇİNDEKİLER

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BEYAN BELGESİ	i
ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR LİSTESİ	iv
TABLolar LİSTESİ	vi
RESİMLER LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: TİKA TARİHÇESİ	4
1.1. TİKA'nın Kurulması	4
1.2. TİKA'nın Misyon ve Vizyonu	12
1.3. TİKA'nın Faaliyet Kapsamı	14
BÖLÜM 2: TİKA'NIN YAPMIŞ OLDUĞU FAALİYETLER	21
2.1. Eğitim	26
2.2. Sağlık	30
2.3. Su ve Su Hijyeni	33
2.4. İdari ve Sivil Altyapılar	35
2.5. Diğer Sosyal Altyapı ve Hizmetler	38
2.6. Ulaştırma ve Depolama	40
2.7. İletişim ve Altyapıların Geliştirilmesi	41
2.8. Acil ve İnsani Yardım	43
BÖLÜM 3: TİKA FAALİYETLERİNİN TÜRK BASININDAKİ İZDÜŞÜMÜ	50
3.1. Milliyet Gazetesinin İçerik Analizi.....	51
3.2. Sabah Gazetesinin İçerik Analizi	56
3.3. Sözcü Gazetesinin İçerik Analizi	61
SONUÇ	65
KAYNAKÇA	67
ÖZGEÇMİŞ	70

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluđu
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AGİK	: Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Konferansı
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı
AK Parti	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
BBC	: British Broadcasting Corporation (Britanya Yayın Kuruluşu)
bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
BYEGM	: Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü
CIA	: Central Intelligence Agency (ABD Gizli Sevisi)
CNN	: Cable News Network (Uluslararası Haber Kanalı)
çev.	: Çeviren(ler)
D-8	: Developing Eight (Ekonomik İş Birliği Teşkilatı)
DAEŞ/İŞİD	: Irak Şam İslam Devleti Terör Örgütü
der.	: Derleyen(ler)
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DSP	: Demokratik Sol Parti
EKETİB	: Ekonomik, Kültürel, Teknik İş Birliği Başkanlığı
GATT	: General Agreement on Tariffs and Trade (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması)
GDAÜ	: Güney Doğu Avrupa İş Birliği Süreci
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IMF	: International Monetary Found (Uluslararası Para Fonu)
İHH	: İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı
İİT	: İslam İş Birliği Teşkilatı
İKÖ	: İslam Konferansı Örgütü

KDK	: Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü
KEİ	: Karadeniz Ekonomik İş Birliği
KFOR	: Kosovo Force (Kosova Özel Kuvvetleri)
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi
MC	: Milletler Cemiyeti
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MİT	: Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanlığı
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
No.	: Numara
OECD	: Organization for Economic Cooperation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü)
PKO	: Proje Koordinasyon Ofisi
RKY	: Resmi Kalkınma Yardımları
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TESEV	: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
TİA	: Türk İş Birliği Ajansı
TİKA	: Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	: United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
UNIDO	: United Nations Industrial Development Organization (Birleşmiş Milletler Endüstriyel Gelişme Örgütü)
Vol.	: Volume (Sayı)
WB	: World Bank (Dünya Bankası)
WTO	: World Trade Organization (Dünya Ticaret Örgütü)
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı
YTB	: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. TİKA Başkanları ve Görev Yılları	7
Tablo 2. TİKA Teşkilat Şeması	8
Tablo 3. Milliyet Gazetesinde TİKA İle İlgili Haberlerde Kullanılan Kavramlar.....	52
Tablo 4. Sabah Gazetesinde TİKA İle İlgili Haberlerde Kullanılan Kavramlar.....	57
Tablo 5. Gazetelerin TİKA Faaliyetlerine Göre Haber Dağılımları (2019 yılı)	62

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1. 62 Program Koordinasyon Ofisi	11
Resim 2. TİKA Misyon ve Vizyon Şeması	12
Resim 3. TİKA Resmi Kalkınma Yardımları 2002 – 2018 (Milyon Dolar)	21
Resim 4. TİKA’nın Yıllara Göre Az Gelişmiş Ülkelere Yardımları (Milyon Dolar)	23
Resim 5. TİKA’nın İki Taraflı Yardımlarından 2018 Yılında En Fazla Yararlanan Az Gelişmiş Ülkeler	24
Resim 6. 2019 Yılı TİKA Faaliyet Çıktıları (Eğitim Sektörü)	27
Resim 7. 2019 Yılı TİKA Faaliyet Çıktıları (Sağlık Sektörü)	32
Resim 8. 2019 Yılı TİKA Faaliyet Çıktıları (Su ve Su Hijyeni Sektörü)	34
Resim 9. 2019 Yılı TİKA Faaliyet Çıktıları (İdari ve Sivil Altyapılar Sektörü)	37
Resim 10. 2019 Yılı TİKA Faaliyet Çıktıları (Diğer Sosyal Altyapı ve Hizmetler)	39
Resim 11. 2019 Yılı TİKA Faaliyet Çıktıları (Ulaştırma ve Depolama Sektörü)	41
Resim 12. 2019 Yılı TİKA Faaliyet Çıktıları (İletişim Altyapılarının Geliştirilmesi)	42
Resim 13. TİKA’nın Resmi Acil ve İnsani Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı	45
Resim 14. En Çok İnsani Yardım Yapan Ülkeler [2018; Milyon Dolar]	47
Resim 15. 2019 Yılı TİKA Faaliyet Çıktıları (Acil ve İnsani Yardım Sektörü)	48
Resim 16. Hakan Çelik’in “Türkiye 2019’dan Güçlenerek Çıkacak” Haberi	53
Resim 17. “Konya’nın Kardeşliği Balkanları Aştı” Haberi	53
Resim 18. “Kerkük için Her Türlü Katkısı Vermeye Hazırız Haberi” Haberi	54
Resim 19- “TİKA Kültür Mirasımıza Sahip Çıkıyor Haberi” Haberi	55
Resim 20- “Çam: Yardım Elimiz Her Yere Uzanıyor” Haberi	58
Resim 21. “Osmanlı Mirasına Türk Bayrağı Çekildi” Haberi	59
Resim 22- “TİKA Rehberliğinde Türkiye – Afrika Yakınlaşması” Haberi	60
Resim 23- “TİKA’dan Erbil’e Dostluk Eli” Haberi	61

**YALOVA ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS
TEZ ÖZETİ**

Tezin Başlığı: TİKA'nın Yurt Dışında Yapmış Olduğu Kültürel Faaliyetlerin Türk Basınındaki İz düşümü	
Tezin Yazarı: Kamil KOLABAŞ	Danışman: Prof. Dr. Mehmet Gökhan GENEL
Kabul Tarihi: 10/01/2022	Sayfa Sayısı: ix (ön kısım) + 72 sayfa (Tez)
Anabilim Dalı: İletişim Sanatları	Bilim Dalı: İletişim Sanatları
Türkiye'nin uluslararası platformda günden güne daha fazla olumlu imaj çizilmesinde ve faaliyet alanını genişletip dünyanın her yerinde etkin olmasındaki en önemli rol oynayan kuruluşlardan biri Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)'dır. Bu kapsamda TİKA'nın yapmış olduğu faaliyetler neticesinde birçok coğrafyada ülkemiz TİKA aracılığı ile mevcut olarak geçmişten gelen bağlar tutularak yeni ilişkiler geliştirilmektedir. Türkiye'nin tanıtımına ve Türk dilinin yaygınlaştırılmasına ciddi derecede önem vererek yardım götürdüğü ülkelere mevcut bilgi birikimi ile tarihsel altyapısının verdiği tecrübeye dayanarak bilgi ve teknik destek götürmeyi kendisine görev edinmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin temel misyonu tarihsel iş birliğine katkı sağlayarak bölgesel bir güç olmakla beraber bu coğrafyalarda güven ve istikrar sağlayarak ikili ve uluslararası iş birliği ve ilişkileri geliştirmektir. TİKA, aynı zamanda Türkiye'nin dış politikasının paralelinde, sınır komşuları da dahil olmak üzere akrabalık bağları, tarihi geçmişi olan Türk Cumhuriyetleri ve gelişmekte olan ülkelerle ilişkilerin güçlenmesi açısından katkı sağlamayı hedeflemektedir. Bu hedefler doğrultusunda çalışmada TİKA'nın yapmış olduğu faaliyetler ele alınarak konunun ehemmiyeti üzerinde durulmuş ve ülkemiz adına ne derece önem teşkil ettiği açıklanmaktadır. Bu önem, TİKA'nın yapmış olduğu faaliyetlerin basına yansımaları haberleri ele alınarak haber metinlerin içerik çözümlemesi yapılmış ve önemi bu şekilde pekiştirilmiştir.	
Anahtar Kelimeler: TİKA, Basın, Yumuşak Güç, Dış Politika, Proje ve Faaliyet.	

**YALOVA UNIVERSITY INSITUTE OF GRADUATE EDUCATION MASTER
THESIS SUMMARY**

Thesis Title: The Projection of TİKA's Cultural Activities Abroad in the Turkish Press	
Thesis Author: Kamil KOLABAŞ	Advisor: Prof. Dr. Mehmet Gökhan GENEL
Date of Acceptance: 10/01/2022	Total Number of Pages: ix (pre text) + 72 (main body)
Department: Communication Arts	Field of Study: Communication Arts
Turkey for drawing more positive image day by day in the international platform activities and one of the expanding organizations that plays the most important role in every place to be active in the world of Turkish Cooperation and Coordination Agency (TIKA) d. In this context, as a result of the activities of TIKA, new relationships are developed by keeping existing ties from the past through TIKA in many geographies. Turkey's promotion and dissemination of the Turkish language to take seriously the importance of giving aid to countries based on existing knowledge of the experience gained with historical background information and technical support as our duty to take him. While a regional power by contributing to the basic mission of the historical cooperation with the Republic of Turkey is improving bilateral relations and international cooperation and ensuring confidence and stability in this region. TIKA is also in line with Turkey's foreign policy, including the borders of kinship, history, which aims to provide contribution to the strengthening of relations with the Turkish Republic and developing countries. In line with these objectives, the activities of TIKA are handled and the importance of the issue is emphasized and the importance of this issue is explained for our country. This importance, the reflection of the activities of TIKA to the press, has been handled and the content analysis of the news texts has been made and its importance has been reinforced in this way.	
Keywords: TIKA, Press, Soft Power, Foreign Policy, Project and Activity.	

GİRİŞ

Dış politika, bir devletin aynı zamanda iç işlerini ve geçmişten gelen kimliğini de ihtiva eden, ülke sınırlarının dışına uzanan bir bütünlük sağlamaktadır. Bu anlamda kültür politikası, ekonomik, güvenlik, sivil toplum gibi dış diplomasi araçları, dış işleri açısından önemli elemanlardır. Bu bağlamda harici yardım da ülkeler için etkin bir diplomatik etkileşim aracı olarak önem kazanmaktadır. Günümüz şartlarında dış desteklerden bahsedebilmek için öncelikle verici durumunda tüm birimleri ve kurumları ile bir devlet mekanizmasının varlığını gerektirmektedir. Devlet olgusunun henüz oluşmadığı zamanlarda toplumlar, krallıklar, feodal yapılar ve benzeri oluşumların da kuşkusuz kendi aralarında aynı şekilde bir yardımlaşma yapmış olduğu bilinmektedir. Tüm bunlar devletlerin birbiri ile kurdukları ilişkilerin daha da aktif olmasını sağlamıştır. Coğrafi keşifler sonucu gelişen sömürgecilik anlayışı klasik sınır çizgilerinin ötesinde bir güç mücadelesini de beraberinde getirmiştir. Örneğin okyanuslara açılan Osmanlı İmparatorluğu ile Portekiz ve İngiliz kuvvetlerinin karşı karşıya gelmesi bu ülkelerin işgal ettiği bölgelere yardım sağlama kapsamında yaşanmıştır. Bu dönemde yapılan destekler daha çok askeri özellikli geri hizmet yardımlarıdır. 1789'da Fransız İhtilalinden sonra dünyada oluşan değişim sonucunda bu destekler de değişime uğramıştır.

Okyanustlarda Osmanlı Devleti'nin zayıf donanması, göndereceği destek ve yardımlara oldukça zarar vermiştir. Sanayi devriminden sonra (buharlı araçların kullanılmaya başlaması) bir anlamda desteklerin iletilmesini rahatlatmış; diğer taraftan "destek veren" ve "destek kabul eden" arasında derin bağlar kurulmasına sebebiyet vermiştir. Dini etkenlerin de etkisi ile Afrika kıtasındaki gibi gelişmemiş ülkelere olan yöneliş, kutsal bir boyutta olduğu kadar ekonomik ve siyasal olarak da oluşum göstermiştir. Buna örnek verecek olursak (Everts, 1982: 257), kolonileri ile bağları sağlam olan Hollanda gibi ülkeler için misyoner faaliyetler ve kilise gibi dini yapılar bu gelişmemiş alanlara olan odağın merkezi haline gelmiştir. Farklı bir açıdan bakıldığında (Faaland ve Norbye, 1982: 282) bu tarz dini oluşumların ön plana çıkması ile dünya üzerindeki hakimiyet iyi bir amaca evrilmişken, bu istekli desteklerin geçen zaman içinde anlamını yitirdiği de vurgulanmıştır. Nitekim süregelen zamanda bu yardımlar medya, eğitim gibi daha çok sosyal alanlara odaklanmıştır.

İlk cihan harbinin bitişinden sonra ulus-devlet anlayışı daha çok oturmaya başlamıştır. Harp sonrası kurulan Milletler Cemiyeti ülkeler arası iletişimlerde başarılı olamayınca ikinci cihan harbi patlak vermiştir. Fakat İkinci Cihan Harbinden sonra düzenlenerek Birleşmiş Milletler adını alan birim günümüzde en önemli uluslararası kurum haline gelmiştir. İçerisinde çeşitli alt birimlere ayrılarak, dünya üzerinde sulhun sağlanması ve desteğe ihtiyaç duyan insanlara destek ulaşmasını sağlamak amacı ile birçok çalışmalar organize etmektedir. İkinci Cihan Harbinden sonra dünya küreselleşme ve uluslararası şirketler tarafından uluslararası ilişkiler yeniden şekillenmeye başlamıştır. Bu durum devletlerin bu yapılara olan bakış açısını da olumlu yönde önemli biçimde etkilemiştir. Bu vesile ile uluslararası büyük kuruluşlar dünya üzerinde söz sahibi olmuşlardır.

Devletler tarafından kurgulanan politikaların yanı sıra bu devletlerin idealleri, sosyal yapıları ve kültür alt yapıları ile ortaya çıkan bu kurumlar yaptıkları işler ile dış siyasetlere yön vermeye başlamışlardır. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti'ne bakıldığında, Cumhuriyet tarihinin başlangıcından bugüne kadar süre gelen zamanda Türkiye, uluslararası kuruluşlara olan ilgisini göz ardı etmeyecek kadar önemsemektedir. Türkiye Avrupa Konseyi, EİT, D-8 (Gelişmekte Olan 8 Ülke), AGİT, OECD, KEİ, BM¹, DTÖ, İKÖ ve NATO gibi küresel oluşumlara katılarak diğer ülkeler ve kuruluşlar ile olan ilişkisini çok yakından takip etmektedir. Doksanlı yılların başlamasıyla beraber Sovyetler Birliğinin dağılması sonucu Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile Türkiye'nin ilişkileri oldukça ivme kazanmıştır. Özellikle tarihsel geçmiş açısından ve ortak kültür paydası altında birleşmesi bağlamında Sovyetlerden bağımsızlığını alan ülkeler ile kurulan yakın ilişkiler Türkiye'nin dış diplomasisinde dönüm noktası olabilecek bir durum oluşturmuştur.

Türkiye, Sovyetlerin ardından Orta Asya ve Doğu Avrupa'da (Balkanlar) oluşan siyasi boşluk sonucunda etkin bir rol oynayarak bölgedeki boşluğu değerlendirip askeri, ekonomik, siyasi ve teknik destek sağlayarak söz sahibi olmayı başarmıştır. Türkiye bu başarı ile *“uluslararası alanda oyuna katılma”* fırsatını yakalamıştır (Kenar, 2005: 500).

Bağımsızlık sevinci duyan bu ülkeler için Türkiye bir *“model”* haline gelmiştir (Hale, 2002: 287). Türkiye Cumhuriyeti yeni bağımsız olan bu Türk devletlerinin gereken tüm alt ve üst yapılarının inşasında, ekonomik yapılanma ile beraber insan gücü desteğinde yardım veren ilk ülke olmuştur (Kabasakal, 2002). Türkiye ile ortak kültür ve anlayışta aynı paydada birleşen bu Türk devletlerine yapılan yardımlar oldukça önem kazanmıştır. Türkiye'nin bu bölgelerdeki ülkeler ile yakın dirsek teması ve bu ülkelerin içerisinde yürütülen faaliyetler açısından yol kat edilmesi sonucu bu yardımların düzenlenmesi ve faaliyetlerin organize edilmesi için çeşitli projeler üreten ve uygulayacak bir teşkilata ihtiyaç duyulmuştur².

Tüm bunların dışında sivil kaos, çatışma ve iç savaş gibi ortamların oluşması ve dış müdahaleler yüzünden ortaya çıkan şartlar yüzünden dış yardımlar elzem duruma gelmiştir. Liberya, Sudan, Somali gibi Afrika ülkeleri; Kosova ve Bosna gibi Avrupa ülkeleri; Libya, Afganistan ve Irak gibi dış müdahale gören ülkeler oluşan ortamdan dolayı yardım alan ülkelerin başında olmuşlardır. Bu ülkelere yapılan yardımlar; yeniden yapılandırma, güven ortamı sağlama ve devlet kurumlarının organize edilmesi ağırlıklı olmuştur. Yakın

---

¹ Türkiye 1945 yılında Birleşmiş Milletler'e kurucu üye olmuştur.

² Günümüzde ülkelerin dış politikalarının uluslararası alanda uygulanması ve diğer ülkelerde faaliyetlerini gerçekleştiren kuruluşlara örnek olarak Danimarka Teknik Yardım Kuruluşu (DANIDA), Japonya Teknik Yardım Kuruluşu (JICA), Alman Teknik İşbirliği Kuruluşu (Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit-GTZ), İspanyol Uluslararası İşbirliği Ajansı (Spanish Agency for International Cooperation-AECI), İsviçre İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (Swiss Agency For Development and Cooperation-SDC), İtalya Kalkınma Yardım Kuruluşu (Organization of Development Assistance ODA), Kanada Teknik Yardım Kuruluşu (CIDA), Kore İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (Korea International Cooperation Agency) ve ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID) verilebilir.

dönemlerde Afrika ve Ortadoğu ülkelerinde oluşan karmaşa ve savaşlar nedeniyle insani yardım daha çok ön plana çıkmakla beraber sivil toplum örgütlenmesi de yardımlar kapsamında ele alınmaya başlanmıştır. Tüm bunlara baktığımızda harici yardımlar gelişmiş ülkelerin gelişmemiş ülkelere veya gelişmekte olan ülkeler ile kurulacak ilişkilerde oldukça anlamlı bir politika olarak önümüze çıkmaktadır.

Çağımızın gerekleri doğrultusunda sosyal, kültürel, güvenlik ve kalkınma açısından projelendirilen yardımların faaliyete geçirilip uygulanarak örgütlenmesi bir disiplin gerektirmektedir. Büyük devletler günümüzde uluslararası sivil toplum kuruluşları ile ortak yürüttükleri projeleriyle dış yardım aktörleri olarak hizmet vermektedirler. Çağımız dış yardımlarının artık uzmanlık gerektiren bir araç haline geldiği ve ülkelerin yeniden şekillendirildiği bir faktör olduğu net şekilde anlaşılmıştır.

Çalışmanın amacı TİKA'nın kültürel diplomasi çerçevesinde Yurt dışında yapmış olduğu faaliyetlerin Türk basınındaki yansımaları ele almaktır. Bu bağlamda çalışmanın evrenini Türk yazılı basını, örneklemini ise farklı ideolojik görüşlere sahip Milliyet, Sabah ve Sözcü gazetelerinin 2019 nüshalarının tüm haberleri içermektedir.

Bu bağlamda çalışmada TİKA'nın yapmış olduğu faaliyetler ele alınarak konunun ehemmiyeti üzerinde durulmuş ve ülkemiz adına ne derece önem teşkil ettiği açıklanmaktadır. Bu önem, TİKA'nın yapmış olduğu faaliyetlerin basına yansımaları haberleri ele alınarak haber metinlerin içerik çözümlemesi yapılmış ve önemi bu şekilde pekiştirilmeye çalışılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TİKA TARİHÇESİ

Sovyetlerin dağılması dünyada yeni bir düzen oluşturmuş ve birçok yeni devletin gün yüzüne çıkmasına olanak vermiştir. Bu durum dünya politikasına daha farklı bakılmasına neden olmuştur. Bu yüzden devletler farklı farklı yöntemler geliştirmeye başlamışlardır. Devletlerin müttefik ve yandaş kazanmak için kullandıkları dış yardımlar Sovyetler Birliğinin dağılması ile biten Soğuk Savaş'ın ardından farklı stratejilerle uygulanmaya başlanmıştır. Bu yöntemler zengin-fakir ülkeler arasındaki farkın kapatılması ve dünya barışının daha da etkin olmasını amaçlamaktadır. Türkiye'nin Osmanlı'dan miras kalan dış yardım anlayışı olmasına karşın bunları yeniden etkin şekilde kullanması oldukça zaman almıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında Atatürk ile başlayan dış yardımlar Balkanlar, Afganistan ve Etiyopya ile sınırlı kalarak 90 'lı yıllara kadar çok sınırlı şekilde kalmıştır. 20. yüzyılın sonlarında Türkiye'nin ekonomisinin ivme kazanması ve Soğuk Savaş'ın etkilerinin kaybolmasının ardından Türkiye dış yardımlara oldukça fazla önem vermeye başlamıştır. Türkiye yardımların artması ve önem kazanması doğrultusunda dönemin şartlarına uygun olarak kurumsal hale getirmiştir. Türkiye ilk dış yardımlara Özal döneminde yani 05.06.1985 tarihinde başlamıştır. Bu başlangıcı Devlet Planlama Teşkilatı bünyesinde oldukça kapsamlı bir şekilde gerçekleştirmiştir. Bu destek Somali, Gine Bissau, Moritanya, Gambia, Sudan, Senegal ve Gine gibi ülkelerde yürütülmüş ve yapılan bu dış yardım bahsi geçen ülkelerin kurumsal kapasite inşasına odaklanmıştır.

Sovyetlerin dağılması ile birçok devlet ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan ve ortak miraslarımızın paylaşıldığı bu devletler ile kurulacak ilişkiler açısından Türkiye'nin sorumlulukları oldukça çok artmıştır. Anlaşılacağı üzere başta Türk kökenli cumhuriyetler olarak ülkemizin tarihi ve kültürel açıdan bağları kadim zamanlara giden bu devletlerle iş birliği ve etkili ilişkiler ile beraber güçlü dostluklar kurmak amacı ile 1992 yılında TİKA (Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı) birimi kurulmuştur.

1.1 TİKA'NIN KURULMASI

Türkiye'de, çevresinde bulunan ülkelerle beraber geçmişten gelen kültür bağları olduğu ülkeler ile dirsek teması içine olacağı ve yardım verebilecek konuma gelmesi ile söz konusu olan bu yardım faaliyetlerini düzenleyecek, organize edecek, proje üreterek uygulayacak bir iş birliği teşkilatına ihtiyaç duyulmuştur. Bunun sonucu olarak TİKA, "24.01.1992 tarih ve 480 sayılı KHK ile Dışişleri Bakanlığına bağlı bir teknik yardım teşkilatı olarak Ekonomik, Kültürel, Eğitim ve Teknik İş Birliği Başkanlığı" adı altında kurulmuştur³. Yapı itibarı ile teknik destek ve iş birliği kuruluşu olan TİKA'nın hayata geçirilmesi, küresel bağlamda ülkelerin sınırlarının değiştiği, Sovyetler Birliğinin dağıldığı, Varşova Paktı'nın çöktüğü ve bunun karşıt denge mekanizması olan NATO'nun kimlik ve vizyon değiştirdiği

---

³ TİKA, Bakanlar Kurulu'nun 24 Ocak 1992 tarihe kararıyla, 21124 sayı ve 27 Ocak 1992 tarihli Resmi Gazete' de yayınlanarak yürürlüğe giren 480 Sayılı Kanun Hükmünde Karamame ile Dışişleri Bakanlığı'na bağlı bir teşkilat olarak kurulmuştur.

süreçte ortaya çıkmıştır. Türkiye çevresinde yeni oluşan ülkeler ile çevrilmeye başladığında durumun farkına vararak harekete geçme ihtiyacı duymuştur. Bu ihtiyaç ile kurulan TİKA, başta Türk Dünyası olmak üzere kültür kökeni ortak dost ve akraba gördüğü ülkeler ile iş birliği yapmayı amaçlamıştır. TİKA ilk kurulduğu dönemde EKETİB (Ekonomik, Kültürel, Teknik İş birliği Başkanlığı) kısaltması ile bilinmekte idi. Daha sonra güncellenerek daha sade (TİKA,1997:1) TİKA (Türk İş birliği ve Kalkınma Ajansı) kısaltmasını kullanılmaya başlanmış ve tüm dünyada bu isimle tanınmıştır. 1988 yılında DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) bünyesinde gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelere teknik destek ve yardım verme amacı ile TİA (Türk İş Birliği Ajansı – TAC/Turkish Agency for Cooperation) kurulmuştur (Parlak,2007:130). O yıllarda Dış İşleri Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı’nın aynı amacı güden iki ayrı kurum olduğu dikkat çekmektedir. Anlaşıldığı üzere TİKA’nın ilk defa 1992 senesinde düşünülerek kurulmadığı, bu fikrin TİA’ya kadar uzandığı görülmektedir. Türkiye’deki sivil toplum kuruluşları ve devlet kurumları tarafından organize edilecek dış yardımların sistemli şekilde düzenlenmesi ve bu kurumlar arasında iş birliğinin sağlanması görevi TİKA’ya yüklenmiştir (Kardaş ve Erdağ, 2012: 170). Bununla birlikte kalkınma yardımlarının da raporlanması görevi, 2005/11 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile TİKA bünyesine bırakılmıştır⁴.

TİKA’nın Türk İşbirliği ve Kalkına İdaresi Başkanlığı olan adı, 24 Ekim 2011 ‘de Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilen “656 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin”, 2 Kasım 2011 tarihli 28103 sayılı resmi gazetede yayınlanması ile “*Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı*” şeklinde değiştirilmiştir. Nitekim bu Kanun Hükmünde Kararname ile TİKA, teknik yardım ve organizasyon süreçlerinin etkinliğinin artırılabilmesi amacı ile yeniden yapılandırılmıştır. TİKA kuruluşundan günümüze kadar çağın gerekleri doğrultusunda yapılandırılarak, işlevselliği daha da artırılmaya çalışılmış ve günümüzdeki halini almıştır.

TİKA’nın sorumluluğu, 4668 sayılı Kanun’da ifade edildiği gibi; “*başta Türk dilinin konuşulduğu cumhuriyetler ve akraba toplulukları ile Türkiye’ye komşu ülkeler olmak üzere, kalkınma yolundaki ülkeler ve topluluklarla diğer ülkeleri*” kapsamaktadır. Bu kapsam ile Amaç; “*kalkınmalarına yardımcı olmak, bu ülke ve topluluklarla ekonomik, ticari, teknik, sosyal, kültürel ve eğitim alanlarındaki iş birliğini projeler ve programlar aracılığı ile geliştirmek, yapılacak yardım ve işlemleri yürütmek*” ‘tir. Orta Asya, Afrika, Kafkasya, Ortadoğu ve Balkan ülkeleri Türkiye ile kadim tarihi bağları olmasının yanında yeni kurulmuş aktif bir ekonomik işbirliği zeminidir. Türkiye Cumhuriyeti elde etmiş olduğu tecrübelerini arttırmak ve gelişmekte olan bu ülkelerin kalkınma süreçlerinde aktif bir rol oynamayı amaç edinerek TİKA’ya yardım ve kalkınma bağlamında sorumluluk yüklemiştir.

Yeni kurulan ve bağımsız olan, merkezi bir ekonomiden serbest piyasa modeline geçmekte olan bu ülkelerde yeni oluşacak siyasi ortamın ve ekonomik sistemin oluşmasını sağlayarak

---

⁴ Bkz. Başbakanlık Genelgesi 2005/2011; 2007/12701 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı; 24 Şubat 2004 tarihli 25383 sayılı T.C Resmi Gazete.

bu sistemin kalıcı şekilde sürdürülebilmesi için herhangi bir alt yapı mevcut değildi. Demir Perde olarak bilinen ve kapalı bir sistem olan Sovyetler Birliği'nin bünyesinde olan Türk Dünyası ile Türkiye'nin daha önceleri iletişimi sınırlı iken, Sovyetlerin dağılması sonucu yeni oluşan siyasal gelişmelerle kültürel anlamda ilk temaslarını kurmaya başlamıştır. Bu temasların sağlanmasında Türkiye'nin çabaları ile en hızlı ve verimli ortamı TİKA başarmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti tarafından sağlanan teknik destek ve proje yardımlarının genel anlamda organize edilmesi ve stratejik olarak yapılandırılması TİKA'nın sorumluluk alanına girmektedir. TİKA aynı zamanda bu işlerin uygulayıcısı konumundadır⁵. 90 'lı yıllarda TİKA Orta Asya'da bulunan Türk Cumhuriyetlerinin kimliklerini bulmalarında yardımcı olmak amacı ile sosyal yapılarını geliştirmek, teknik alt yapılarını oluşturmak, restorasyon, tarım, sağlık, turizm, sanayi, eğitim ve finans gibi alanlarda projeler üreterek faaliyetler gerçekleştirmeyi başarmıştır. Bundan dolayıdır ki ilk Program Koordinasyon Ofisi de Türkmenistan'da açılmıştır (TİKA Faaliyet Raporu, 2019).

Günümüzde Cumhurbaşkanlığına bağlı, kamu tüzel kişiliğine haiz, farklı unvan ve statüdeki 807 personeli ile dünyadaki 58 ülkede kurulu olan 60 program organizasyon ofisi aracılığıyla 150'den fazla ülkede de kalkınma işbirliği çalışmalarını yılda yaklaşık 2.000 proje ve faaliyetle gerçekleştiren bir kamu kuruluşudur (TİKA Stratejik Plan, 2018-2022).

TİKA'yı tanımlarsak; *“Ülkemizin dünyada ve bölgesinde önemli bir aktör haline gelme çabasının bir uzantısı olarak 2000’li yıllardan itibaren dış politika anlayışımızda yaşanan önemli değişimler doğrultusunda TİKA, faaliyet alanını da genişleterek Asya kıtasının dışında da projeler yürütmeye başlamıştır. Bu bağlamda 2002 yılında bünyesinde sadece 12 Program Koordinasyon Ofisi barındıran TİKA, bugün 48 ülkede 50 Program Koordinasyon Ofisi ile faaliyet gösteren bir kurum haline gelmiştir. Büyüyen kadrosu ve genişleyen faaliyet alanı ile TİKA Başkanlığı, Türk dış politikası anlayışının uygulayıcısı olarak hem Türkiye’nin yer aldığı coğrafyada hem de küresel anlamda Türkiye’nin yerini güçlendiren önemli bir aktör haline gelmiştir”* (Kaygısız, 2016: 309) diyebiliriz. Türkiye’nin dış politikası adına oldukça ehemmiyetli görevleri olan bir yapı olduğunu ifade edebiliriz. Anlaşıldığı üzere TİKA kurulduğundan günümüze kadar şartların değişimine ayak uydurarak çok daha aktif bir yapı haline geldiği değerlendirilebilir.

TİKA kurulduğu günden bu yana incelendiğinde iki farklı döneme ayrılabilir. Kurulduğu 1992 yılından 2002 yılına kadar geçen süreyi TİKA'nın deneyim topladığı bir dönem olarak tanımlamak mümkündür (Kardaş ve Erdağ, 2012: 171). Nitekim yeni bir kamu yapısı için oldukça normal karşılanabilir. 2002 yılından bugüne kadar olan süreç ise TİKA'nın faaliyetlerinin olgunlaşarak ivme kazandığı söylenebilir. TİKA'nın ivme kazanmasının bir nedeni de Türkiye'nin bu dönemde değişen siyasal yapısıdır. İstikrar

---

⁵ 02.05.2001 tarih ve 4668 sayılı “Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresinin Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (Teşkilat Kanunu)” 2. madde. Ayrıntılı bilgi için bkz. TİKA Resmi İnternet Sitesi “Mevzuat” <http://www.tika.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=152>.

kazanan devlet yönetiminin dış politika üzerinde etkisi de oldukça iyi sonuçlar vererek TİKA'nın daha etkili çalışmasını sağlamıştır.

Farklı coğrafyalarda kalkınma ve iş birliği alanlarında yoğun faaliyetler gösteren TİKA, hemen hemen tüm alanlarda varlığını göstermiştir. TİKA'nın yaptığı bu faaliyetler teknik yardım hizmeti götürülen ülkeler açısından Türkiye'ye önemli kazanımlar sağlamıştır. Bu yapılan faaliyetler doğrultusunda hem Türkiye'nin bölge politikası işlerlik kazanırken hem de gelişmekte olan bu ülkelerin öncelikli talepleri karşılanmıştır. Böylelikle Türkiye'nin uluslararası arenada itibarı da oldukça ciddi bir biçimde artış göstermiştir. Kurulduğu ilk on yıllık süreçte TİKA 2500 'ü aşkın proje tamamlamıştır. Bunların arasında sağlık, altyapı ve medya gibi alanlarda verilen desteğin yanı sıra 18000 'i aşkın öğrenci ve çok çeşitli meslek guruplarına üye uzmanlarla mesleki eğitimler verilerek gelişmekte olan bu ülkelerin eğitim kurumlarına teknolojik donanım ile ekipman verilerek fiziki destek de sağlanmıştır.

Başlıca destekler olan tarımsal kalkınma stratejisi, sağlık, turizm, maliye, sanayi eğitim, altyapı ve restorasyon gibi faaliyet ve projeler TİKA tarafından üstlenerek Pasifik adalarından Latin Amerika ülkelerine, Afrika'dan Balkanlara kadar dünyanın birçok coğrafyasında başarıyla ele alınmıştır. İlk etaplarda restorasyon, teknik altyapı ve tarım gibi kalemlere odaklanan bu faaliyetler, yardımları alan ülkelerin gelişmişlik seviyelerinin ilerlemesi doğrultusunda ve 21. yüzyıl şartları dolayısı ile kültür ve eğitim alanlarına da genişlemiştir. Bu durumdan dolayı kütüphanelere, üniversitelere, laboratuvarlara, okullara ve sanat atölyeleri veya kurslarına teknik ve ulaşım alanlarında altyapı ve teknik destek de verilmiştir.

Tablo 1 - TİKA Başkanları ve Görev Yılları

Başkanlar	Görev Yılları
Umut Arık	1992-1996
Necati Utkan	1996-1997
Tugay Özçeri	1997-1999
Dr. Öner Kabasakal	1999-2002
Dr. Hakan Fidan	2003-2007
Dr. Musa Kulaklıkaya	2007-2011
Dr. Serdar Çam	2011- ...

Kaynak: (HAVA, 2016: 99)

Tablo 2 - TİKA Teşkilat Şeması

Kaynak: https://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/teskilat_semasi-14645 (12.10.2020)

TİKA, gideceği ülkelerde organize edeceği iş birliği faaliyetlerinin gerektirdiği organizasyonu sağlamak amacıyla, kendisi için tanımlanan görev alanı doğrultusunda önceliği olan ülkelerde “Program Koordinasyon Ofisleri” açmaktadır. Cumhurbaşkanlığı bünyesinde, ikili iş birliği anlaşmaları doğrultusunda veya karşılıklı anlaşma evresinde

olanlar, kurulum aşamasında olanlar ve aktif faaliyet göstermeyen birimlerle birlikte, **60** ülkede **62 Program Koordinasyon Ofisi** ve **9 İrtibat Ofisi** bulunmaktadır. TİKA;

- *Afganistan/Kabil,*
- *Afganistan/Mezar-ı Şerif,*
- *Arnavutluk,*
- *Azerbaycan,*
- *Bangladeş,*
- *Bosna-Hersek,*
- *Bulgaristan (kurulma aşamasında),*
- *Cezayir,*
- *Cibuti,*
- *Çad,*
- *Etiyopya,*
- *Filipinler,*
- *Filistin,*
- *Gambiya (kurulma aşamasında),*
- *Gine,*
- *Güney Afrika,*
- *Güney Sudan,*
- *Gürcistan,*
- *Hırvatistan,*
- *Irak,*
- *İsrail (kurulma aşamasında),*
- *Kamerun,*
- *Karadağ,*
- *Kazakistan,*
- *Kenya,*
- *Kırgızistan,*
- *Kolombiya,*
- *Komorlar Birliği,*
- *Kosova,*
- *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (kurulma aşamasında),*
- *Libya,*
- *Lübnan,*
- *Macaristan,*
- *Madagaskar,*
- *Makedonya,*
- *Mali (kurulma aşamasında),*
- *Meksika,*
- *Mısır,*
- *Moğolistan,*
- *Moldova,*

- Mozambik,
- Myanmar,
- Namibya,
- Nijer,
- Nijerya (kurulma aşamasında),
- Özbekistan,
- Pakistan,
- Romanya,
- Rusya/Kırım,
- Senegal,
- Sırbistan,
- Somali,
- Sudan,
- Suriye (ülkenin içerisinde bulunduğu özel şartlar sebebiyle hâlihazırda aktif değil),
- Tacikistan,
- Tanzanya,
- Tunus,
- Türkmenistan,
- Uganda,
- Ukrayna/Kiev,
- Ürdün ve
- Yemen gibi 60 farklı ülkede “Program Koordinasyon Ofisi” bulundurmaktadır.

Tüm bu ülkelere ek olarak;

- Filistin/Gazze,
- Yemen/Aden,
- Somali/Hargeisa,
- Libya/Bingazi (aktif değil),
- Sudan/Nyala (aktif değil),
- Kazakistan/Almatı,
- Afganistan/Herat,
- Pakistan/Karaçi,
- Lübnan/Trablus’ta da TİKA’nın “İrtibat Ofisleri” bulunmaktadır. (TİKA Performans Programı: 2020).

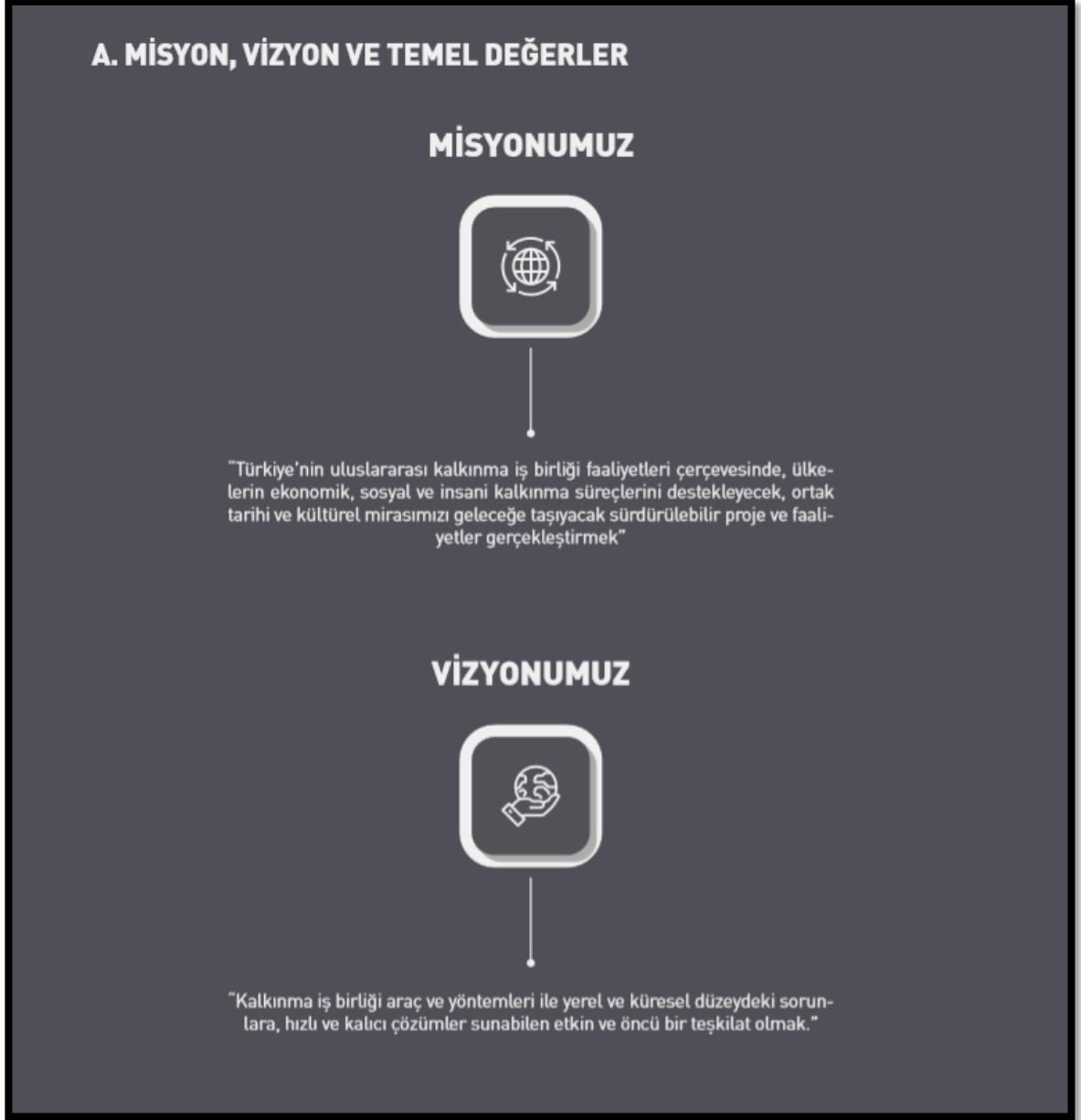
Resim1- 62 Program Koordinasyon Ofisi

Kaynak: TIKA Faaliyet Raporu, 2019.

1.2 TİKA’NIN MİSYON VE VİZYONU

Resim2- TİKA Misyon ve Vizyon Şeması

Kaynak: TİKA Performans Programı, 2020.

TİKA vizyonu itibari ile benzeri olan diğer uluslararası kalkınma ve teknik yardım ajanslarının standartlarını ulaşılarak aşmayı hedefleyen bir kuruluş olarak karşımıza çıkmaktadır. Öncelikle Türkiye'nin tanıtımına ve Türk dilinin yaygınlaştırılmasına ciddi derecede önem vererek yardım götürdüğü gelişmekte olan bu ülkelere mevcut bilgi birikimi ile tarihsel altyapısının verdiği tecrübeye dayanarak bilgi ve teknik destek götürmeyi kendisine görev edinmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin temel misyonu tarihsel işbirliğine katkı sağlayarak bölgesel bir güç olmakla beraber bu coğrafyalarda güven ve istikrar

sağlayarak ikili ve uluslararası iş birliği ve ilişkileri geliştirmektedir. TİKA, aynı zamanda Türkiye'nin dış politikasının paralelinde, sınır komşuları da dahil olmak üzere akrabalık bağları, tarihi geçmişi olan Türk Cumhuriyetleri ve gelişmekte olan ülkelerle ilişkilerin güçlenmesi açısından katkı sağlamayı hedeflemektedir. Türkiye'nin komşu ülkeleri haricinde kendisine uzak olan diğer ülkelerle de geç kalınmış olsa da ilişki kurulması ve geliştirilmesi TİKA'nın hedeflerinden bir tanesidir. TİKA bu amaç doğrultusunda dünyada bulunan diğer uluslararası kalkınma ve teknik yardım ajansları gibi işbirliği konusunda dünya standardını yakalayarak üstüne çıkmayı hedefleyen saygın ve itibarlı bir kuruluş olma yolunda ilerlemektedir (Fidan ve Nurdun, 2008:105). TİKA, dünyanın değişmesine paralel olarak çağın getirdiği şartlara uygun personel, donanım ve alt yapıya sahip olan ve her zaman lider konuma yükselmeyi hedefleyerek çabalayan bir "Teknik Yardım Kuruluşu" olmayı vizyon olarak belirlemiştir.

Bu nedenle TİKA uluslararası istikrar ve barışa katkı sağlayacak ve bölgesel iş birliklerinin gelişimine yardımcı olacak projeler üretmeyi ve uygulamayı benimsemiştir. Dünya coğrafyasında çok daha fazla yardım ve desteğe ihtiyaç duyan bölgelerde insani yardım projeleri uygulayarak, bu doğrultuda bölgedeki sorunların çözümüne katkıda bulunarak gelişmiş bölgelerde de iş birliği imkanları oluşturarak uluslararası dayanışmanın sağlanmasına yardımcı olmayı hedeflemiştir. "*İş Birliğini Geliştirme*" ve "*Kalkınma Desteği*" ilkeleri temelinde TİKA, yürüttüğü organizasyonlar için "*Müşterek Kültür Coğrafyası*" olgusunu da öncelikli alan olarak tanımlamıştır (TİKA, 2004:22). Bu geniş vizyon Türkiye'nin uluslararası siyasetinde ülkeye değişik çözüm ve yollar göstererek katkı sağlamaktadır. TİKA'nın bir diğer etkeni de diğer kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütlerinin ülke menfaatleri doğrultusunda işlevsel ve potansiyeli olan bu amaçlar doğrultusunda hedefe daha organize bir şekilde yönelmesini sağlamaktır.

Tüm bunların ışığında TİKA'nın haiz olduğu bu temel amaçlar ve kapsamı yasa ve birçok kararname ile belirlenmiştir. Cumhurbaşkanlığı'na bağlı bir yapı olan TİKA'nın amaç, sorumluluk ve görevlerinin bu şekilde tanımlanması oldukça olağan görünmektedir. TİKA'nın faaliyet raporlarına göz atıldığında kurumun dünya gelişmelerine bakarak kendini güncelleyen bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Bu durum TİKA'nın her zaman zirvede kalmayı amaçladığını bir vizyon olarak benimsediğinin göstergesidir. Bu çerçevede TİKA;

- *Az gelişmiş ülke ve bölgelerde öncelikli olarak insani problemleri çözmeyi,*
- *Bölgesel iş birliklerini güncelleyen programlarla barışa katkı sunmayı,*
- *Kalkınmaya verdiği destekler ile iş birliği alanları oluşturmayı,*
- *Bölgesel olan kültürel unsurları evrensel boyuta taşıyarak, küresel iş birliğini kolaylaştırmayı ve*
- *Gelişmiş ülkeler ile iş birliği kurarak küresel ortaklık anlayışı ile bu sistemleri uyumlu hale getirmeyi amaçlayan bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.*

TİKA özetle; organize ettiği projeler ve destekler vasıtasıyla gittiği ülkelere sosyal ve kalkınma alanında yardımlar sağlama amacına sahiptir. Öncelikle az gelişmiş ve gelişmekte olan bölgelerin içinde bulunduğu problemlerin çözümlerine odaklanarak

adımlar atmak için kolektif bir yapısı olduğunu söylemek TİKA ile ilgili tanımların en başında gelmektedir (Kulaklıkaya, 2008: 14). Bu tanım sebebi ile TİKA'nın amaçları genişlemekte ve bu genişleyen amaçlara yanıt verebilecek yetenekleri geliştirebilmektedir.

1.3. TİKA'NIN FAALİYET KAPSAMI

Dünyadaki diğer uluslararası yardım ajanslar gibi TİKA'da kalkınma yardımı yapan bir kuruluştur. Bahsi geçen kalkınma desteği teknik desteği de kapsayan bir tanım olup belli başlı başlıklara ayrılmaktadır. Daha önce de anlatıldığı gibi kalkınma yardımları devlet desteği olmadan da yapılabilmektedir. Bu bağlamda TİKA resmi bir statüde olmasına karşın hedef ülkelerde belirli alanlarda yardım yapmaktadır.

TİKA özel projeler, bölgesel ve ülkesel çapta projeler yürütmektedir. Bu doğrultuda yapacağı projelerin organizasyonu ve iş birliği bağlamında yürütülmesine önem vermektedir. Destek alacak ülkeden gelen talep veya uluslararası ajanslardan gelen istekler doğrultusunda bu talepleri sivil toplum kuruluşları ile beraber kamu kuruluşlarına da sunmakta ve alınan dönütler yoluyla projeler organize edilmektedir. Hazırlanan projelerde uluslararası ilişkiler, uluslararası öncelikler ve planlanan projelerin fayda-maliyet oranı değerlendirilerek karar alınmaktadır. Alınan kararlar doğrultusunda projeler yapılacak teknik yardımın amacı ve özelliğine göre çeşitlendirilebilir. Bu projeler kategorize edilirse; malzeme yardımları, teknik destek, uzman yardımları, tanıtım programları, teknik yardım projeleri ve eğitim programları şeklinde sıralayabiliriz (Atmaca, 2004:37-39).

Tüm bunların ışığında bakıldığında Uzman yardımları, özel uzmanlık gerektiren bir projede belli bir süre için o göreve uygun uzman personel görevlendirerek hedef ülkenin taleplerini karşılamaktır. Uzmanlar gerek kurumun kendi bünyesinden gerek diğer kurum ve kuruluşlardan temin edilerek, kurum ve kuruluşların arasındaki iş birliğinin güçlenmesine oldukça etki etmektedir. Buna nazaran eğitim programları çok farklı konu ve alanlarda örnek olacak projeler hazırlamakta ve hedef ülkelerin nitelikli eleman yetiştirmesine olanak sağlamaktadır. Örnek olarak bankacılık, diplomasi, finans veya vergi sistemi gibi alanlarda verilen eğitimler örnek verilebilir. Son olarak teknik yardım desteklerine bakılacak olduğunda şehir planlamaları, alt yapı ve toplu konut gibi projelerin organize edilmesi ön plana çıkmakla beraber, tarımsal faaliyetlerde ve ekonomik anlamda ilerleme ve gelişmeyi sağlayacak projeler karşımıza çıkmaktadır (Atmaca, 2004:37-39). Tüm bu proje ve faaliyetlerin başarıya ulaşmasını sağlayan en temel birim Program Koordinasyon Ofisleridir. Bu birimler, uluslararası yürütülen tüm projelerde yerel makamlar ile iş birliğini sağlayan, bulundukları ülkelerde TİKA'nın birer uydusu gibi görev yapan ofisleridir. TİKA uygulayacağı projeler için öncelikle ülke ve bölge çapında en önemli ihtiyaçları hedef almaktadır. Tespit edilen ihtiyaçlar doğrultusunda hedef ülkenin talepleri Türkiye Cumhuriyeti'nin dış siyasi beklentileri ve politikaları doğrultusunda eldeki mevcut kaynaklar da dikkate alınarak projelendirilmektedir. Hazırlanan proje kapsamında TİKA bünyesindeki uzmanların ne yapılacağı, nasıl yapılacağı, nelerin kullanılacağı hususunda projenin sonuçlanması durumunda ne elde edileceği ile beraber gelen kazanımlar hesaplanmaktadır. Tüm boyutları ile değerlendirilen projeler hayata geçirilip geçirilmeyeceği "Proje Değerlendirme Kurulu" 'nda karara bağlanmaktadır.

Tasarlanan projenin olumlu bulunarak kabul edilmesinin ardından yapılacak olan söz konusu yardımın takip, koordinasyon ve kontrolü ile projenin başarılı olması sağlanmaktadır.

“Küresel düzeyde insan onuru, eşitlik ve esenlik ilkelerinin güçlendirilmesi için topluca taşıdıkları sorumluluk” ilkesini kabul eden BM, 2000 yılının Eylül ayında 189 ülke ve 147 devlet başkanının desteği ile “Milenyum Deklarasyonu” yani “Binyıl Bildirgesi” ‘ni kabul etmiştir.

Bu bildiri ile;

- Açlık,
- Yoksulluk,
- Eğitim hakkının sağlanması,
- Kadınların konumunun güçlendirilmesi,
- Annelerin sağlıklarının iyileştirilmesi,
- Kadın-erkek eşitliği,
- Bebek ölümlerinin azaltılması,
- HIV-AIDS-Sıtma gibi hastalıklar ile mücadele gibi başlıklarda küresel bir payda sağlanarak gelişim hedeflenmiştir.

TİKA’nın da hedefleri “Binyıl Bildirgesi” hedefleri ile paralellik içindedir. Bahsi geçen hedefler doğrultusunda belirlenen yol haritası ve gelişmekte olan ülkelere teknik altyapı ve tecrübe aktarılması TİKA’nın bu misyonunu öne çıkarmaktadır. TİKA bunun yanında yürütücüsü olduğu faaliyet ve projeler ile iş birliği ve uluslararası kalkınma kuruluşları ile de senkronize halde çalışmaktadır. TİKA’nın ortaklaşa çalıştığı ve iş birliği sağladığı kurumlar;

- Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü-(FAO),
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı-(UNDP),
- Birleşmiş Milletler Sınâî Kalkınma Teşkilatı-(UNIDO),
- Ekonomik İşbirliği Teşkilatı-(ECO),
- İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı-(OECD),
- İslam Kalkınma Bankası-(ISDB),
- Birleşmiş Milletler İnsani İlişkiler Koordinasyon Ofisi-(OCHA),
- Dünya Bankası Enstitüsü (WBI),
- Tarımsal Kalkınma Uluslararası Fonu-(IFAD) ve
- Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC)’dir.

TİKA bahsi geçen bu uluslararası teknik yardım ve kalkınma kuruluşlarıyla aynı payda altında çalışmaktadır. Yapılan kalkınma yardımları OECD ve DAC (Development Assistance Committee) kriterlerine göre;

- *Proje ve program yardımları,*
- *Teknik iş birliği,*
- *Acil yardımlar,*
- *Barışı yapılandırma,*
- *Uluslararası kuruluşlara yapılan aidat ve katkılar,*
- *Diğer resmi akımlar,*
- *STK yardımları pazar şartlarında özel sektör akımları şeklinde incelenmektedir.*

Uluslararası destek bağlamında “Kalkınma Yardımları” başlığı altında belirlenmiş sınıflandırmalar vardır. Bu sınıflandırmalara bağlı kalarak TİKA yardımlarını sürdürmekte ve raporlarını düzenlemektedir. Uluslararası çapta “Kalkınma Yardımları” ‘nın statüsü farklı incelenmekle beraber TİKA’nın bu bağlamdaki sınıflandırmalarını detaylandırmak gerekmektedir (TİKA Faaliyet Raporları 2002-2018);

1) Sosyal Alt Yapıların Geliştirilmesi

- a) Eğitim*
- b) Sağlık*
- c) Nüfus ve Üreme Sağlığı*
- d) Su Temini ve Su Hijyeni*
- e) Diğer Sosyal Alt Yapı ve Hizmetler*
  - i)İşsizliğin Azaltılması ve Meslek Edindirme*
  - ii)Barınma ve Konut Edindirme*
  - iii)İdari ve Sivil Alt Yapıların Geliştirilmesi*
  - iv)Sosyal Hizmetler*

2) Ekonomik Alt Yapıların Geliştirilmesi

- a) Ulaşım ve Depolama*
- b) İletişim*
- c) Enerji*
- d) Bankacılık ve Finans*
- e) İş ve Diğer Sektörler*

3) Üretim Sektörlerinin Geliştirilmesi

- a) Tarım, Ormancılık, Hayvancılık ve Balıkçılık*
- b) Sanayi, Madencilik ve İnşaat*
- c)Ticaret ve Turizm*

4) Çoklu Çakışan Sektörlerin Geliştirilmesi

- a) Genel Çevre Koruma
- b) Kadının Statüsünü Geliştirme
- c) Diğer Hizmetler

5) Kültürel İş Birliği, İletişimin Geliştirilmesi ve Barışa Katkı

- a) Kültürel İş Birliği
- b) İletişimi Geliştirme
- c) Barışı Geliştirme

Bu maddeler zamanla değişim gösterebilmektedir. Yukarıda görülen maddelere alt başlıklar eklenebildiği gibi aynı zamanda yeni başlıklar da oluşturulabilir. Bu bahsi geçen alanlarda yapılan yardımların geneli teknik yardım olmaktadır. Bu teknik yardımlar da gelişmekte olan ülkelerin alt yapılarını güçlendirmek amaçlıdır. Bu yüzden malzeme yardımı, toplantılar, mesleki eğitimler, seminerler, tadilat çalışmaları gibi bu kategorilerde gelişim sağlayacak yardımlar sağlanmaktadır. Bu bağlamda TİKA hedefinde bulunan ülkenin ihtiyacı doğrultusunda davranarak bu alanlara odaklanmaktadır.

TİKA'nın bir diğer odaklandığı nokta da Kültürel İş Birlikleridir. Bu açıdan bakıldığında TİKA'nın Türkiye ile kültürel bağlantısı olan ülkelerde yürüttüğü faaliyetler çok büyük önem arz etmektedir. Bu faaliyetlerin de başında restorasyonlar ciddi derecede öne çıkmaktadır. Nitekim TİKA'nın görevleri arasında Türkiye'nin sınırları dışında kalan kültür varlıklarının tespiti, hukuki statünün belirlenmesi ve restorasyon çalışmalarının yapılması çok önemli bir yerdedir. Bu restorasyon ve yenileme faaliyetlerini yürütme görevi, eski adı ile Başbakanlık Genelgesi ile, günümüzde de Cumhurbaşkanlığı sisteminin gelmesi ile Cumhurbaşkanlığı tarafından TİKA'ya verilmiş durumdadır.

TİKA'nın yaptığı görevlere bakıldığında zaman “Kalkınma Yardımları” ifadesi sıkça karşımıza çıkmaktadır. Bu kalkınma yardımlarının kapsamı oldukça geniştir. Çeşitli faaliyeti kapsamaktadır. Örneğin TİKA'nın eğitimin sağlanmasına yönelik desteği kalkınma yardımları başlığı altında olabileceği gibi barış sağlama çalışmaları da kalkınma yardımları başlığı altında adlandırılabilir. Barış sağlama çalışmalarında uluslararası destek kuruluşlarının çok önemli görevleri bulunmaktadır (Kulaklıkaya, 2008: 25). Bu sebeple TİKA'nın barış sağlamaya yönelik yürütmekte olduğu faaliyetlerin çok önemli bir yeri olduğu anlaşılmaktadır.

TİKA'nın diğer açıdan bakıldığında görevleri arasında ekonomik, ticari, sosyal, kültürel başta olmak üzere birçok konuda iş birliği oluşturacak şekilde projeler de vardır. Bu açıdan bakıldığında TİKA'nın kamu diplomasisi bağlamında görevler alması da mümkündür

(Akçadağ, 2016: 20). Kalkınma yardımları ve insani yardımlar ile beraber iş birliğine yönelik projeler yapıyor olması hasebiyle TİKA, oldukça önemli faaliyetler gösteren bir kuruluş olarak gösterilebilir. Dış politika bağlamında Türkiye'nin yumuşak güç kullanımının en önemli basamaklarından biri de TİKA olarak görünmektedir.

TİKA'nın görevleri kapsamında “*insani diplomasi*” parmak basılması lüzumlu hususlardan birdir. 1970'lerden sonra “*Devlet Planlama Teşkilatı*” ve “*Kalkınma Yardımları Komitesi*” vasıtası ile yapılan “*İnsani Diplomasi*” girişimleri bu şekilde çalışan bir yapının olmaması sebebiyle aktif nitelikte organize edilememiştir. TİKA'nın başlangıçtaki faaliyetleri yani “*İnsani Diplomasi Girişimleri*” de Türkiye'nin komşu ülkeleri ile sınırlı kalmıştır (Ekinci Sarier, 2016: 290). 2003 yılı akabinde TİKA'nın “İnsani Diplomasi kategorisindeki çalışmaları daha fazla yol kat etmiş ve etkinliğini arttırmıştır. Tüm bu detaylar ele alındığında TİKA'nın görevleri arasında “*İnsani Diplomasi*” rolünün de olduğu anlaşılmaktadır.

Görevler üzerinde detaylı inceleme yapılmasıyla beraber elde edilen veriler, TİKA'nın çoğunlukla gelişmekte olan ülkeler üzerinde aktif roller üstlendiğini göstermektedir. “*Kalkınma Yardımları*” ve “*İnsani Yardımlar*” ın seviyesi, gelişmekte olan ülkeler üzerindeki faaliyetlerin varlığını göstermektedir. TİKA'nın faaliyetleri sıralanacak olursa bu görevler arasında yer alan hususlar şöyle olacaktır;

- *Gelişmekte olan devletler olarak hedefteki ülkelerle iş birlikleri geliştirmek amacıyla ilgili ülkelerin kalkınmasına katkı sağlamaktır,*
- *Yine gelişmekte olan ülkelere ait yardım programları düzenlemek ve bunu organize ederken söz konusu ülkenin gereksinimlerini gözetmektedir.*
- *Bağımsız devlet yapısını geliştirmek isteyen ülkelere yönelik olarak ihtiyaç duyulan konularda destek sağlamak, Türk Kültür Merkezlerinin yurtdışında programlar gerçekleştirmesine olanak sağlamak ve bu sayede eğitim ve kültür alanında iş birliklerinin düzeyini artırmaktadır.*
- *Faaliyet gösterilen temel noktalar kapsamında ilgili kurumlarla iş birliği içerisinde çalışmak ve organize bir şekilde faaliyetlere devam etmektir (Karagül, 2013: 89).*

TİKA'nın amaçları arasında yer alan maddelerden anlaşılabacağı üzere Türkiye'nin tarihi geçmişini kullanarak dış politikada etkin bir rol üstlenmesi düşünülmektedir. Bu TİKA'nın en temel amaçlarından birisidir. Anlaşıldığı üzere bu temel amaç TİKA'nın kurulma nedenleri arasında üst sıralardadır. Tüm bu etmenlere bakıldığında TİKA'nın görevlerinin anlaşılmasının faaliyetlerinin doğru bir şekilde yorumlanması ve analiz edilmesini sağlayacağı söylenebilir. TİKA'nın görevleri üzerinde inceleme yapılırken iş birliği kavramına gösterilen önem dikkat çekmektedir. Buraya kadar anlatılan ögeler, TİKA'nın

görevlerinin devletler arası iş birliğine olan katkılarını kapsamaktaydı. Küresel kurumlar olan iş birlikleri TİKA'nın üstlendiği görevler doğrultusunda yer verilmesi gereken bir olgudur. “*Ekonomik İş Birliği*” ve “*Kalkınma Teşkilatı (OECD)*” başta olmak üzere küresel özelliğe sahip kurumlarla yapılan iş birlikleri TİKA'nın amaçları arasında görülmektedir (Kulaklıkaya, 2008: 15). Bu küresel kurumların dünya üzerinde sahip olduğu roller göz önüne getirildiğinde, TİKA'nın bu amacının ifade ettiği önem de kavranmış olacaktır.

Faaliyet alanı olarak bakıldığında TİKA bugüne ulaşana kadar ciddi biçimde genişlemiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politikasının değişmesi ve gelişmesine verdiği katkının yanında dünyada meydana gelen gelişmelere bakıldığında ortaya çıkan bu durum oldukça sıradan karşılanmaktadır. TİKA'nın kapsadığı alan içeriğinde yer alan temel ögeler şöyle sıralanmaktadır (Karagül, 2013: 90);

- *Sektör farkı gözetmeksizin kurumsal yapı meydana getirme,*
- *Tarım ve hayvancılıkla ilgili girişimlerde bulunma,*
- *Konu ve nitelik ayırt etmeden altyapı iyileştirme,*
- *Hayat kalitesini ve standartlarını yükseltmektir.*
- *İstihdamla ilgili başlıkların tamamı,*
- *Tarihi ve kültürel objelerin korunmasını ve devamını mümkün kılma,*
- *Türkçe dilinin yaygınlaştırılmasını arttırma,*
- *Meslek edindirme,*
- *Bilgilendirme özelliği sağlayarak tanıtım ve yayın faaliyetleri yardımıyla ihtiyaçlara karşılık veren iş birlikleri,*
- *Karşılıklı olarak kalkınmaya katkıda bulunma,*
- *Teknik destek ve insani yardımlar tedarik etmek,*
- *Ulusal ve küresel düzeyde kuruluşlarla iş birlikleri geliştirmektir.*

TİKA'nın başlıca faaliyet alanı sosyal ve kültürel projelerdir. Bahsi geçen bu projeler kapsamında genellikle tarihsel ortak paydayı paylaşan ülkeler ile Türkiye'nin yakınlaşması amaçlanmaktadır. Türkiye'nin sürdürdüğü dış politikada özellikle de tarih anlayışının yerleşmesinde TİKA'nın bu yardımlarının önemli derecede rolü bulunmaktadır (Kardaş ve Erdağ, 2012: 174). Ayrıca TİKA'nın faaliyetlerde bulunduğu devletler ve bölgeler, Türkiye'nin yakından ilgilendiği alanları içermesi nedeniyle önemli bir yere sahiptir. Bundan dolayı TİKA'nın faaliyet alanlarının “*Türkiye'nin dış politikasında izleyeceği yola*” dair bilgi sunduğu yorumu da yapılabilir.

Eğitim alanında yapılan faaliyetler, TİKA'nın faaliyet çerçevesi içerisinde önemli yeri olan bir diğer konudur. TİKA'nın eğitim dalında yaptığı faaliyetler, bölgesel alanda gerçekleşen girişimler ve barış yapılandırma çalışmaları ile birlikte temel faaliyetler niteliği taşımaktadır (Kulaklıkaya, 2008: 16). Özellikle “*Kalkınma Hedefleri*” ‘nin ortaya konmasında eğitime yönelik faaliyetlerin ileri düzeyde olması, TİKA'nın faaliyetlerinin kapsamını kanıtlamaktadır.

TİKA'nın faaliyet alanının ne şekilde kapsamlı olduğuna dair ifadeler, yukarıda açıklanmak suretiyle anlam kazanmıştır denilebilir. Diğer taraftan TİKA'nın anlatılan faaliyet alanlarının küresel koşulların değışmesi ve gelişmesi ile beraber farklılık gösterebileceği de göz önüne alınmalıdır. Nitekim bahsi geçen faaliyet alanlarının ortaya çıkması da bahsi geçen değışim ve gelişmelerin bir sonucu olarak görünmektedir.

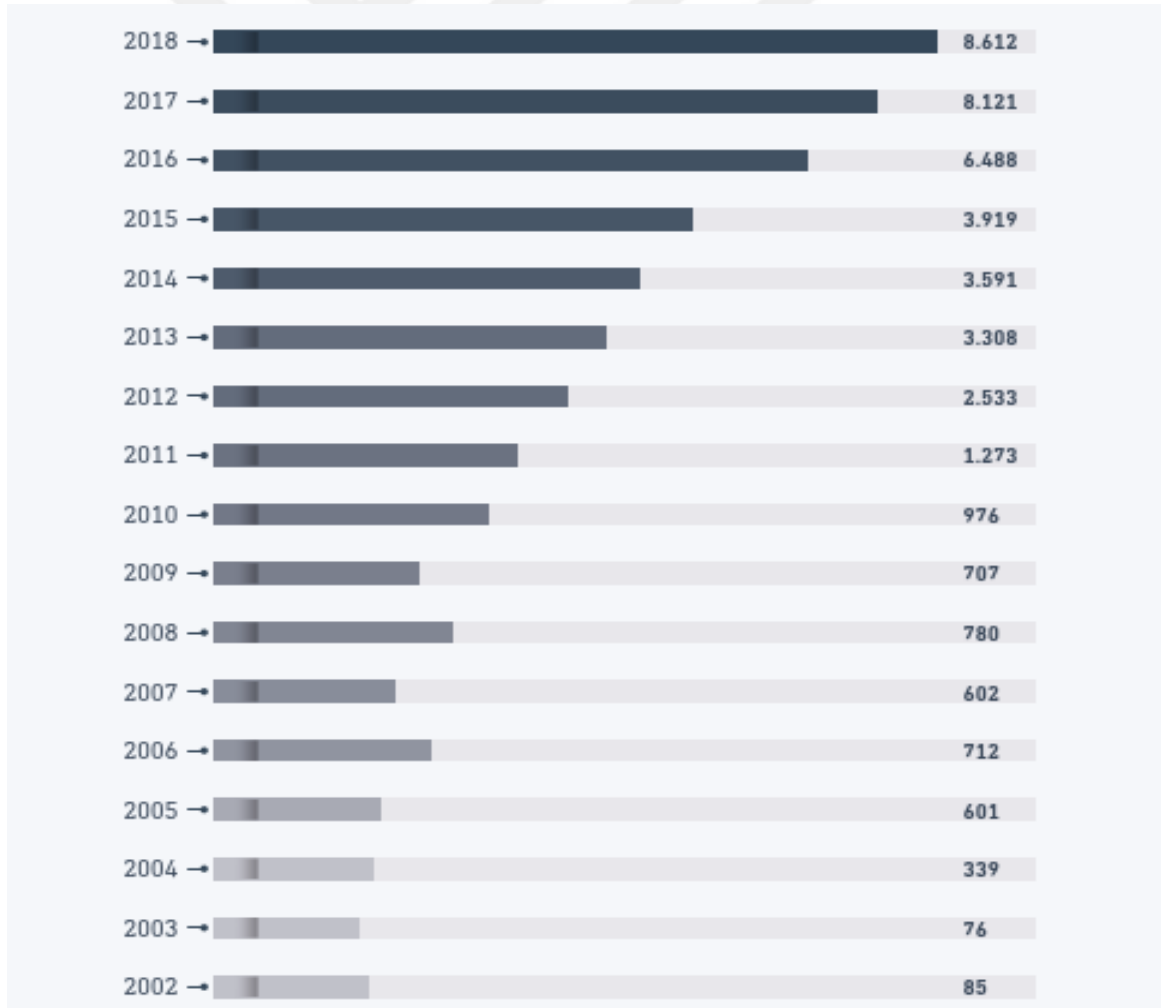
Tüm bunlara bakıldığđı vakit TİKA'nın faaliyet alanı, kuruluş tarihi 1992'den günümüze kadar ciddi bir ilerleme göstermiştir. Geline yerd TİKA, Türk dış politikası anlamında ciddi bir araç boyutuna ulaşmış ve bahsi geçen faaliyetleri ile ciddi roller üstlenir olmuştur. Barış inşasından iş birliğine, eğitimden insani yardıma, meslek edindirmeden kültürel iş birliğine kadar çeşitli konular TİKA'nın kapsamı içerisinde yer almaktadır. Anlatıldığđı üzere ve bu bölümde yer alan olguların da destekleyeceği biçimde, TİKA'nın faaliyet çapı zamanla daha geniş bir alana yayıldığđı sonucunun alınması mümkündür. TİKA'nın yaşadığđı gelişim sürecinde aktarılan veriler ve günümüz dünyasının sahip olduğđı yapı, bu çıkarımın doğruluğunun temel göstergeleridir.

İKİNCİ BÖLÜM

TİKA’NIN YAPMIŞ OLDUĞU FAALİYETLER

TİKA’nın idaresinde olan faaliyetler, “*Dış İlişkiler*” ve “*Ortaklıklar Dairesi Başkanlığı*” tarafından; bölgesel oranda daire başkanlıkları ile iş birliği yapılması yoluyla gerçekleştirilmek amaçlanmaktadır. Nitekim TİKA’nın faaliyet çapı, iş birliği geliştirmek ve geliştirilen bu iş birliklerini faaliyete koymak amacı çerçevesinde şekillenmektedir (TİKA Faaliyet Raporu, 2019). TİKA’nın faaliyet çapına giren eylemlerini bölgesel, devlet ve özel projeler şeklinde gerçekleştirmektedir. TİKA, Dışişleri Bakanlığı’nın belirlediği dış politikalar öncülüğünde, tarım, eğitim sağlık vb. gibi bakanlıkların sektörlere ait yaklaşımlarını baz alan, katılımcı ve koordineli proje kurgulama ve yönetme prensibini önemseyen, özellikle proje sahibinin ihtiyaçlarını önemseyen, faaliyet çapının kültürel öğelerini ortak kültür alanına taşıyan, projelerini sivil toplum kuruluşu anlayışı ile sürdüren, insan temelli, görünen tüm kesimleri kapsayacak barışa katkı sağlayan, daha yakın iş birliğini yücelten anlayışı, teknik yardım stratejisi olarak benimsemiştir (TİKA Faaliyet Raporu, 2017).

Resim 3- TİKA Resmi Kalkınma Yardımları 2002 – 2018 (Milyon Dolar)

Kaynak: TİKA Kalkınma Yardımı Raporları, 2018.

Türkiye'nin kalkınma yardımlarının en önemli bölümü olan “Küresel İzleme ve Değerlendirme” çalışmalarında merkez olarak değerlendirilen “Resmi Kalkınma Yardımları” 8,12 milyar \$ (2017) seviyesinden %6 yükselerek 8,61 milyar \$ seviyesine çıkmıştır. TİKA, ayrımcılık yapmadan elinde bulunan imkânları dahilinde dünyanın birçok devletinde “Kalkınma Yardımlarını” devam ettirmektedir. Çeşitli sektörlerde gerçekleştirilen yardımlar ve bu yardımların uygulandığı devletlerden gelen talepler doğrultusunda insan merkezli, yerel değerlere duyarlı, karşılık beklenmeden ve bir insanın tüm hayatının aşamalarında ihtiyaç duyduğu imkânların yapılandırılması ve sürdürülmesi olarak anlatılabilecek “Türk Tipi Kalkınma Modeli” adı altında yardım yapılmaktadır. Bu yardımlar 150 dolaylarında kamu kurum/kuruluşu ile beraber ülkemiz sivil toplum kuruluşları ile özel sektör kuruluşları tarafından gerçekleştirilmektedir.

TİKA'nın toplam “Kalkınma Yardımları” 2018 yılında 9.927.500\$ olarak gerçekleşmiştir. Bu “Kalkınma Yardımları” 'nın 8.797.700\$ 'lık bölümü kamu kurum/kuruluşlarınca yapılan resmi akımlardan oluşmaktadır. 1.129.800 \$ kısmı da özel akımlardan gelmektedir. Resmi birimlerden yapılan yardımların 8.612.400\$ 'lık bölümü “Resmi Kalkınma Yardımlarından”, kalan 185,300 \$ kısmı ise “Diğer Resmi Akımlardan” oluşmaktadır. “Resmi Kalkınma Yardımları” 'nın 8.432.700\$ 'lık bölümü iki taraflı “Resmi Kalkınma Yardımlarından”, 179.700\$ 'lık bölümü ise “Uluslararası Kuruluşlara Aidat ve Katkı Payı” ödemelerinden oluşan çok taraflı resmi “Kalkınma Yardımlarından” oluşmaktadır (TİKA Kalkınma Yardımı Raporları, 2018).

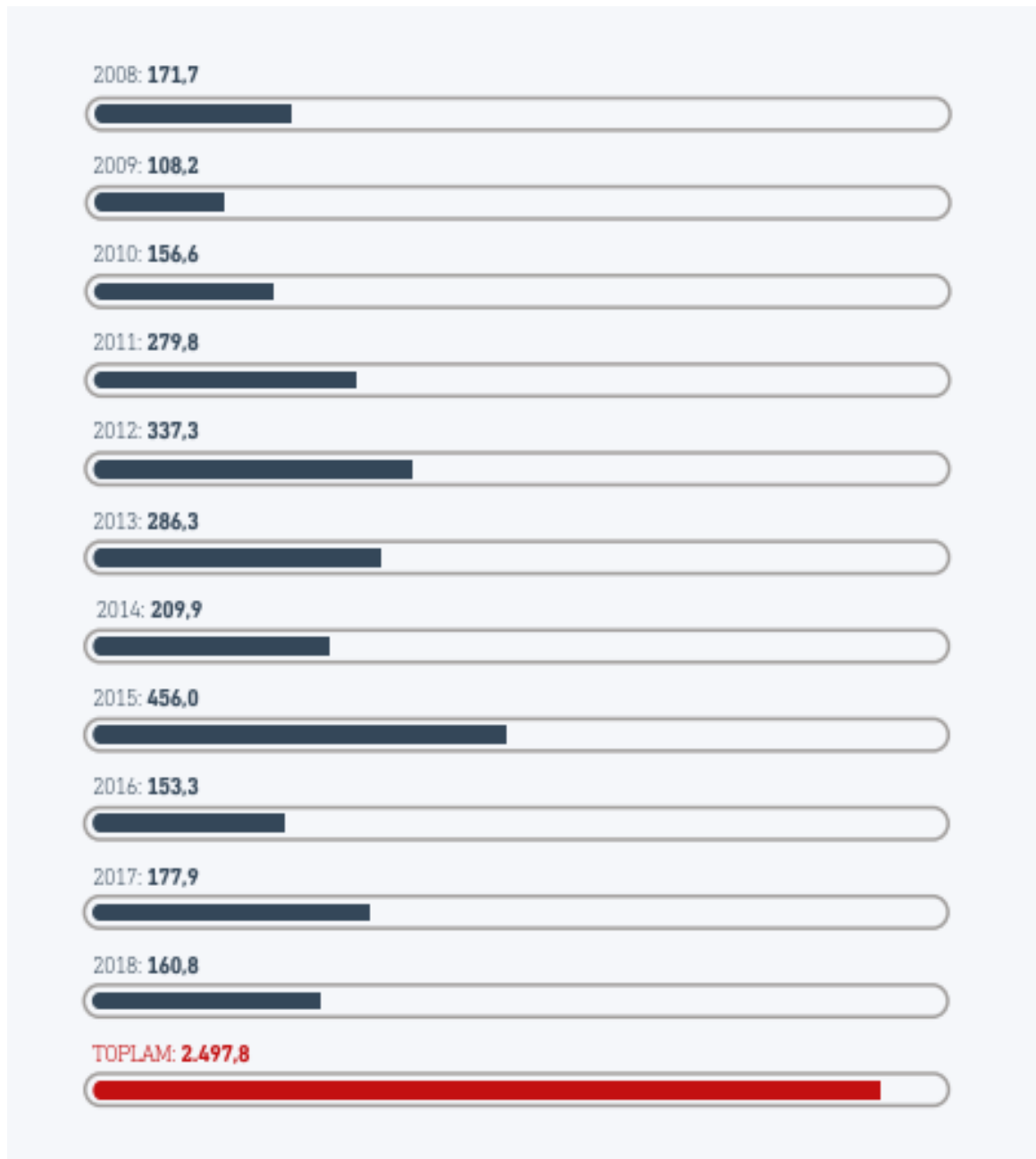
TİKA, ülkelerin, ticari, kültürel, siyasi, ekonomik ve sosyalliklerini geliştirmek amacı ile yürüttüğü faaliyetler ile elini uzattığı ülkelerde hem kamu yararı sağlamakta hem de küresel boyutta Türkiye Cumhuriyeti'nin uluslararası camiada imajına olumlu yönde katkı sunmaktadır. TİKA aracılığı ile Türkiye, Balkanlar, Kafkasya, Orta Asya, Ortadoğu ve Afrika gibi alanlardaki özellikle de az gelişmiş devletlere yönelik yürüttüğü faaliyetler ile küresel çapta ve bölgesel bir güç olarak görülmeye başlanmıştır (Özdal, 2010: 246). TİKA, kurulduğu günden bu yana ve günümüzde Türkiye'nin büyüyen gücünün getirdiği ivme ile Türkiye' dışında önderlik ettiği kalkınma hamleleri ile etkisini ve gücünü artırmaktadır.

“Dış veya Teknik Yardım Faaliyetleri” yürüten bir kuruluş olan TİKA, hedef bölgelerde koordine ettiği projeler ile beraber hedefindeki ülkelerin halkları ve hükümetleriyle geliştirdiği başarılı ilişkiler nedeniyle üretmeyi başardığı olumlu geri dönütler bakımından “Kamu Diplomasisi Faaliyet” alanına da dokunmaktadır. TİKA geliştirmekte olan bölgelerin kalkınmalarına yardımcı olmakta ve bununla beraber Türkiye Cumhuriyeti ile hedef ülke arasındaki ekonomik, ticari ve diplomatik ilişkilerin güçlenmesine de katkı sağlamaktadır. Diğer taraftan da hedef bölgelerde açtığı PKO 'lar ile o ülkeler üzerinde Türkiye'nin daha nitelikli bilgilere ulaşmasını kolaylaştırmaktadır. 1996-1997 yılları arasında TİKA Başkanlığını yürütmüş olan Necati Utkan'a göre TİKA'nın Türk cumhuriyetleri ile beraber diğer ülke ve bölgelerde yürüttüğü en önemli faaliyetler ile Türkiye'nin dış politikasına olumlu etkileri olmuştur. Bunlar; Türk dış politikasına siyasi, kültürel ve ekonomik çapta yeni boyutlar kazandırmak. Buna en güzel örnek TRT'nin hedef ülkelere doğru televizyon yayınları ve bu ülkelerdeki öğrencilerin Türkiye'de eğitim görmeleri. Bu bağlamda “Teknik Yardım” ve “Kültürel Değişim” kapsamında karşılıklı gidiş-gelişlerin ve

haberleşmenin artması. Ayrıca Türkiye’den birçok iş insanının bu ülke ve bölgelerde ticaret ve yatırım yapmakta olması ve buna benzer faaliyetler (Utkan, 1997: 947).

Bu doğrultuda TİKA hizmet yönü ve faaliyetleriyle “*yumuşak güce*” kaynak sağlamakla beraber Türkiye’nin yumuşak gücü olarak ciddi bir değer olmaktadır. TİKA hedef ülkelerin ihtiyaç duyduğu alanları belirlemeye odaklanarak ve o sektörler daha fazla destek sunmak için faaliyetler organize etmektedir. TİKA’nın devletlere sağladığı yardımları somutlaştırmakla beraber daha iyi kavrayabilmek için yıl bazında az gelişmiş ülkelere verdiği destek aşağıda verilmektedir.

Resim 4 - TİKA’nın Yıllara Göre Az Gelişmiş Ülkelere Yardımları (Milyon Dolar)

Kaynak: TİKA Kalkınma Yardımı Raporları, 2018.

Resim 5- TİKA'nın İki Taraflı Yardımlarından 2018 Yılında En Fazla Yararlanan Az Gelişmiş Ülkeler (Milyon Dolar)

Kaynak: TİKA Kalkınma Yardımları Raporları, 2018.

TİKA organizasyonları Türkiye'nin küresel mecralardaki girişimci ve insani dış politikasının bir aynasıdır. Dünyanın hangi bölgesinde olursa olsun Türkiye'nin desteğini hissetmek isteyen herkese kendi imkânları doğrultusunda yardım elini uzatmak en büyük önceliğidir. Faaliyet çapında en önemli donelerden birisi de tüm sektörleri besleyen eğitim alanında fiziki ve nitelikli eleman altyapılarını güncelleyerek geleceğe en büyük yatırım yapılmış olunur. Bu yüzden az gelişmiş ülkelerde bulunan halk iyi bir eğitim desteği alarak meslek sahibi olarak bir amaç kazanıp terörist faaliyetlerden korunmuş olurlar. Ayrıca en değerli olgulardan birinin de insan hayatı ve hakları olduğunun bilincine varılmış, sağlık alanında fiziki ve nitelikli personel yetiştirmek amacıyla ülkenin en önemli sermayesi korunmuş olur. Aile, kadın ve çocuk sıhhatine de özel önem verilmektedir. Toplumun zayıf kısımları (yaşlılar, kimsesizler, engelliler vb.) desteklenerek sosyal ve ekonomik hayatın düzenine katkı sağlanır. TİKA, insanoğlunun en temel ihtiyaçlardan olan temiz suya ile gıda üretimi organizasyonlarına da dikkatini vererek açlık, kuraklık ve yoksullukla mücadelede destek vermektedir.

Devletlerin doğal ve insan kaynaklarının ekonomiye kazandırılmasına önem vererek kalkınma yolundaki ülkelerin küresel sömürü faaliyetlerinden azat edilmesiyle beraber yeni umutlar ve çıkış yolları sağlanabilmesi adına kazan-kazan ilkesi doğrultusunda ekonomik iş birliği imkânları değerlendirilir. Ekonomik iş birliğine temel oluşturabilmek için istihdam, ticaret, üretimin geliştirilmesi, mesleki ve teknik eğitim ile gelir elde edilmesi sürecine yönelik ormancılık, sanayi, iletişim, inşaat, ulaşım, turizm, tarım, hayvancılık vb. gibi sektörlerde faaliyetler desteklenmektedir. Tüm bu faaliyetler çerçevesinde bakıldığında TİKA, yaşadığımız bu gezegenin bizden sonraki nesillere bırakacağımız bir miras olduğu mantığı ile su kaynaklarını, havayı, bitkileri, hayvanları, toprağı ve canlı-cansız tüm doğayı koruyarak kalkınmanın devamlılığını sağlamak için çevre kirliliğinin önlenmesine, kaynakların bilinçli ve verimli kullanımına, doğal dengenin ve ekolojik sistemin korunmasına, aşırı tüketim ve israfın engellenmesine yönelik çalışmalar ile yaptığı faaliyetleri desteklemektedir.

TİKA'nın bu faaliyetlerine ek olarak ülkemizin eğitim, sanat, kültür, bilim, teknoloji, yönetim, ekonomi, sağlık vb. gibi birçok alandaki deneyimlerinin en etkili biçimde ilgili ülkelere aktarılabilmesi amacı ile kamunun STK'ların ve özel sektörün küresel kapasitelerinin güncellenmesine ve bununla beraber resmi/sivil/özel kurumsal iş birliğine ciddi derecede önem vermektedir. Kurumlar arası iş birliği ile sürdürülen "eğitim", "teknik iş birliği", "kapasite geliştirme" organizasyonlarıyla tüm dünyada Türkiye'ye destek olan kamu ve meslek personeli (polis, gazeteci, diplomat, doktor, hâkim-savcı, yönetici, bilişimci vb.) ağı kurmaktadır. TİKA yaptığı bu faaliyetlerle bir yandan hedef ülkenin kalkınma sorunlarına çözüm sunarken diğer yandan ülkeler arası siyasi-diplomatik ve ticari-ekonomik ilişkilerin geliştirilmesiyle beraber Türkiye'nin küresel etkinliğine çok önemli katkılar sağlanmaktadır. Türkiye'nin ihtiyaçları paralelinde hali hazırda tüm konularda kurumsal kapasite ve imkânlar en doğru biçimde kullanılarak gerekli çalışmalar ciddi bir biçimde yürütülmektedir. TİKA'nın başarmış olduğu organizasyonların daha iyi görünebilmesi sebebi ile proje ve faaliyetler sektörlere göre incelenecektir.

2.1. EĞİTİM

Dünya’da yaklaşık olarak 700.000.000 insanın okuma-yazma bilmediği ve bunların dışında 200.000.000 çocuğun da okul ihtiyacını karşılayamadığı bilinmektedir. “*Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri*” arasında en önemli noktalardan birisi olarak görülen Eğitim sektörü ulusal ve küresel kalkınmada başarıya giden yolda büyük bir öneme sahiptir. Bu bağlamda hedeflerin sağlıklı olarak yerine getirilmesi her şeyden önce destek yapılan devletin eğitim durumuyla beraber yapısına bağlı olmakla beraber hedeflerin sağlıklı bir şekilde devamlılığı da eğitim projeleri ile sağlanan fiziki ve insani kapasite artırımı ile mümkündür. TİKA bu vizyonu ile eğitim sektöründe desteklediği proje ve faaliyetlerle “*Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri*” açısından doğrudan veya dolaylı bir biçimde katkı sağlamaktadır.

TİKA’nın görevleri içerisinde ilgili alanlarda araştırma yapılırken “*Kalkınma Yardımları*” ifadesi ile çokça karşılaşılmaktadır. “*Kalkınma Yardımları*” kapsamı oldukça geniş bir ifadedir. Çeşitli faaliyetleri kapsamaktadır. Örneğin TİKA’nın “*Eğitimin Sağlanmasına Yönelik Yardımları*” “*Kalkınma Yardımları*” başlığı altında yer aldığı gibi “*Eğitim*” kapsamı içerisindeki “*Barış İnşa Çalışması*” başlığında yapılan faaliyetler de “*Kalkınma Yardımları*” içerisinde incelenebilir. Barış yapılandırma çalışmalarında küresel yardım kuruluşlarının kritik önemleri bulunmaktadır (Kulaklıkaya, 2008: 25). Bu sebeple TİKA’nın barış inşa edilmesi amacıyla sürdürdüğü faaliyetlerin ciddi derecede öneme sahip olduğu anlaşılmaktadır.

TİKA, geliştirilen projelerin temelini “*Eğitim Faaliyetleri*” ‘nin oluşturması gerektiğini savunmaktadır. Küresel bağlamda neredeyse her bölgede oldukça çok sayıda “*Eğitim Faaliyeti*” gerçekleştirmiştir. “*Eğitim Faaliyetleri*” açısından özellikle uzmanlık eğitimlerinin sağlanması önemli bir yere sahiptir. Buna örnek verecek olursak yalnızca 2013 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti içerisinde 134, Kazakistan’da 50 ve Özbekistan’da ise 22 tıp doktoruna özel eğitim TİKA vasıtası ile verilmiştir (TİKA Faaliyet Raporu: 2013). Bunlarla beraber görüldüğü üzere TİKA’nın “*Eğitim Faaliyetleri*” sağlık alanında dahi kendisini gösterecek kadar geniş bir alana sahiptir.

TİKA’nın organize ettiği faaliyetlerin çokluğu nedeni ile her birine bu çalışmada yer verilmesi mümkün değildir. Her geçen gün de bu sayı artarak ilerlemektedir. Bu sebeple bu bölümde genellikle faaliyetler genel hatları ile ele alınacaktır. Daha iyi anlaşılabilmesi için şemalar ile desteklenecektir. TİKA’nın “*Eğitim Faaliyetlerine*” kısaca bakmak gerekir ise (TİKA Faaliyet Raporu: 2019);

1. *Eğitim kurumu inşa etme,*
2. *Eğitim kurumlarını ekipman açısından donatma,*
3. *Okul, sınıf ve oda onarma,*
4. *Eğitmen eğitimi,*
5. *Laboratuvar kurulumları ve burslar,*
6. *Hastane inşa etme ve onarma,*
7. *Sağlık personeli eğitme ve sağlık hizmetlerinde ihtiyaç temin etme,*
8. *Çalıştay, Seminer, Kongre Destekleme,*
9. *Yerel sivil toplum kuruluşları destekleme,*

10. Yerel yönetimlerde uzman eğitime,
11. Kütüphane kurulumu,
12. Meslek edindirme eğitimleri şeklindedir.

Gelişmemiş devletlerin çeşitli açılardan kalkınması amacı ile girişimlerin varlığının anlaşılması adına yukarıda görülen projelerin önemi oldukça büyüktür. Özellikle “Uzman Eğitimi Hizmetleri” oldukça önemli bir yere sahiptir. Küreselleşen dünyada nitelikli insan kaynağının ne denli önemli olduğu göz önüne alındığında uzmanlık veya meslek edindirme eğitimlerinin önemi bilinmiş olacaktır.

TİKA’nın sürdürdüğü faaliyetlerin ülke ülke sıralandığı faaliyet raporları vasıtasıyla ulaşılan veriler mevcuttur. Birçok ülkede TİKA’nın yürütmekte olduğu faaliyetlere ait somut veriler ortaya koyduğu görülmektedir. TİKA’nın yayınlamış olduğu son faaliyet raporu 2019 yılına ait olduğundan dolayı, burada 2019 yılı sonu itibarıyla ulaşılan veriler göz önünde bulundurulacaktır.

Resim 6- 2019 Yılı TİKA Faaliyet Çıktıları (Eğitim Sektörü)

Kaynak: TİKA Faaliyet Raporları: 2019

“Soğuk Savaş” ortamından bu yana “Eğitim Yardımı” okul açma veya burs yardımlarının aktif biçimde organize edildiği dikkate alındığında konu biraz daha hassas anlamlar ihtiva etmektedir. Örnek verecek olursak, az gelişmiş devletlerin yönetim kademesinde bulunanların batı kültürü, eğitimi ve hatta onların verdiği burslarla yetiştirilmiş olması, ülkedeki farklılığın rengi konusunda oldukça belirleyici olabilmektedir.

Modernleşme teorisyenlerine göre (Tibi, 1998:67); 3. dünya devletlerindeki sosyal değişimin gerçekleşmesinde batı öğrenimi görmüş entelektüeller olan milliyetçilerdir. Bu bahsi geçen elitler o ülkelerdeki sosyal dönüşümün taşıyıcıları olmuşlardır. Özellikle Arap milliyetçiliğinin ortaya çıkmasında da bu önemli etkinin büyük bir etkisi olmuştur (Akçay, 2012:9). Nitekim bundan dolayıdır ki süre gelen süreçte eğitim, sanat, medya gibi sosyal ve kültürel tabanlı alanlarda yapılan yardımların öne çıktığı görülmektedir. Buna bir misal verecek olursak “İbrahim Paşa döneminde Amerikalı Protestan Misyonerler matbaalarını Beyrut’a getirdiler ve Cizvitler... kendi okullarını açtılar.” (Tibi, 1998:132) gibi girişimler enteresan şekilde dikkati çekmektedir. Bu faaliyetlerin etkili bir sonucu olarak öncü Arap milliyetçilerinin faaliyetleri enteresan şekilde daha az sömürgeci amaçlar güden bu eğitim kurumlarından çıkmış olması manidardır. Bu dönemde azınlık haklarının sözde iyileştirilmesi vb. sebepler ile Osmanlı coğrafyasında yabancı sermaye sahiplerince kurulan okullarda kilise gönüllüleri ve ecnebi STK gönüllüleri görev almışlardır. Bunun sonucu olarak denizaşırı devletlere sadece yardım malzemesi değil reform, fikir, bağımsızlık, ideoloji ve bunların ötesinde yönetim değişikliği fikirleri dahi taşınmıştır. “Eğitim” başlığının TİKA’nın faaliyetleri içerisinde ne derece önem arz ettiği de bu şekilde anlaşılmış olmaktadır.

“Eğitim” başlığı dış yardımlar bağlamında din ve inanç faktörleri bakımından oldukça etkili olmuştur. “Yardım” başlığı küresel olarak bakıldığında zaman tüm dinlerde “hayır, sevap ve iyilik” kavramlarını içerisinde barındırmakta ve hayatın bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat bunun bir adım üzerinde aynı dini paylaşmak yapılacak yardımların yönlendirilmesinde önemli bir ayrıcalık olmuştur. Dış yardımların endüstri çağı olan 19. yüzyılın ikinci yarısında ciddi derecede hız kazanan dini boyutu bilgi çağı olan 20. yüzyılın ikinci yarısı ile beraber daha da nitelikli ve daha da kapsayıcı bir derinlik kazanmıştır. Önceleri bu doğrultuda örneğin direkt okul açma şeklinde gerçekleştirilirken, artık küresel yardım mekanizmalarındaki gelişmeler nedeniyle daha teknik yardımlar yapılmıştır. Fakat dini nedenler perde arkasında yine varlığını sürdürmüştür. Tümüyle insani kaygılarla oluşturulan ve kuruluş tüzüğünde din, dil, ırk farkı ayırmadan yardım vurgusu yapılan “Kızılhaç” ve “Kızılay” kurumlarının arma veya sembollerinin haç “+” ve hilal “☾” olması da çok enteresandır (Akçay, 2012:26).

Dış yardımlardan özellikle eğitim yatırımları küreselleşen dünyada nitelikli insan kaynağı elde etme, geleceğe en büyük yatırım yapma ve dolayısı ile az gelişmiş ülkelerdeki insanların iyi bir eğitim alıp meslek sahibi edinilerek topluma kazandırılması, terörist faaliyetlerden korunması gibi nedenlerden eğitim faaliyetlerinin yapılmasının yanı sıra etnik ve mezhepsel ayrıştırma çabalarını engellemeyi hedeflemekte; devlet bütünlüğünü ve egemenliğini muhafaza etmeye yönelik de bir politik arayış özelliği taşımaktadır.

Eğitim sektörünün en önemli temellerinden birisi Türkoloji çalışmalarına da parmak basmakta fayda vardır. Nitekim dönemin ilgili Bakanı ÇAY'ın, *İsmail Gaspıralı'ya* atıfla genellikle vurguladığı “*dilde, fikirde, işte birlik*” söylemi “*yardım*” ve “*iş birliği*” faaliyetleri çerçevesinde Türkiye'nin dış politikasının en temel unsurlarından birisi olarak gündeme getirmesi oldukça önemlidir. Bu temeller göz önüne alındığında ortak alfabe çalışmaları ve Türkoloji felsefesi dilde birlik, yüksek düzeyli organize edilen zirveler, kurultaylar ve çeşitli toplantı organizasyonları, fikirde birlik ve düzenlenen geniş ölçekli “*Ortak İş Konseyi Toplantıları*” da iş başlığı altında birlik adına yapılan çok önemli girişimlerdir. Kültürden ekonomiye, eğitimden siyasi mecralara “*Türk Dünyasında*” birliktelik sağlanması amaçlanmış fakat hedef devletlerin iç işlerine müdahale etmeme anlayışına dikkat edilmiştir. Dönemin bakanı ÇAY (Şimşek vd., 2000:144), “*Her birimizin ben Kazak'ım, ben Özbek'im, Türkmen'im, Kırgız'ım, ben Tatar'ım deme hakları vardır. Ama her şeyden önce biz Türk'üz diyebilmeliyiz... Bu Türkistan coğrafyasında Rusça, İngilizce, Çince konuşmak istemiyorum. Türkçe konuşalım diyorum.*” şeklindeki sözleriyle Türkçe'nin Türk dünyası coğrafyası için ne denli birleştirici olduğuna dikkat çekmiştir. Tüm bunların ışığında “*Büyük Öğrenci Projesi*” Gaspıralı'nın sözünü ettiği birlik etkenlerini ihtiva etmesi bakımından çok önem arz etmektedir.

Türk Cumhuriyetlerinin ve akraba topluluklarının ihtiyaç duyduğu vasıflı insan gücünün karşılanması amacı ile 1992-1993 yılları eğitim döneminden itibaren projeler uygulanmaya başlanmıştır. Bununla beraber “*Türkiye dostu genç bir nesil yetiştirmek*” sloganı ile zamanla genişlemeyi hedefleyen bir kültür paylaşımı özelliğini vurgulamaktadır. 1992-2010 yılları arasında (YTB, 2011:31) Türkiye'deki okullara yerleştirilen 57 ülkeden toplam 30.931 öğrenciden 8.718 mezun vermiş, 6.641'i de Türk Cumhuriyetler ve Akraba Toplulukları Sınavı (TCS) ile yerleşmiş veya eğitimine devam etmektedir. Hali hazırda projeye bağlamında yapılan birtakım incelemeler (Tutar, 2010) başta ekonomik zorluklar olmak kaydı ile öğrencilerin karşılaştıkları kültürel, eğitsel ve bürokratik sorunları, başarısızlık sebebi olarak göstermektedir. Bazı eksikliklere karşı takribi 20 sene boyunca projenin sürdürülebilirliği bağlamında ve 57 ülkeye ulaşan geniş kapsamlı oluşu “*Eğitim*” projesini çok özel kılmaktadır.

2.2. SAĞLIK

“Sürdürülebilir Kalkınma Hedefinin” sağlanması amacı ile çok kritik bir konumda olan sağlık sektörünün varlığı, insan hayatı gibi önemli bir çalışma alanı ile anıldığı için diğer “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” arasında oldukça dikkate değer şekilde büyüktür. Araştırmalara bakıldığında dünya üzerinde 800.000.000 insan ihtiyacı olan sağlık hizmetlerinden faydalanamamaktadır. İnsan sağlığını tehlikeye düşüren tüm problemlerin ortadan kaldırılması ve yaşanan ölümlerin en aza indirgenmesi oldukça önemlidir. Yoksulluk sebebiyle meydana gelen sağlık sorunlarına ayrıca dikkat edilerek insanların ayırım yapılmaksızın en azından temel seviyede sağlık standartlarından faydalanabilmesi amacıyla Türkiye, yardım bekleyen tüm devletlere elini uzatmaktadır. Türkiye, “Kalkınma Yardımları” başlığı altında sağlık projelerine birçok ülkede devam etmekte etmektedir. Bahsi geçen devletlerde temel sağlık standartlarına ulaşımın kolaylaştırılması uzmanlık isteyen sağlık hizmetlerinin sağlanması ve başta anne ile çocuk sağlığı gelmek üzere insan sağlığının daha kaliteli bir hale getirilmesi amacı ile proje ve faaliyetlerine devam etmektedir.

Sağlık kavramı insanların sadece hastalık ve sakatlıktan kurtulması ile bağdaşmaz. Aynı zamanda fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan da tam olarak iyileşme durumuna ulaşmasıyla oluşmaktadır. “Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin” 17 başlığının biri olan “sağlık” ve “kaliteli yaşam” hedefi diğer hedeflerin başarıya ulaşmasına verdiği destek açısından büyük öneme sahiptir. Anlıyoruz ki sağlıklı bireyler hem “ekonomik”, hem de “çevresel” kalkınma için bir önceliktir. Sağlığa hem ülke içinden hem de küresel kaynaklardan ayrılan desteğin artırılması bu nedenle ekonomik gelişmeyi de beraberinde tetikleyecektir.

TİKA’nın sağlık faaliyetleri kısaca bakacak olursak (TİKA Faaliyet Raporu: 2019);

1. Hastane / sağlık tesisi inşa etme,
2. Hastane / sağlık tesislerini ekipman açısından donatma,
3. Hastane / sağlık tesisi onarma,
4. Eğitimine destek verilen doktor ve sağlık personeli,
5. Laboratuvar kurulumları ve burslar,
6. Sağlık personeli eğitime ve sağlık hizmetlerinde ihtiyaç temin etme,
7. Ambulans hibesi,
8. Sağlık cihazı hibesi, ekipman yardımı,
9. Sağlık taramaları,
10. Cerrahi müdahaleler ve tedavi edilen hastalar,
11. Danışman ve doktor görevlendirmeleri şeklindedir.

TİKA misyonu gereği insanları ırk, din, politik görüşlerine göre ayırmamaktadır. Ekonomik veya sosyal şartlarına göre de herhangi bir biçimde ayırım yapmaksızın tüm insanların sağlık hizmetine aynı eşitlikte kavuşmasını amaçlamaktadır. TİKA, “*Kalkınma Yardımları*” ve “*Sağlık Projelerini*” birçok ülkede devam ettirmekle beraber bu devletlerde temel sağlık hizmeti alımına ulaşımın sağlanmasıyla beraber uzmanlık gerektiren sağlık hizmetlerinden faydalanılması sağlanmaktadır. Başta anne ve çocuklar olmak üzere tüm insanların sağlığının iyileştirilmesi amaçlanarak proje ve faaliyetlerine devam etmektedir.

Sovyet bloğunun dağılmasının hemen akabinde Türk Cumhuriyetlerine yapılan bazı iş birliği faaliyetleri istenilen verimi vermemiştir. Örnek verecek olursak 1991 senesinden bu yana gerçekleştirilen sağlık alanındaki iş birliği protokolleri bahsi geçen ülkelerin bizzat sağlık bakanlarının imzasını taşımasına rağmen ilerleme kaydedemiştir. Bu durumun oluşmasının ardından bu doğrultudaki bir analiz çalışmasına (Avcı, 1997) göre uzman eğitimleri, ilaç yardımları, tıbbi araç-gereç ve parasız hasta tedavisi gibi faaliyetler Türkiye Cumhuriyeti’nin tek taraflı imkanları ile sürmüştür. 1995 sonrasında bunun karşılığında bahsi geçen devletler ne yazık ki sağlık protokollerini yenilemeye yanaşmamıştır. Bununla kalmayarak Türkiye ile Türk Cumhuriyetleri, KKTC, Arnavutluk ve Bosna-Hersek gibi devletlerin arasında uygulamaya konmak istenen “*Bölgesel Sağlık İş Birliği*” faaliyeti de işlevsiz kalmıştır. Bunun başlıca nedenlerinden bir tanesi de Türkmenistan’ın devletinin Kazakistan devletinin varlığından duyduğu rahatsızlığı ve KKTC’nin küresel bazda olan özel durumundan dolayı anlaşma imzalamaktan kaçınmasıdır. Bunları göz önüne aldığımızda sağlık gibi çok önemli ve kritik düzeydeki bir iş birliği faaliyeti politik ve bölgesel anlaşmazlıkların gölgesinde eriyip gitmiştir.

Kuşkusuz Türk dış yardım girişimleri, bu süreçte hem karar vericiler hem de uygulayıcılar açısından özel bir deneyim sunmuştur. TİKA’nın gerek sürdürülebilir niteliği ve gerek somut çıktıları itibarıyla artık bu tür uygulamalara yönelmesi esasen profesyonelliğin bir gereğidir ve günümüzde faaliyetlerinin ivmesi giderek artarak devam etmektedir.

Resim 7- 2019 Yılı TİKA Faaliyet Çıktıları (Sağlık Sektörü)

Kaynak: TİKA Faaliyet Raporları: 2019

Türkiye Cumhuriyeti her daim daha yaşanılabilir bir dünya oluşturma amacı ile sağlık alanındaki bilgi ve tecrübesini gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerle hiçbir kısıt koymadan paylaşmaktadır. Bunun yanında gelişmiş devletler bazında bakılırsa, bu gelişmişlik düzeyi yüksek olan devletlere de önemli bir model oluşturan bir çaba olmaktadır. Bu çabalar kalkınma iş birliği sürecine de bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. 2019 yılında tamamen hibe edilme yolu ile hastane inşası veya var olanların modernleştirilmesi, ameliyathaneler, sağlık taramaları, tıbbi donanım cihazları ve sarf malzeme destekleri sağlanmış, uzman doktor yetiştirilmesine de önem verilerek kapasite inşası gerçekleştirilmiştir. Diğer taraftan da bu süreçte Türkiye Cumhuriyeti STK'larının da rolleri çok büyüktür. STK'ların Kamu kurum ve kuruluşları ile yaptığı iş birliği sağlık alanında önemli bir yer edinmektedir.

2.3. SU VE SU HİJYENİ

Tüm canlılar için en temel unsurlardan bir tanesi bilindiği üzere “su” ‘dur. Suyun olmadığı bir alanda herhangi bir şey yetiştirmek mümkün değildir. İçilebilir ve kullanılabilir su tüm bireylerin olduğu kadar her çocuğun ve her toplumun sağlıklı kalması bakımından kritik öneme sahiptir. Buna rağmen günümüzde küresel düzeyde milyonlarca birey ve çocuk temiz suya ulaşım sağlayamamaktadır. Dünya üzerinde birçok evde, hastanede ve eğitim kurumlarında el yıkayacak kadar bile sabun ve su bulunmamaktadır. Bu durum öncelikle küçük çocuklar olmak üzere o ülkelerde bulunan tüm bireylerin sağlığı açısından ciddi riskler yaratmaktadır. Dünya istatistiklerine bakıldığı vakit her sene 5 yaş altı 361.000 çocuk maalesef ishalden ölmektedir (TİKA Faaliyet Raporu, 2018). Gerekli temizlik ve sağlık önlemleri olmadan kullanılan kirli sular tifo, hepatit A, kolera ve dizanteri gibi hastalıkların çoğalmasına yol açmaktadır. Bu durum o bölgede yaşamını sürdüren insanlar için hayati tehlike oluşturup geleceklerini tehdit etmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve UNICEF tarafından hazırlanmış bir rapor göz önüne alındığında küresel çapta her 10 kişiden 3’ünün (bu oran 2,1 milyar insana tekabül etmektedir) yaşadığı konutta temiz su bulunmazken, her 10 kişiden 6’sı (bu oran da 4,4 milyar insana tekabül etmektedir) da suyun sağlıklı ve kullanılabilir hale getirilmesinden yoksun olarak yaşamaktadır (TİKA Faaliyet Raporu, 2018). “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi” küresel anlamda ayırım yapmaksızın suyun sağlıklı ve kullanılabilir hale getirilmesini ve bunun sürdürülebilir yönetimini istemektedir. TİKA bu bağlamda;

- İçme suyu temini,
- Su arıtma tesislerin kurulumu,
- Kanalizasyon sistemi oluşturulması,
- Kuyu açılması

gibi pek çok proje ile faaliyet göstermektedir. Ulaştığı bu kısıtlı coğrafyalarda temiz su sağlanması yoluyla oradaki yaşam koşullarının iyileştirilmesi çalışmalarına da devam etmektedir.

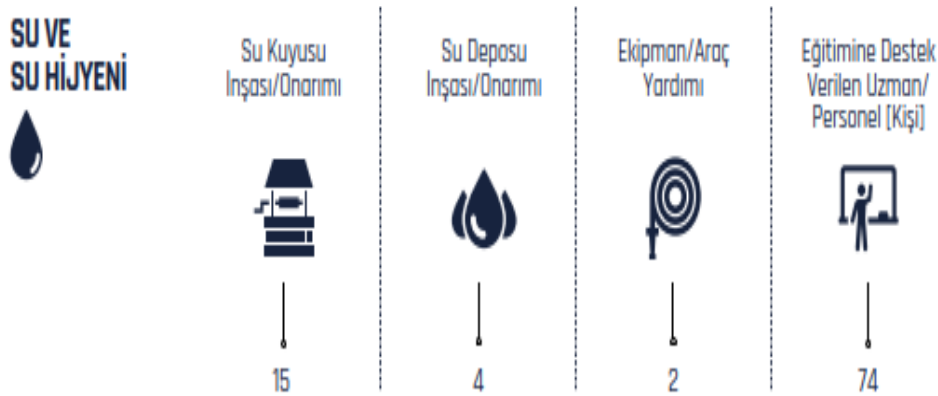
Yer kürenin neredeyse 3/4’ünün sularla kaplı olmasına rağmen içilebilir su oranı sadece %2,5 ‘tur. İçilebilir olan bu suların da 2/3 ‘ü buzul veya daimî kar kütlesi şeklinde bulunmaktadır. Nehirler, barajlar ve göllerde depolanan tatlı su 8.000 km³ dolaylarındandır. Küresel düzeyde insanlar tarafından tüketilen tatlı su miktarı 3.800 km³ dolaylarındadır. Tüketilen bu suların takribi olarak %10’u bireysel kullanımlara, %20’si endüstriyel ölçekte, %70’i de tarım amaçlı kullanılmaktadır (TİKA Türkiye Kalkınma Yardımı Raporları, 2013). Maalesef dünya üzerinde içilebilir veya tatlı su kaynakları da eşit dağılıma sahip değildir. Anlaşıldığı üzere su problemi coğrafya ve bölgelere göre farklılık göstermektedir. Temiz ve güvenli içme suyu sağlanan bölgelerin ekolojik sıkıntılar ve kirlilik gibi dış etkenlerden hızlıca etkileniyor oluşu bahsi geçen bu temiz su kaynaklarının korunmasını çok önemli kılmaktadır. Özellikle bu durum suyun kıt bulunduğu coğrafyalarda hayati bir

öneme sahiptir. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğu vakit BM zirvesince kabul gören “Binyıl Kalkınma Hedefleri” çerçevesinde ele alınan “Temiz İçme Suyuna Erişimin Yaygınlaştırılması” başlığı adına TİKA oldukça büyük çalışmalar yapmaktadır.

TİKA’nın su ve suyun sağlıklı hale getirilmesi faaliyetlerine bakacak olursak (TİKA Faaliyet Raporu: 2019);

1. Su kuyusu inşası,
2. Su kuyusu onarımı,
3. Su deposu inşası,
4. Su deposu onarımı,
5. Ekipman / araç yardımı,
6. Eğitimine destek verilen uzman personel şeklindedir.

Resim 8- 2019 Yılı TİKA Faaliyet Çıktıları (Su ve Su Hijyeni Sektörü)

Kaynak: TİKA Faaliyet Raporları: 2019

Sürdürülebilir içme suyunun sağlanması sağlıklı ve insan onuruna yakışır bir hayat devamlılığının vazgeçilmezlerinden birisidir. Yer kürede 660.000.000 ‘un üzerinde insan temiz içme suyu temininde ciddi problemlerle baş başa kalmaktadır. İçme suyu sağlamanın beraberinde bu suyun temizliği de dünyanın pek çok yerinde en önemli önceliklerden biridir. 2,5 milyar civarında insan temel su ve temiz su altyapılarına ulaşamamaktadır (TİKA Türkiye Kalkınma Yardımı Raporları, 2016). Temiz suyun yetersiz olduğu coğrafyalarda gıda güvenliği ve salgın hastalık olasılıklarının ciddi derecede arttığı da inkâr edilemez bir gerçektir. TİKA, “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” içerisine dahil edilen “Herkes Temiz Su ve Suyu Sağlıklı Hale Getirme Erişimi Sağlama” hedefi doğrultusunda

içme suyu sağlama ve su arıtma tesislerinin oluşturulması gibi pek çok proje ile faaliyet gösterdiği bölgelerde temiz su sağlanması sayesinde yaşam koşullarının kalitesinin artırılması çalışmalarına aralıksız şekilde devam etmektedir. 2019 yılında açıklanan TİKA faaliyet raporlarında su ve su temizliği alanında önemli bir çalışma yapıldığını ortaya koymaktadır. Raporlar incelendiği takdirde Afrika ve Orta Doğu ülkelerinde su kuyuları açma konusunda daha çok faaliyet gösterildiği görülmektedir.

TİKA'nın su ve su temizliği alanında odaklandığı öncelikli hedefleri doğrultusunda; *“2030’a kadar herkesin güvenilir ve erişilebilir içme suyuna evrensel ve eşit biçimde erişiminin güvence altına alınması”* ve *“2030’a kadar bütün sektörlerde su kullanım etkinliğinin büyük ölçüde artırılması, su kıtlığı sorununu çözmek için sürdürülebilir tatlı su tedarikinin sağlanması ve su kıtlığından mustarip insan sayısının önemli ölçüde azaltılması”* başlıkları raporlara da yansımaktadır (TİKA Kalkınma Yardımı Raporları, 2016).

Suyun insan için en temel ihtiyaçlardan biri olduğu düşünüldüğünde temiz su ve hijyen sektörü TİKA'nın faaliyetleri arasında en mühim insani ihtiyaçlar arasındadır. 2030 hedefi baz alındığında TİKA: pek çok proje ile faaliyet gösterdiği coğrafyalarda temiz su temini vasıtasıyla yaşam koşullarının iyileştirilmesi çalışmalarına hız kesmeden devam etmekte hedefine adım adım yaklaşmaktadır.

2.4. İDARİ VE SİVİL ALTYAPILAR

Dünya nüfusunun yarıdan fazlası artık merkezi kentlerde veya metropollerde yaşamaktadır. Öngörüldüğü üzere kentleşme sonucunda 2050 yılına kadar bu rakam 6,5 milyar olacaktır. Bu sayı o dönemde dünya nüfusunun üçte ikisi olacaktır. Eğer yerleşim alanlarımızı inşa etme ve yönetme şekillerimizi önemli biçimde değiştirmez isek sürdürülebilir bağlamda kalkınmayı başaramamışız demektir. Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı İmparatorluğundan aldığı yüzyıllar ile bağdaştırılan tecrübeye sahiptir. Merkezi ve yerel yönetimler vasıtası ile sunulan kamu hizmetlerinin kalitesinin artırılması yönünde bu deneyimini dünyanın birçok ülkesine oldukça iyi aktarmaktadır. TİKA, tüm bunların verdiği güç ile faaliyet ulaştırdığı hedeflere doğrudan katkı sağlamaktadır (TİKA Kalkınma Yardımları Raporu, 2018).

TİKA'nın idari ve sivil altyapı faaliyetlerine bakacak olursak (TİKA Faaliyet Raporu: 2019);

1. *İdari ve sivil tesis inşası,*
2. *İdari ve sivil tesis onarımı,*
3. *İdari ve sivil tesis donatımı,*
4. *Ekipman yardımı,*
5. *Merkezi otorite destekleme,*

6. *Yerel otorite destekleme,*
7. *Yerel STK destekleme,*
8. *Sempozyum / panel destekleme,*
9. *Uzman / personel eğitimi,*
10. *Görevlendirilen danışman/ personel şeklindedir.*

TİKA, küresel bağlamda birçok devlete idari ve sivil altyapılara yönelik faaliyetler sağlamaktadır. Bu bağlamda merkezi ve yerel yönetimler tarafından verilen kamu hizmetlerinin kalitesinin artırılmasını amaçlamaktadır. Bu başlıktaki proje ve organizasyonlar ile TİKA, gelecek süreçteki 15 yıl için uluslararası olarak tespit edilmiş ve kabul görmüş “*Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin*” hepsine dolaylı olarak hizmet etmeyi amaçlamaktadır. Bu sayede hedeflerine doğrudan katkı sağlayabilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti yüzyıllardan bu yana miras aldığı devlet geleneklerinin oluşturduğu derin tecrübesini kamu ve sivil altyapılara odaklanan destekleri ile beraber özellikle merkezi ve yerel yönetimler tarafından verilen kamu hizmetlerinin kalitesinin artırılması maksadını dünyanın birçok devletine aktarmaktadır. TİKA’nın bu hedeflerini sayacak olursak;

- *Herkes için sürekli, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi, tam ve üretken istihdamı ve insana yakışır işleri yaygınlaştırmak,*
- *Ülkelerin içinde ve arasında bulunan eşitsizlikleri azaltmak,*
- *Şehirleri ve yerleşim yerlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir hale getirmek,*
- *Sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve kapsayıcı toplumları yaygınlaştırmak,*
- *Herkesin adalete erişimini sağlamak ve her seviyede etkili, hesap verebilir ve kapsayıcı kurumlar kurulması,*
- *Uygulama araçlarını güçlendirmek ve sürdürülebilir kalkınma için küresel ortaklığı canlandırmak şeklinde sıralanabilmektedir.*

Resim 9- 2019 Yılı TİKA Faaliyet Çıktıları (İdari ve Sivil Altyapılar Sektörü)

Kaynak: TİKA Faaliyet Raporları: 2019

İdari ve Sivil Altyapılar sektörü, ikili ilişkilerde karşıdaki ülke ve Türkiye arasındaki dostluğun bir sembolü olarak fiziki ve donanım açısından yetersiz koşullarda hizmet veren idari ve sivil bina ve yapıların yenilenmesi, yapılması veya ekipman temin edilmesi kapsamındadır. Bu kapsamda iki ülkedeki ilişkilerin geliştirilmesi ve yardıma ihtiyacı olan dost ülkelere el uzatmak hedeflenmektedir. Ek olarak İdari ve Sivil Altyapı sektörü kapsamında, dost ve kardeş ülkelerin askeri ve emniyet güçleri çalışanlarına yönelik olarak karşılıklı tecrübe paylaşımı ve eğitimleri de yer almaktadır.

TİKA, uluslararası belirlenen tüm bu karşılıklı ilişkiler bağlamında yıllardır edindiği tecrübesini, merkezi ve yerel yönetimler tarafından sağlanan kamu hizmetlerinin kalitesinin artırılması amacıyla tüm dünyaya aktarmaya devam etmektedir. TİKA, organize ettiği proje ve faaliyetleri ile aynı zamanda destek sağladığı devletlerin kurumsallaşmasına yardımcı olmaktadır (Kurt, 2005). TİKA bunlarla beraber ayrıca insan gücü ve altyapıların geliştirilmesi alanında eğitim, kurs ve seminerler organize eden, küresel ölçekte “Öğrenci Değişim Programları” ile farklı kültür ve coğrafyadan gelen bireyleri buluşturan, bunlara ek olarak da konut inşası projeleri ile insanların en temel ihtiyaçlarına cevap vermektedir. Bu vesile ile TİKA’nın, Türk dış politikasının kültür ve sosyal amaçlı projelerinin en önemli uygulayıcısı olduğu söylenebilir.

2.5. DİĞER SOSYAL ALTYAPI VE HİZMETLER

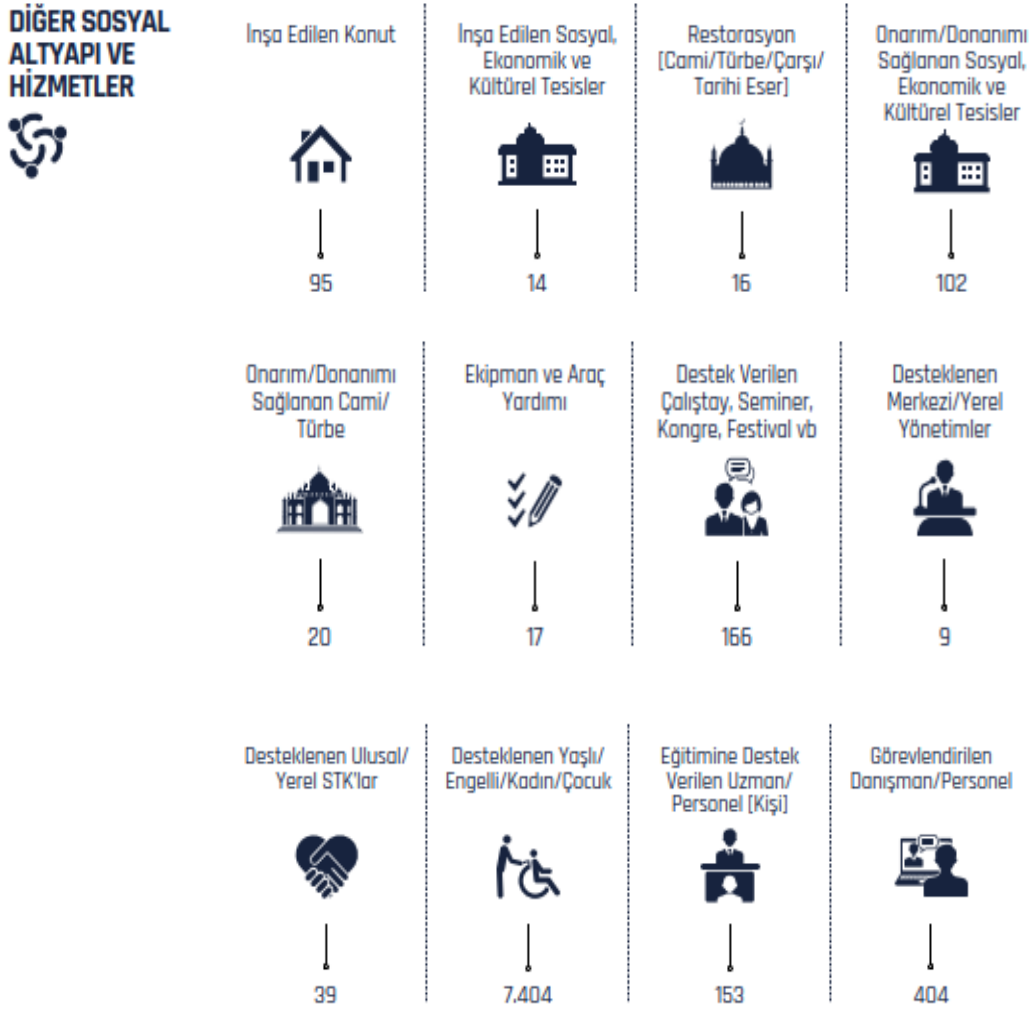
Altyapıların sosyal olarak geliştirilmesi doğrultusunda eğitim, sağlık gibi temel alanlarda faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Bu faaliyetlere ek olarak barınma, kadın, çocuk ve engellilere de sosyal koruma desteği ve altyapıları sağlama olanağı sunulmaktadır. Ayrıca kültürel değerlerin ve yapıların korunması ve topluma kazandırılması gibi birçok farklı alanda da faaliyet yürütülmektedir. Hümanist ve daha iyi bir sosyal yaşamın sağlanması ve uluslararası haksızlıklar ile mücadele doğrultusunda birçok kamu kurumu desteğiyle proje ve faaliyetler gerçekleştiren TİKA, “Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin” sağlanması yolundaki uluslararası gayrete önemli katkılar sağlamaktadır.

Su ihtiyacının yanı sıra insanlık için ve kaliteli yaşamın sağlanması adına en önemli ihtiyaçlardan biri barınma ve konut ihtiyaçlarının giderilmesidir. Küresel ölçüde 1.600.000.000 kişinin yeterli konut desteğinden yoksun ve 150.000.000 ‘dan çok insanın da evsiz yaşadığı bilinmektedir. Uluslararası adaletsizliklerle savaşılan devletlerde ekonomik ve sosyal harcamalar kamu faydasına kullanıldığı halde diğer taraftan da yaşlı ve engellilerin bu durumdan pek faydalanamadığı görülmektedir. Diğer taraftan uluslararası boyutta toplumsal sıkıntılardan biri olan cinsiyet eşitsizliği kadınların ve kız çocuklarının da kolayca göz ardı edilebilmelerine neden olmaktadır (TİKA Kalkınma Yardımları Raporu, 2017). Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda kadın ve kız çocukları, engelliler ve yaşlılara yönelik organize edilecek kalkınma iş birlikleri büyük ölçüde önemli olacaktır. Sosyal hayatın düzenlenmesi ve toplum içerisindeki adaletsizliklerin azaltılması ile beraber sürdürülebilir yaşam bölgelerinin fazlaştırılması “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” ‘nin oldukça dikkat çeken noktalarından biri olmuştur.

TİKA’nın diğer sosyal altyapı ve hizmetler faaliyetlerine bakacak olursak (TİKA Faaliyet Raporu: 2019);

1. Konut inşası,
2. Konut onarımı,
3. Sosyal, ekonomik ve kültürel tesisler inşası,
4. Sosyal, ekonomik ve kültürel tesisler donanımı,
5. Sosyal, ekonomik ve kültürel tesisler onarımı,
6. Restorasyon çalışmaları,
7. Cami / türbe onarımı ve donanımı
8. Ekipman ve araç yardımı,
9. Sempozyum / panel / çalıştay destekleme,
10. Uzman / personel eğitimi,
11. Yaşlı, engelli, kadın, çocuk destekleri,
12. Merkezi / yerel yönetimleri destekleme,
13. Ulusal/ yerel STK destekleme,
14. Görevlendirilen danışman/ personel şeklindedir.

Resim 10- 2019 Yılı TİKA Faaliyet Çıktıları (Diğer Sosyal Altyapı ve Hizmetler Sektörü)

Kaynak: TİKA Faaliyet Raporları: 2019

TİKA, ilk etapta kalkınma ve iş birliği faaliyetlerinin yürütüldüğü ülkelerde ucuz maliyetli konut edindirmeyi hedeflemektedir. Yetim çocuklar, yaşlılar, engelliler gibi toplumun avantajlı olmayan bölümlerine yönelik yapılan proje ve organizasyonları da içeren bu hedefler diğer sosyal altyapılar ve hizmetlerin güçlendirilmesi hedefine odaklanmaktadır. Ülkelerin toplumsal barışının sağlanması ve sosyal eşitliğin uygulanması adına insan merkezli yardım anlayışından dolayı önem sıralamasında bu duruma daha fazla önem vermektedir. “Sosyal Altyapılar ve Hizmetlerin Geliştirilmesi” hedefine odaklı geleceğe dönük planlamalara bakıldığında; “İnsani sorumluluk kapsamında yapılan yardımlar artırılarak devam etmesi, ortak tarih, kültür mirası olan yapıların restorasyon

faaliyetlerinde kurumlar arası koordinasyon geliştirilmesi, dezavantajlı gruplara yardımlar konusunda Türkiye örneği sistem, yönetim gibi temel açılardan diğer ülkelere örnek olup aktarılması” şeklindedir.

2.6. ULAŞTIRMA VE DEPOLAMA

Altyapı sağlanması bir devlet veya coğrafyada çeşitli ekonomik getirilerin artması için önemli ve çözülmesi gereken önemli hizmetlerdendir. Altyapı hizmetleri direkt genel üretimi yükselten bir özelliğe sahip olmasa dahi kalkınmanın en önemli temel taşlarından bir tanesidir. “*Ekonomik Altyapılar*” beş alt başlığı ihtiva etmektedir. Bu başlıklardan en önemlilerinden bir tanesi “*Ulaştırma ve Depolama*” koludur.

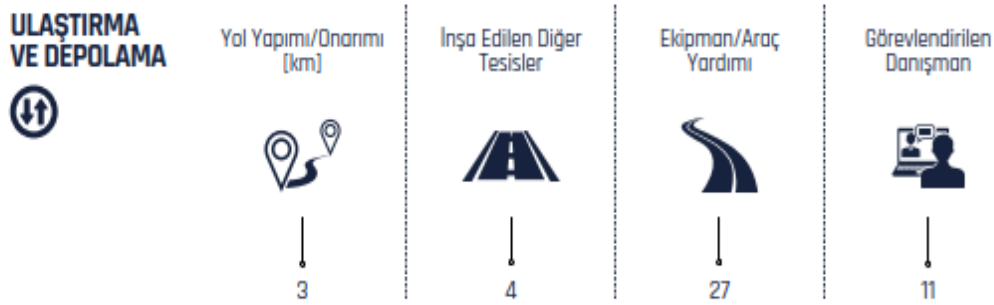
Günlük hayatımızın vazgeçilmez bir ögesi olarak varsayılan lojistik kolu ekonomik ve sosyal katkıları ile ülkeleri daimî şekilde etkileyen bir özelliğe sahiptir. “*Ulaştırma Hizmetleri*” ‘nin sağlık olması oldukça önemlidir. Bu durum ekonomik faaliyetlerin rahatlamasını ve maliyetlerin azalmasını desteklemektedir. Türkiye Cumhuriyeti aracılığı ile gelişmekte olan devletlerin “*Ulaştırma Altyapıları*” ‘nı güçlendirmek amacıyla bilgi ve tecrübe takviye programları yapıldığı üzere acil durumlarda yol ve köprü yapımı gibi de pahalı projeler hibe şeklinde organize edilebilmektedir. Ulaşım faktörü bireylerin, eşyaların ve insan emeğinin sürekliliğini temin ederek ekonomik ve toplumsal kalkınmada önemli bir role sahiptir. Bu doğrultuda yol güvenliğinin sağlanması oldukça önemlidir. Bu güvenlik düzeyi sağlandığında, ürün ve hizmetlerin üreticiler ile tüketiciler için kolay erişilebilir hale gelmiş olması ile toplumsal kalkınma desteklenmiş olur. Özellikle gıda sektöründe ve tıbbi ürünlerin nitelikli şekilde depolanması çok ehemmiyetlidir. Gıda ve tıbbi ürünlere erişimin sıkıntılı olduğu coğrafyalarda meydana gelen aksaklıkların giderilmesi de büyük önem arz etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti, TİKA aracılığı ile ilk etapta merkezi şehirlere ulaşım ve altyapı desteği sağlamaktadır. Bunun yanı sıra yolcu taşımak için gerekli olan vasıta desteği sağlamakta olup ulaşım seçeneklerinin fazlaştırılmasına yönelik vasıta ve ekipman desteğinde de bulunmaktadır.

TİKA’nın ulaştırma ve depolama faaliyetlerine baktığımızda (TİKA Faaliyet Raporu: 2019);

- *Yol yapımı,*
- *Yol onarımı,*
- *İnşa edilen diğer tesisler,*
- *Ekipman yardımı,*
- *Araç yardımı,*
- *Uzman / personel eğitimi,*
- *Görevlendirilen danışman/ personel şeklindedir.*

Ulaştırma altyapıları başta olmak üzere ekonomik entegrasyon ve sağlıklı piyasa yapısı için birçok alt başlığı içeren “Ulaştırma ve Depolama Altyapılarının Geliştirilmesi” hedefi ile ilgili gelecek dönem stratejilerini; “Uzman eğitimleri ve makine ekipman hibeleri ile kalkınma iş birliği ortağı ülkelerde kurumsal kapasite geliştirilecektir. Yol yapımı başta olmak üzere konvansiyonel ulaşım ağlarının geliştirilmesi öncelik kazanacaktır. Proje çıktıları ve bütçe bazında yıllık %20 artış sağlanacaktır.” şeklinde özetlenmektedir.

Resim 11- 2019 Yılı TİKA Faaliyet Çıktıları (Ulaştırma ve Depolama Sektörü)

Kaynak: TİKA Faaliyet Raporları: 2019

Günümüz Türkiye’sinin uluslararası ilişkilerdeki yükselen dinamizminde, hiç şüphe yok ki insani yardımlar, eğitim, sağlık ve diğer sektörlerde başarı ile yürütülen faaliyetler kadar ulaşım ve depolama sektörünün de önemli etkisi söz konusudur. Ulaştırma ve depolama sektörünün hedefleri arasında ise; sürdürülebilir şehir ve yaşam alanları yani şehirlerin ve insan yerleşimlerinin kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir kılınması ayrıca uygulama araçlarının güçlendirilmesi ve sürdürülebilir kalkınma için küresel ortaklığın canlandırılmasıdır.

2.7. İLETİŞİM ALTYAPILARININ GELİŞTİRİLMESİ

Gelişme sürecinde olan ülkelerin iletişim altyapıları bağlamında TİKA oldukça önemli bir role sahiptir. İletişim alanında haber kurum ve ajanslarına verilen ekipmanlar ve bu haber ajanslarındaki medya mensuplarının eğitimleri bu desteğin temelini oluşturmaktadır. Bunların haricinde verici temin edilmesi ile montajı, haber stüdyosu kurulması, stüdyoların dekor yenilenmesi gibi dallarda destek çalışmaları sürdürülmektedir. Bu sayede gelişmekte olan bu devletlerin iletişim altyapı kapasite inşalarına katkı verilmektedir.

Bilişim düzeyinde iletişim dalına bakıldığı zaman radyo, televizyon, internet, kablosuz veriler (wifi, 3G, 4G, 5G) ve yazılı medya gibi iletişim dallarına yönelik sağlanan bu destekler “Kalkınma Yardımı” olarak adlandırılmaktadır. TİKA vasıtası ile iletişim ve

bilişim dallarına uzanan ve yapılan çalışmalar ise başta radyo ve radyo stüdyosu kurulumu, medya eğitim programları ve ekipman sağlanması gibi alanları içermektedir. Farklı farklı devletlerde iletişim ve bilişim altyapılarının güncellenmesine yönelik projeler yapılmaktadır. Amaç sadece bu dalın gelişmesine yardım etmenin de dışında diğer sektörlerin gelişmesinin de sağlanmasıdır. Çağımızda devletlerin ve coğrafyaların birbiri ile daha sıkı iletişim içerisinde olduğu düşünüldüğünde teknoloji, bilişim ve bunların altyapılarına ulaşmanın hedeflenmesi geliştirmekte olan bu devletlere önemli katkı sağlayacaktır. Geliştirmekte olan ülkelerin bilgi, bilişim ve iletişim teknolojilerini doğru ve etkin bir şekilde kullanmaları bağlamında TİKA, bu altyapılara odaklı çeşitli eğitim projeleri sağlamayı sürdürmektedir. İş birliği yapılan devletlerin bilişim, bilgi ve iletişim teknolojilerini iyi ve kapsamlı bir şekilde uygulayabilmelerini sağlamak için kurumsal şekilde yürüttüğü desteklerin yanında Türkiye Cumhuriyeti'nin bu alanda köklü, deneyimli ve yüksek kapasiteli kurumlarıyla ortak çeşitli eğitim programları sürdürmektedir.

TİKA'nın iletişim altyapılarının geliştirilmesi faaliyetlerine bakacak olursak (TİKA Faaliyet Raporu: 2019);

- Kurumların iletişim altyapı desteğinin sağlanması,
- Destek verilen çalıştay, seminer, kongreler,
- Ekipman yardımı,
- Uzman / personel eğitimi,
- Görevlendirilen danışman/ personel şeklindedir.

Resim 12- 2019 Yılı TİKA Faaliyet Çıktıları (İletişim Altyapılarının Geliştirilmesi Sektörü)

Kaynak: TİKA Faaliyet Raporları: 2019

TV, radyo, internet, kablosuz veriler (wifi, 3G, 4G, 5G), yazılı medya, telekomünikasyon, posta, yazılım ve bilişim teknolojileri gibi iletişim çağına uygun yapılan faaliyetlerin tamamı “*Kalkınma Yardımı*” olarak adlandırılmaktadır. Devletlerin kalkınma yollarındaki itici bir gücü olan iletişim ve bilişim altyapılarının geliştirilmesi ile çoğaltılması, bu gelişmekte olan devletlerin küresel olarak gelişmesi doğrultusunda da büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda TİKA, iletişim ve bilişim teknolojileri düzeyinde meydana getirdiği kalkınma iş birliği faaliyetleri doğrultusunda TV, radyo, internet ve bunların web sitesi, stüdyo kurulumları, ekipmanlarının temini, yazılım, yazılı, görsel ve dijital araç-gereçlerinin iletişim çağına uygun şekilde kullanımına yönelik eğitim programları vermektedir. Bahsi geçen bu iletişim ve bilişim altyapılarının güncellenmesi dalının sürdürülebilir olması çok önemlidir. Bu sürdürülebilir hedefler; “*Dayanıklı altyapılar inşa etmek, kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşmeyi desteklemek ve yenilikçiliği güçlendirmek*” başlığı kapsamındadır.

TV, internet, radyo ve yazılı/dijital alanlar başta olmak üzere iletişim ve bilişim alanlarına yönelik tüm faaliyetler “*Kalkınma Yardımı*” şeklinde değerlendirilebilir. Bu doğrultuda bakıldığında TİKA’nın iletişim ve bilişim alanında yaptığı kalkınma iş birlikleri ise temelde TV, web sitesi, radyo ve stüdyolarının kurulumu, teknik ekipman sağlanması, yazılı ile görsel ve dijital (web) araç-gereçlerin iletişim ve bilişim sektöründe kullanımına yönelik eğitim programları şeklindedir.

2.8. ACİL VE İNSANİ YARDIM

İnsani yardım, anlam şeklinde ele alındığında “*açlık, savaş, yoksulluk, doğal afet ve kriz alanlarında mağdur olan bireylerin eğitim, kültürel, sosyal, acil yardım, bilinçlendirme ve sağlık gibi alanlarda yapılan yardımlar*” şeklinde tanımlanmaktadır. Doğal şekilde gerçekleşen afetlerin, siyasi-ekonomik krizlerin ve savaş gibi çatışmaların yaşandığı durumlarda ve bunların akabinde birey güvenliğini tehdit eden unsurların ortadan kaldırılmasına yönelik faaliyetler “*İnsani Yardım*” olarak ele alınmaktadır. Bunların yanında açlık ve kuraklık gibi krizlerin de yaşandığı durumlarda toplumun çektiği çileleri azaltmak ve yaşadıkları ıstırapları sona erdirmek maksadı ile yapılan acil müdahaleler ve önleyici/engelleyici işleri kapsayan faaliyetler genel bağlamda “*İnsani Yardım*” olarak isimlendirilmektedir (TİKA Kalkınma Yardımı Raporları, 2018). “*İnsani Yardımlar*” bağlamında tarihinden ve köklü kültüründen aldığı güçlü bir geleneğe sahip olan Türkiye Cumhuriyeti TİKA faaliyetleri ile öne çıkmaktadır. Bu anlamda doğal afetler ve felaketler, çatışma, savaş, terör, yoksulluk, ekolojik denge bozulmaları ve toplumsal çatışmalar sebebi ile sıkıntıya düşmüş devletlere yardım sağlamayı insani bir görev ve küresel camianın istikrarında önemli bir konu olarak ele almaktadır. TİKA, bu altyapı ile beraber ihtiyaç duyulan toplum ve coğrafyalara herhangi bir ayırım yapmadan hızlı bir şekilde ve elindeki imkânların doğrultusunda “*İnsani Yardım*” ulaştırmaya gayret etmektedir. Aynı şekilde bu doğrultudaki yapılan faaliyetler ve uluslararası girişimlere de destek vermektedir.

Uluslararası camiada, “*BM İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (UN/OCHA)*” ve “*OECD/DAC*”, devletlerin kalkınma ve insani yardım kurumlarının küresel yardım

örgütlerinin ve STK 'ların yardım müdahalelerini raporladığı önemli kurumlardır. Görüldüğü üzere UN/OCHA ve OECD/DAC tarafından “İnsani Yardım” faaliyetlerinin anlamı ve yayıldığı alan, belirli ilkeler ile kısıtlamalara ve belli standartlara bağlı şekilde biçimlendirilmiştir. İnsani yardımı şekillendiren ve doğrultusunu belirleyen bu ilkeler sabit olmakla beraber, yardımların çapı ve muhteviyatı buna bağlı olarak da ölçüm şekilleri ve sonuçları uluslararası düzeyde gerçekleşen krizlere yardım sağlayan devletlerin içinde bulunduğu kapasiteye ve yönlendirdiği desteğe göre farklılık göstermektedir (TİKA Kalkınma Yardımı Raporları, 2017).

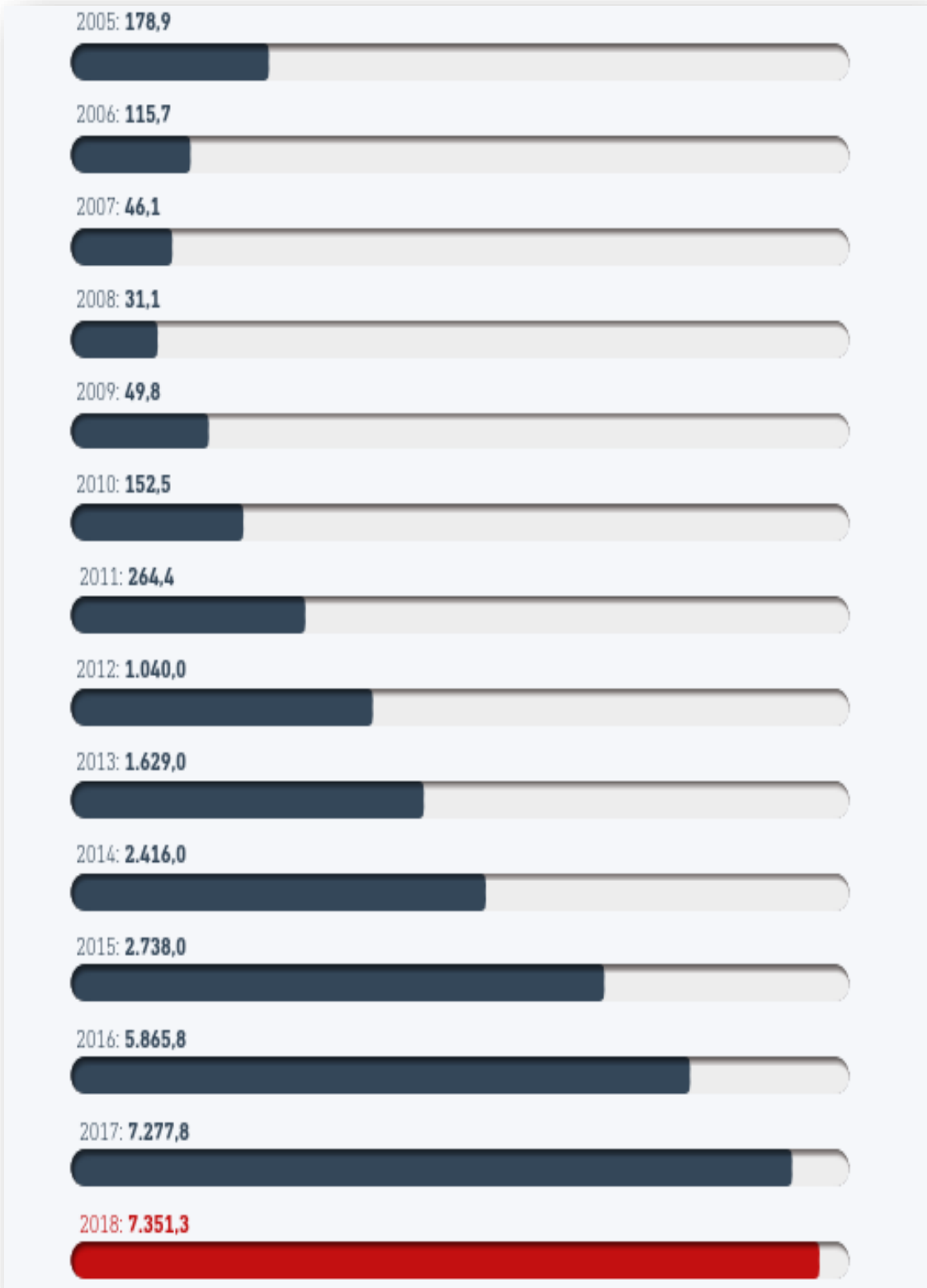
- Karşılıklı şekilde yapılan,
- Proje/program destekleri,
- Teknik iş birliği,
- Barış ve huzur yapılandırma çalışmaları,
- Mülteci yardımları,
- İnsani ve acil yardımlar,
- Benzer amaçlar doğrultusunda uluslararası kuruluşlara yapılan katkılar ODA çerçevesindeki en tanınan yardım etmenlerini oluşturmaktadır.

Tüm bunlara bakıldığı vakit gönderilme biçimi nasıl olursa olsun bu sınıflandırmadaki destekler (OECD, 2011) genellikle kamu kaynaklıdır. Bunlar kalkınma desteği şeklindedir. 2005 yılından sonraki süreçlerde ekonomik bağlamda iyileşmeler Türkiye Cumhuriyeti'nin “İnsani Yardım” kategorisinde dünya çapında 3. sırada olmasında çok mühim bir etken şeklinde görünmektedir (TİKA Kalkınma Yardımı Raporları, 2013). Bu durum, “İnsani Yardımlardaki” bu eli bolluk Türkiye Cumhuriyeti'nin küresel politikada elini oldukça kuvvetlendirmektedir.

OECD-DAC, acil durumlar esnasında veya akabinde insan hayatı kurtarma, duygusal etkileri ortadan kaldırmak ve bireylerin kişilik haklarını savunmak için biçimlendirilmiş destek olarak bilinmektedir. Savaş, çatışma, felaketler, kriz, salgın ve afetten zarar gören bireylerin konaklama, yemek, su ve suyun temizliği, sağlık hizmetleri gibi konularda isteklerini sağlamak sebebiyle süre gelen yaşama dönmelerini basitleştirmek adına sağlanan yardımlar bu başlıkta toplanmaktadır. Nitekim savaş, çatışma, kaos durumları haricinde acil durumlar esnasında sunulan yardımlar da “İnsani Yardım” şeklinde adlandırılabilir.

Aşağıda TİKA'nın resmi acil ve insani yardımları yıllara göre nasıl değişkenlik gösterdiği ve ivmenin düzenli olarak arttığı görülmektedir. Bu durum da bizi uluslararası platformda söz sahibi konumuna getirip elimizi güçlendirmektedir.

Resim 13- TİKA'nın Resmi Acil ve İnsani Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı [2005 - 2018; Milyon Dolar]

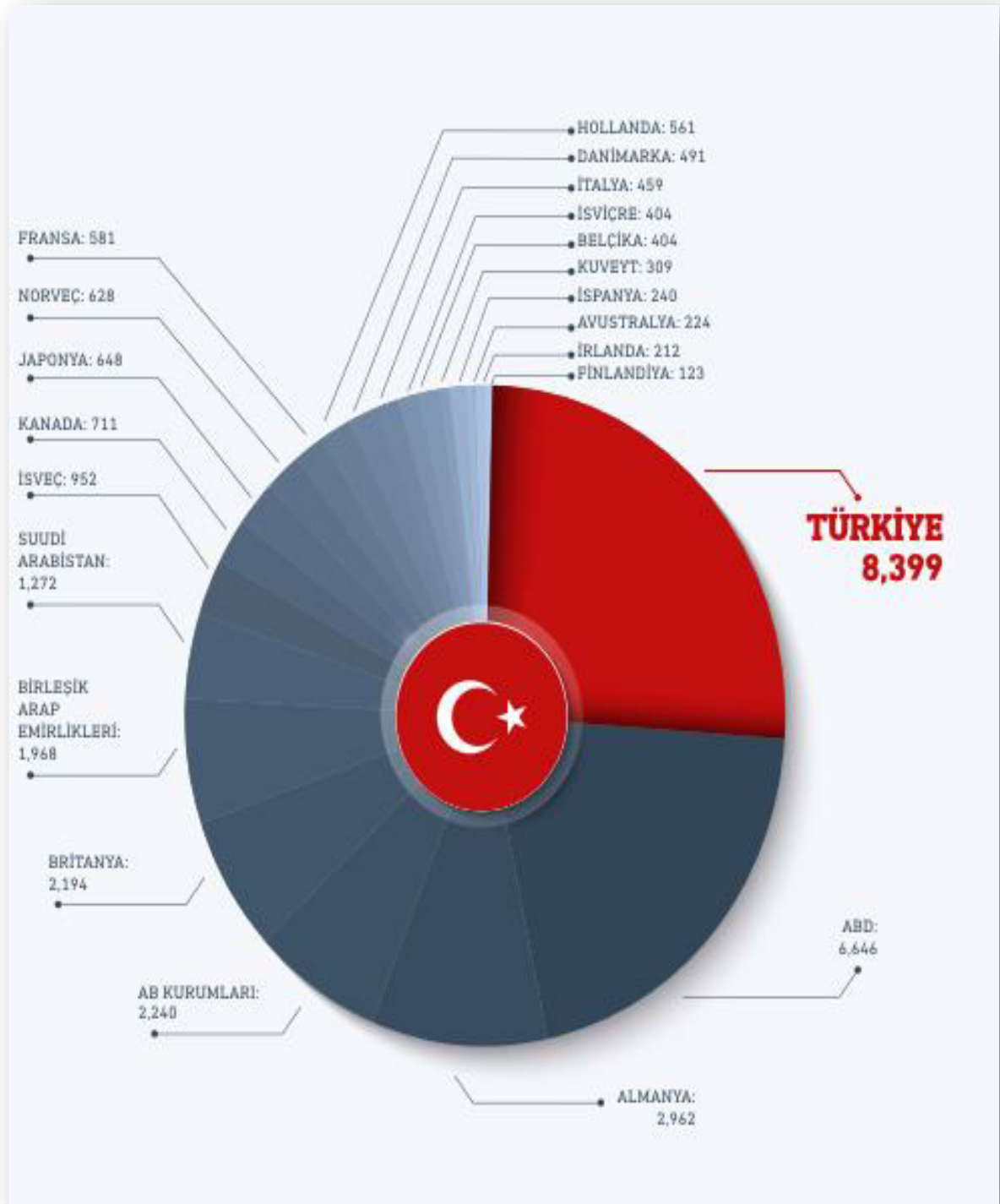
Kaynak: TİKA Kalkınma Yardımları Raporları, 2018.

Uluslararası veya yerel bazda oluşan krizlerin çoğalması ile beraber bulunduğu ülkeden kaçmak ve göçmen/mülteci şeklinde yaşamak biçiminde kalan insan miktarı maalesef yükselmeye devam etmektedir. 2016 senesi sonu “*BM Mülteci Örgütü*” tarafından açıklanan veriler ışığında küresel bağlamda 65.600.000 kişi güç kullanılarak veya dolaylı şekilde yerinden ayrılmak zorunda bırakılmıştır. Bunun yanında 22.500.000 kişi göçmen/mülteci durumuna gelmiştir. 2011 senesinde vuku bulan Suriye’deki iç savaş nedeniyle Türkiye’ye gelen Suriyeli mülteci miktarı da hızla çoğalarak 3.000.000 ‘un üstüne yükselmiştir. BM ‘e ait raporlar dayanarak en fazla Suriyeli mülteci ve sığınmacı ağırlayan devletler; Türkiye, Lübnan ve Ürdün’dür (TİKA Kalkınma Yardımları Raporları, 2016).

Türkiye Cumhuriyeti’ni temsilen “*Afet ve Acil Durumu Yönetimi Başkanlığı (AFAD)*”, “*Türk Kızılayı*” ve “*TİKA*” kurumları dünyanın çeşitli bölgelerinde daha önceden tahmin edilemeyen doğal ve ekolojik afet/felaket sebepli insani krizlerde açlık ve kuraklık baş gösterdiğinde, savaş, terör, siyasi bölünme ve iç savaş sebebiyle üzerinden vakit geçmiş olan insani krizlerin vuku bulduğu devletlerde ve coğrafyalarda engelleyici şekilde kalkınma iş birlikleri ile beraber kriz anında ve akabindeki acil insani yardımları bölgeye iletmektedir. Diğer taraftan uluslararası camianın yüz yüze geldiği insani krizlerin tümünde Türk sivil toplum kuruluşlarını da oralarda görmek mümkündür. Küresel şirketlerin ve sağlayıcı devletlerin gündeminde olan ilk olarak Suriye halkına yönelik insani yardımlar başta olmak kaydıyla Türk STK ‘ları Arakanlılara, Filistin Devleti’ne ve Afrika’daki birçok gelişmemiş ülkeye insani destek sağlamaktadır.

İnsani yardımların genel bağlamda kalkınma yardımları üstündeki yüzdesi geçtiğimiz yıllar boyunca yükselmeye devam etmiştir. Durumun böyle olmasının sebeplerine bakacak olursak; küresel toplumun, verici devletlerin tahmin edilemeyen doğal felaket/afetlere ya da üzerinden zaman geçmiş insani krizlere tepki vermesi gösterebilir. BM bünyesindeki devletlerin onayladığı 2015-2030 tarihleri arasında iletilmesi istenen ve küresel kalkınma planlarına yön veren daimi kalkınma hedeflerinin yaratılmasına ve sürdürülmesine yön veren en mühim sloganı, kalkınma miktarı ne kadar olursa olsun insani krizlere göğüs geren ve tam yoksulluk çekenlerle engelliler, çocuklar, yaşlılar ve kadınlar gibi avantajsız toplulukların birincil olması gerekliliğini savunan “*Hiç Kimseyi Geride Bırakmamak (Leaving No One Behind)*” olmuştur (TİKA Kalkınma Yardımları Raporları, 2017).

Resim 14- En Çok İnsani Yardım Yapan Ülkeler [2018; Milyon Dolar]

Kaynak: TİKA Kalkınma Yardımları Raporları, 2018.

2018 senesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin toplam olarak sağladığı insani yardım miktarı 7.350.000.000 \$ kadardır. Ülkemizin tüm resmi kalkınma yardım miktarının neredeyse tamamına yakını olan 6.700.000.0000 \$, sadece Suriyeli mülteci ve göçmenlere harcanmıştır.

“*Development Initiatives*” isimli bir şirketin yayımladığı analizler doğrultusunda 2018 senesi dahilinde 8.400.000.000 \$ ile yardım miktarı büyüklüğü bakımından en yüksek miktartlı insani yardımı sağlayan devlet Türkiye Cumhuriyeti olmuştur. Türkiye’yi, 6.000.000.000 \$ yardım desteğiyle ABD takip etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti, 2016 ve 2017 senelerindeki gibi 2018 senesinde de en fazla insani yardım sağlayan devlet yani bir diğer anlatımla “*en cömert ülke*” konumunu korumuştur. Türk STK’larının 2018 senesi dahilinde dağıttığı tüm acil ve insani yardım miktarı da 590.000.000 \$ şeklindedir (TİKA Kalkınma Yardımı Raporları, 2018).

TİKA’nın acil ve insani yardım faaliyetlerine bakacak olursak (TİKA Faaliyet Raporu: 2019);

- Prefabrik konut / çadır,
- Acil gıda, ilaç, giysi v.b. yardımı,
- Ekipman yardımı,
- Battaniye / kilim yardımı,
- Görevlendirilen uzman/ personel şeklindedir.

Resim 15- 2019 Yılı TİKA Faaliyet Çıktıları (Acil ve İnsani Yardım Sektörü)

Kaynak: TİKA Faaliyet Raporları: 2019

Türkiye Cumhuriyeti TİKA aracılığı ile, hiç kimseyi ayırmadan ve dışlamadan, bir milletin bütün fertlerini kucaklayan bir misyon ile “*hiç kimseyi geride bırakmamak (leaving no one behind)*” sloganını baz alarak yaptığı destekler ile kalkınma iş birliği faaliyetlerini ilerletmeyi sürdürmektedir.

Bahsi geçen tüm operasyon alanları ile TİKA, kurumsal iş birliği ve destek verilecek sektörleri saptayarak tarım ve hayvancılığın ilerlemesini sağlamaktadır. Bununla birlikte alt yapı ve hayat standartlarının yükseltilmesi, iş tabanlı eğitimin genişletilmesi ile beraber daha güncel iş alanlarının sağlanması, tarih, arkeolojik ve kültürel eserlerin korunması da bu kapsama girmektedir. Bunlarla yetinmeyerek TİKA, Türk dilinin öğrenimiyle beraber kullanılmasının genişletilmesi, sosyal ve kültürel bütünleşmelerin sağlanması ve reklam ile rehberlik faaliyetlerinin yürütülmesi amaçlı projeler üretmektedir. Yapılan bütün faaliyetlerde Türk Dünyası'nın ve yardımların götürüldüğü bahsi geçen gelişmekte olan devletlerin teknik alt yapılarının organize edilmesine ve nitelikli eleman eğitiminin desteklenmesine yardım etmek TİKA'nın öncelikle önemseydiği konuların başında gelmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TİKA FAALİYETLERİNİN TÜRK BASININDAKİ İZDÜŞÜMÜ

İnsanların ihtiyaçları ile basın aralarında bir habitat içermektedir. Bunu ekonomik ve siyasi etmenler oldukça etkilemektedir. “*Kitle İletişimi ve Kitle Kültürü*” kapsamında sanayi devrimi ile beraber bazı topluluklar türemiştir. Bunlar “*Kitle Kültürü*” adı altında tabir ettiğimiz bir kavramın oluşmasına neden olmuştur. Bahsi geçen “*Kitle Kültürü*” insanlar tarafından tüketilmek üzere ortaya çıkan bir kültür tipidir. Bu kültür de “*Kitle İletişim Araçları*” adını verdiğimiz olgularla genişlemektedir. (Yaylagül, 2013: 87-90) Althusser; “*Devlet, özne ve ideoloji tartışmasında devletin erk sahibi olduğunu ve bu erki çeşitli araçlarla elde tutması gerektiğini*” ifade etmektedir. Bunu dikkate aldığımızda insanların birtakım fikirler tarafından bağımsız birer bireyler olarak davet edildiklerini ve yeniden kurulduklarını ifade eder. (Althusser, 1971: 50) Bu kurulum veya şekillenme ile idare edilme esnasında kullanılan gereçleri yapının iktidar organları olarak gösterir.

Le Bon, çağımızın bir nevi “*Kitleler Çağı*” olduğunu ifade eder. Bunu; “*Kitle kelimesi, basit ve alelade manasıyla, milliyetleri, meslekleri, cinsiyetleri ve kendilerini bir araya toplayan tesadüf ne olursa olsun, rastgele fertler topluluğunu ifade eder*” şeklinde aktarmaktadır (Le Bon, 2013: 15). Buradan anlaşıldığı üzere “*Kitle Toplumu*” ‘nun öznesini şekillendiren olaylar da çok önem kazanmaktadır. Küresel olarak bakıldığında modernleşme, kentleşme ve sanayileşme vasıtası ile eski toplum yapıları değişmiştir. Büyük veya küçük olsun birçok kurumun, yapının ve bunların ilişkilerinin zayıf noktası “*Kitle Toplumu*” kavramı olmuştur. Bahsi geçen bu şekillenme esnasında en mühim olgu da günümüzde “*Kitle İletişim Araçları*” ‘dır (Mutlu, 1995: 210).

Bilgi çağı olarak bilinen bu çağda iletişim araçlarının topluma ile iletişim kurma hızı oldukça önemlidir. Bu hız ve etkileme kuvveti, bahsi geçen bu araçların idareciler vasıtası ile kendi fikirlerini toplumlara iletmede ve bu toplumları biçimlendirmede oldukça verimli kullanılmasını beraberinde getirmiştir. Bu durumun önemi doğrultusunda, yazılı basın mecmualarının incelenmesinin amacı; metinlerin nasıl bir amaç güderek, nasıl bir dil ve ifade yoluyla, ne şekilde anlamlar yüklediği, hangi sonuçları göz önüne getirdiği ve verilen duyuruyla haberlerin kapsadığı bu bütünün toplum gövdesiyle bağlantısını anlamaktır. Bu bahsi geçen amaç nedeniyle haber başlıkları ve içeriklerinin anlamlandırılması adına, konunun desteklenmesi bağlamında, nicel içerikler sunacak veri çözümlemesi yöntemlerinden faydalanılmıştır.

Bütün bu değerlendirmelerin sonucunda çalışmanın üçüncü bölümünde, Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı ile ilgili haberler ele alınarak Türkiye ve Türk milleti adına yapılan çalışmaların nasıl yansıdığı, ne ölçüde yankı uyandırdığı ortaya koyulmuştur. Özellikle son dönem 2019 yılı baz alınarak TİKA’nın her sektör üzerinde yapmış olduğu çalışmaların nasıl algılandığı ve bu algının TİKA’nın başarılarını ne kadar ortaya koyduğu seçilen haberler doğrultusunda içerik çözümlemesi yapılarak incelenmiştir.

Dünyanın neredeyse her yerinde TİKA, aktif olarak söz konusu sektörler üzerinde birçok başarılı faaliyet gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda, sadece 2019 yılında gazete, dergi ve televizyon olmak üzere TİKA hakkında toplam 2780 adet haber yapılmıştır. 2780 haberin 1032'sini gazete ve dergi, 1748'ini ise televizyon haberleri oluşturmaktadır. Çalışmada hepsinin üzerinde durulamadığından, söz konusu yıldaki farklı görüşe sahip gazetelerden haberler alınarak genel bir değerlendirme yapılacaktır.

Milliyet ve Hürriyet gazetesi aynı yayın gurubu çatısı altında olması sebebi ile farklı bir medya grubundan olan Sabah ve Sözcü gazetelerinin ele alınması çalışmamıza daha büyük bir katkı sağlayacağı ve farklı yayın politikasına sahip en yüksek tirajlı gazetelerin seçilmesi araştırmaya çeşitlilik kazandıracağı düşünüldüğü için çalışmada Milliyet, Sabah ve Sözcü gazetelerinin içerik analizlerinin yapılmasına karar verilmiştir.

3.1. Milliyet Gazetesinin İçerik Analizi

3 Mayıs 1950 yılından bu yana yayın hayatına devam eden Milliyet gazetesi, Demirören Holding'in bünyesinde yaklaşık olarak 180 bin tiraja sahip günlük olarak çıkan bir gazetedir. İlk olarak Doğan Grubu bünyesinde yayın hayatına devam ederken 2011 yılında Demirören Holding'e satılmıştır (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yazili-Medya--Istatistikleri-2019-33620>, 2021).

Holdingin bünyesinde bulunan diğer kardeş gazeteler ise; Hürriyet, Posta ve Fanatik'dir.

Milliyet gazetesi, 2019 yılında TİKA hakkında yaptığı haber dağılımlarına bakıldığında Sözcü gazetesinden daha fazla haber içeriği olduğu tespit edilirken Sabah gazetesinden daha az haber olduğu belirlenmiştir.

Ana sayfada çoğunlukla yer alan haberlerin dağılımları ise; Onu "Eğitim", Beşi "Sağlık", Dördü "Sosyal Alt Yapı ve Hizmetler", İki "Ulaştırma ve Depolama", İki "Acil ve İnsani Yardım", Altısı "Genel" olmak üzere toplam Yirmi dokuz haber yer almaktadır.

Milliyet gazetesinin bu tezde değerlendirilen TİKA ile ilgili haberlerinin hepsinde fotoğrafa yer verilmiştir. Genel itibarı ile en çarpıcı ve göze çarpan fotoğraflara yer verilirken görsel hafızanın kalıcılığı baz alınarak hafızalarda olumlu imajın yer edinmesinin istendiği düşünülmektedir.

Tablo 3- Milliyet Gazetesinde TİKA İle İlgili Haberlerde Kullanılan Kavramlar

Yumuşak Güç
Devletin Yardım Eli
Kardeşlik
Huzur
Barış
Fark Yaratan
Paylaşımçı
Kültür Mirasçısı

Milliyet gazetesinin 2019 yılında TİKA ile ilgili kullandığı kavramlara bakıldığında en fazla tekrarlanan ve sıklıkla kullanılan “Yumuşak Güç” kavramı olduğu tespit edilmektedir. Dünya savaşlarından sonraki büyük değişim devletlerin mekanizmalarını yumuşak güç kullanımına itmiştir. Bu tanım; dış politikada güven ve itibar kavramları ile eşdeğer görülmektedir. Genel olarak bakıldığında ise kavramın manası; devletlerin ve dış politikada yer edinmek istediği alanların nezdinde itibarını arttırarak olumlu bir imajın çizilmesi olarak yorumlanabilir. Basın yansımaları ele alındığında ise kullanım sıklığının en fazla olduğu tespit edilen kavram, bu durumun başarı ile sonuçlandığını ve yumuşak güç kullanımının olumlu imajının en somut örneği olarak basındaki haberlere yansımaları ortaya koymaktadır.

Gazeteci Hakan Çelik’in 2019 yılının ilk günü Milliyet’in kardeş gazetesi olan ve yine Doğan grubu bünyesinde çıkan “Posta” gazetesine yazmış olduğu 2018 yılının bir değerlendirmesi niteliğinde olan yazısında TİKA’yı unutmamış ve yapmış olduğu faaliyetlerin ehemmiyeti üzerinde durmuştur. “Türkiye 2019’dan Güçlenerek Çıkacak” başlıklı yazısında; “Ben Türkiye’nin yumuşak gücünü unutulmaması gereken bir faktör olarak görüyorum. Türk Hava Yolları, TİKA, Maarif Vakfı ve elbette Türk dizileri ülkemizi dünyada öne çıkaran kurumlar arasında.” (Posta, 2019:12) diyerek TİKA’nın önemine vurgu yapma ve yılın ilk günü Türkiye diplomasisini anlattığı yazısında TİKA vurgusu kurumun ne kadar önemli bir yerde olduğunun altını çizmektedir.

Resim 16- Hakan Çelik'in "Türkiye 2019'dan Güçlenerek Çıkacak" Haberi

Kaynak: Posta Gazetesi 12. sayfası (01.01.2019).

Kullanılan kavramların hepsinin olumlu olduğu göze çarparken olumsuz herhangi bir içerikte kavrama rastlanılmamıştır. "Kardeşlik" kavramının kullanıldığı yerler genel olarak Müslüman ülkelere yapılan yardımları kapsarken hepimizin bir olduğu ve din kardeşliği vurgusunun altı çizilmek istenmiştir.

Resim 17- "Konya'nın Kardeşliği Balkanları Aştı" Haberi

“Huzur” ve “barış” gibi kavramların da kullanıldığı yerlerde ise TİKA’nın yapmış olduğu tüm faaliyetler kapsamında bölgede bulunan daha çok Türklerin yaşadığı yerlerdeki memnuniyet duygusunu belirtmek için kullanılmıştır.

Resim 18- “Kerkük için Her Türlü Katkıyı Vermeye Hazırız Haberi” Haberi

‘Kerkük için her türlü katkıyı vermeye hazırız’

TÜRK İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) Başkanı Serdar Çam, Türkiye ve TİKA olarak Kerkük’teki zenginliğin, etkinliğin ve başarının giderek arttığını belirterek, kentin kardeşliğin, huzurun ve barışın merkezi olması konusunda her türlü katkıyı vermeye hazır olduklarını söyledi. Çam, Irak ziyareti kapsamında başkent Bağdat ile Salahaddin kentine bağlı Tuzhurmatu ilçesinin ziyaretinin ardından Türkmenlerin yoğunlukta yaşadığı Kerkük’te görüşmelerde bulundu.

TİKA Başkanı Çam, burada Kerkük Valisi Rakan Said ve Kerkük il meclisi üyeleri ve yetkililerle görüştü. Görüşmenin ardından düzenlenen basın toplantısında konuşan Çam, Kerkük’teki zenginliğin, etkinliğin ve başarının giderek arttığını belirterek Türkiye ve TİKA olarak kentin kardeşliğin, huzurun ve barışın merkezi olması konusunda her türlü katkıyı vermeye hazır olduklarını ifade etti.

Kadim ve derinlikleri olan her alanda güzel mesaj taşıyan Kerkük’ün güzelliklerini tüm dünyaya yaymasını arzu ettiklerini dile getiren Çam, “Geçmişte yaşanan tüm zorlukları izole ederek ekonomi, ticaret, kültür, sanat ve her alanda bir merkez olarak tüm dünyaya ışık saçacağına inandıklarını” söyledi.

Kaynak: Milliyet Gazetesi 5. sayfası (25.02.2019).

“Kültür Mirasçısı” kavramını ise Osmanlı döneminde kaybettiğimiz topraklarda bıraktığımız birçok kıymetli mirasımıza hala sahip çıkıldığının ve en önemli değerlerimiz arasında yer alıp nesilden nesille aktarılmasının önemi neredeyse bu konu hakkındaki her haberde vurgulandığı tespit edilmiştir.

Resim 19- “TİKA Kültür Mirasımıza Sahip Çıkıyor Haberi” Haberi

TİKA kültür mirasımıza SAHİP ÇIKIYOR

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) Başkanı Serdar Çam, İtalya’da yenilenen ve çevre düzenlemesi yapılan Türk şehitliği ve mescidini ziyaret etti. Hırvatistan’daki saha ziyaretinin ardından İtalya’ya geçen TİKA Başkanı Çam, Trieste’de restorasyonu ve çevre düzenlemesi yapılan Türk Şehitliği ve mescidini yüklenici firma yetkilileri ile inceledi. Çalışmaları yerinde inceleyen Çam, TİKA’nın Osmanlı mirası köprüleri, camileri, türbeleri restore ederek koruma çalışmalarının yanı sıra Avusturya, Myanmar, Irak, Bosna Hersek gibi birçok ülkedeki Türk şehitliklerini ihya ederek şehitlerin aziz hatıralarına sahip çıktıklarını kaydetti.

rasyonu ve çevre düzenlemesi yapılan Türk Şehitliği ve mescidini yüklenici firma yetkilileri ile inceledi. Çalışmaları yerinde inceleyen Çam, Tİ-

KA’nın Osmanlı mirası köprüleri, camileri, türbeleri restore ederek koruma çalışmalarının yanı sıra Avusturya, Myanmar, Irak, Bosna Hersek gibi birçok ülkedeki Türk şehitliklerini ihya ederek şehitlerin aziz hatıralarına sahip çıktıklarını kaydetti.

Kaynak: Milliyet Gazetesi 7. sayfası (03.02.2019).

3.2. Sabah Gazetesinin İçerik Analizi

1964 yılında kapatılan “Yeni Sabah” gazetesinin isim hakkını alarak 1985 yılından bu yana yayın hayatına devam eden Sabah gazetesi, 2007 yılında Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilmiş ve devamındaki süreçte Turkuaz Medya Grubu bünyesinde günlük gazete olarak çıkmaktadır. Gazetenin siyasi görüşü, merkez sağ odaklı muhafazakar demokrasi yayın anlayışını benimsemektedir.

Turkuaz Medya Grubu’nun bünyesinde yaklaşık olarak 190 bin tiraja sahip günlük olarak çıkan bir gazetedir. (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yazili-Medya--Istatistikleri-2019-33620>, 2021).

Turkuaz Medya Grubu’nun “Türkiye’nin en iyi gazetesi” sloganı verdikleri Sabah’ın yanında bünyesinde bulunan diğer kardeş gazeteler ise; Yeni Asır, Takvim, Fotomaç ve Daily Sabah’tır.

Sabah gazetesinin, 2019 yılında TİKA hakkında yaptığı haber dağılımlarına bakıldığında Sözcü ve Milliyet gazetelerinden daha fazla haber içeriği olduğu tespit edilmiştir.

Neredeyse hepsinin manşet olarak yer aldığı haberlerin dağılımları ise; On beşi “Eğitim”, Beşi “Sağlık”, On yedisi “Sosyal Alt Yapı ve Hizmetler”, İki “Ulaştırma ve Depolama”, Yirmisi “Acil ve İnsani Yardım”, Otuz dördü “Genel” olmak üzere toplam Doksan üç haber yer almaktadır.

2019 yılında TİKA ile ilgili yapılan haber sayısı Sabah gazetesinde çalışmada ele alınan diğer gazetelerden oldukça fazladır. Ancak yine de TİKA’nın yurtiçi ve yurtdışında yapmış olduğu çalışmalar neticesinde önemi düşünüldüğünde haber sayısının yetersiz olduğunu belirtmek mümkündür. Elbette ki çalışmada kıyas TİKA hakkında yapılan haberlerin içeriğidir. TİKA hakkında yapılan haberlerin içeriklerinde olumsuz herhangi bir yorum olmadığından Türk basınında simgesel olarak kahraman / kurtarıcı bir imaj yaratıldığı söylenebilir. Bu imajı ise Sabah gazetesi hükümet (AK Parti) üzerinden yorumlamakta ve TİKA’nın başarısını her haber içeriğinde hükümetinde başarısı olduğu yönünde yorumlara yer vermektedir.

Tablo 4- Sabah Gazetesinde TİKA İle İlgili Haberlerde Kullanılan Kavramlar

Yumuşak Güç
Devletin Yardım Eli
Osmanlı Mirası
Zengin Ülke
TİKA Rehberliği
İnsani Yardım

Sabah gazetesinin 2019 yılında TİKA ile ilgili kullandığı kavramlara bakıldığında en fazla tekrarlanan ve sıklıkla kullanılan kavramın diğer söz konusu gazetelerde de olduğu gibi “Yumuşak Güç” kavramı olduğu tespit edilmektedir. Bu kavramın TİKA’nın kurulma amaçlarından biri olduğu düşünüldüğünde basında ki kullanım sıklığı olarak en fazla olması makul bir neden olarak gözükmektedir. Aynı zamanda dış politika unsuru olarak olumlu bir imajın çizilmesinde en etken unsur olarak yorumlanabilmektedir.

“Devletin Yardım Eli” kavramı, diğer gazetelerde de olduğu gibi TİKA’nın yapmış olduğu tüm faaliyet sektörlerinde görülmektedir. *"Son yıllarda hemen hemen her noktada devletimizin elinin bir şekilde uzandığı, yardım ettiği siyasal, diplomatik, ekonomik, ticari ve kültürel her alanda başarılı çalışmalara destek verdiği bir dönemi yaşıyoruz."* sözleri ile TİKA Başkanı Sayın Serdar Çam, TİKA’nın yapmış olduğu tüm faaliyetlerin altını çizerek başarılarının yıldan yıla daha çok arttığını, TİKA’nın devletin yardım eli olduğunu ve artık dünyanın neredeyse her yerinde etkin bir şekilde her alanda faaliyetlerini gerçekleştirdiklerini dile getirmiştir (Sabah, 2019:5).

Çam: Yardım elimiz her yere uzanıyor

TÜRK İşbirliği ve Koordinasyon Ajansının (TİKA) her yıl düzenlediği Ankara buluşması, 59 ülkeden 61 program koordinasyon ofisinde çalışan koordinatörler ve yerel asistanların katılımıyla yapıldı. Programın açılışına, Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Büyükelçi İbrahim Kalın ve TİKA Başkanı Serdar Çam’ın yanı sıra çok sayıda davetli katıldı. TİKA Başkanı Çam, burada yaptığı konuşmada, başkanlığın faaliyetlerinin her geçen yıl giderek arttığını vurgulayarak, ihtiyaç duyulan birçok alanda kuruma verdiği destek dolayısıyla Kalın’a teşekkür etti. Çam, “Son yıllarda yaşanan gelişmeler, gerek sınırimızda gerek sınırimızın ötesinde Afrika’da, Latin Amerika’da, Avrupa’da, Asya’da ve hemen hemen her noktada devletimizin elinin bir şekilde uzandığı, yardım ettiği siyasal, diplomatik, ekonomik, ticari ve kültürel her alanda başarılı çalışmalara destek verdiği bir dönemi yaşıyoruz” dedi. ■ AA

“Osmanlı Mirası” kavramı diğer gazetelerdeki kültür mirası kavramının muadili niteliğinde önemli kültürel miraslarımızı nesilden nesile aktarılması gerektiğinin önemi üzerinde durularak haber niteliğinde yer almaktadır. Bu duruma en güzel örnek haberlerden bir tanesi; Sabah gazetesinin “Osmanlı Mirasına Türk Bayrağı Çekildi” başlıklı haberidir. Afrika’daki Cape Town şehrinde 135 yıl önce Osmanlı Sultanı 2. Abdülhamid’in yardımları ile inşa edilen Nur’ul Hamidiye Camisi’ne Türk bayrağının asılışı dikkat çekmiştir. Nur’ul Hamidiye Camisi’nde düzenlenen törene katılan Türkiye’nin Pretorya Büyükelçisi Elif Comoğlu Ülgen, yaptığı konuşmada, dünyanın en uç noktasındaki bir Osmanlı camisine yüz otuz beş yıl sonra Türk bayrağının asılmasının çok essiz bir anlam ifade ettiğini belirterek “Bir büyükelçi olarak bu tarihi ana şahitlik etmekten büyük onur duyuyorum. Burası hepimizin camisi. TİKA’nın bu Osmanlı mirasına yaptığı ve yapacağı katkılarla tarihimizi canlandırarak ilişkilerimizi daha ileriye taşınmaya devam edeceğiz” ifadelerini kullanmıştır (Sabah, 2019:20). TİKA’nın dünyanın her yerinde olduğu gibi Afrika’da da yaptığı çalışmalar gündeme gelmiş ve tarihi kültür ve miraslarımıza sahip çıkarak adımız, bayrağımız ve kültürümüzü en uç noktalara kadar taşıyan TİKA’nın önemi sabah gazetesi haberinde vurgulanmıştır.

Resim 21- “Osmanlı Mirasına Türk Bayrağı Çekildi” Haberi

Kaynak: Sabah Gazetesi 2. sayfası (11.02.2019).

“Zengin Ülke” kavramının kullanılması ve basına yansımada daha çok TİKA’nın tüm dünyada yapmış olduğu faaliyetlerin daha iyi tanıtılmasına bu kavram doğrultusunda yardım faaliyetlerinin büyüklüğünün vurgusu yapıldığı tespit edilmektedir. “En zengin ülke biziz” manşetleri; TİKA’nın yapmış olduğu faaliyetlerin ve gücünün kıtalar ötesi boyutunu gözler önüne sererken aynı zamanda ülkemizi de uluslararası platformda daha da güçlü bir konuma getirmektedir.

“TİKA Rehberliği” kavramını kapsayan haber içeriklerinde, Türkiye ve diğer ülkelerin ilişkilerinde yapılan tüm faaliyetlerin düşünülmesi ve uygulanmasındaki en büyük rolün TİKA’nın olduğu yazmaktadır. Özellikle Afrika düşünüldüğünde 2002 yılından bu yana TİKA’nın bölgedeki faaliyetleri Türkiye-Afrika yakınlaşmasına sebep olurken yapılan haberlerde içerikleri de TİKA’nın bölgedeki okul projeleri, su kuyusu projeleri, ihtiyaç

sahibi insanlara yaptığı insani yardımlardan yetersiz sayıdaki sağlık kurumları binaları yapımına kadar her alandaki faaliyetlerinin önemine TİKA rehberliği ile vurgu yapılmaktadır.

Resim 22- “TİKA Rehberliğinde Türkiye – Afrika Yakınlaşması” Haberi

DOSYA

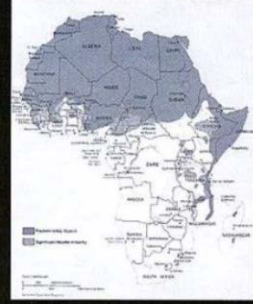
TİKA REHBERLİĞİNDE TÜRKİYE-AFRIKA YAKINLAŞMASI

Türkiye özellikle 2002'den itibaren Afrika'ya yönelik büyük bir faaliyet içerisine girdi. Yardım kuruluşlarının faaliyetleriyle başlayan bu atılım genişleyerek çok daha geniş kapsamlı bir ilişkiler ağına dönüşüyor. Afrika uzmanı Prof. Dr. Ahmet Kavas bu ilişkilerin insani boyutunu çok değerli buluyor ve şöyle diyor: "Afrika'da şu anda on binlerce köyde açılan su kuyuları bile Türkiye'nin medarı iftihar." Türkiye'nin Afrika'ya yönelik faaliyet ve projelerinin tasarlanma ve gerçekleştirilmesinde en önemli rolü ise Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) üstleniyor. Afrika ile ilişkilerin özellikle son 15 yılda kazandığı ivmeyi göstermek açısından birkaç not oldukça dikkate değer. Örneğin bu alanda stratejik bir role sahip olan TİKA ilk Afrika ofisini 2006 yılında açtı. O tarihten bu yana işbirliği ve temaslar cumhuriyet dönemindeki en yüksek seviyesine ulaşırken bu 13 yıllık süreçte çeşitli projeler geliştiren ve gerçekleştiren Afrika'daki TİKA ofisleri de çoğalarak 25'e ulaştı. TİKA'nın dünya genelindeki 59 ofisinin yüzde 40'ı bu kıtada faaliyet gösteriyor. Türkiye'nin Afrika'ya yönelik

ilgisinin ve kıta ülkeleriyle tarihimize hiç olmadığı kadar yükselen ilişkilerimizin en bariz göstergelerinden biri de Başkan R. Tayyip Erdoğan'ın hem Türkiye'de hem de dünyada Afrika'ya en fazla ziyareti yapan devlet başkanı oluşu. Son 11 yılda kıtadaki büyükelçiliklerimizin sayısının 12'den 42'ye çıkışı bile bu anlamda başlı başına bir gösterge.

TİKA'nın türbe ve camii yapımından kadınlara meslek edindirilmesine, okul projelerinden su kuyuları açılmasına, fakir ailelere tarım-hayvancılık desteğinden sağlık kurumları yapımına kadar birçok ülkede gerçekleştirilen ortak projelerle Afrika'ya aktardığı Türkiye tecrübesi özellikle tarım, sağlık, eğitim, hayvancılık ve alt yapı alanlarında yoğunlaşıyor. Afrika'ya yönelik stratejilerin ilişkilerin maddi ve ticari boyutuna katkısı da yadsınmaz. Afrika'nın 500 milyar dolara varan dış ticaret kapasitesi içinde Türkiye'nin yüzde 5 civarında bir payı var. 25 milyar dolarlık ticari ilişkiyi ifade eden bu rakam henüz tatmin edici boyuta ulaşmamış olsa da 200. yılındaki 4,1 milyar dolarla karşılaştırıldığında büyük bir mesafe kaydedildiği anlamına geliyor. 2018 itibarıyla 45 Afrika ülkesi ile ticari ve ekonomik işbirliği anlaşmaları imzalandı. Türklerin Afrika'daki doğrudan yatırımları ise 2003'te 100 milyon dolar seviyesindeyken 2018'de 7 milyar dolara yaklaşmış durumda. Türk Havayolları'nın kıtadaki 34 ülkede 52 noktaya gerçekleştirdiği uçuşların da dünyada benzeri yok.

Afrika hızla Hristiyanlaşıyor!

20'nci yüzyılda Osmanlı'nın çekilmeye başlaması sadece emperyalistler ve sömürgecilerin işini kolaylaştırmadı misyonerleri de akın akın buraya koşturarak Afrika'nın dini demografisini de etkiledi. Örneğin 120 yıl önce nüfusu 300 milyona yaklaşan kıtada o zaman Hristiyan Afrikalı sayısı 10 milyon civarındaydı. Osmanlı'nın çekilmesinden sonra bu rakam Hristiyan kültüründen etkilenmiş kişilerle 500 milyona ulaşmış durumda.

Bir zamanlar Müslümanların yoğun olduğu kıtada şeklen de olsa Hristiyanların oranı yüzde 46'ya çıkarken, Müslümanların oranı yüzde 40. Afrikalıların yüzde 12'si ise geleneksel yerel dinlere mensup... 59 ülkenin 31'inde Hristiyanlar, 21'inde ise Müslümanlar çoğunlukta. Hristiyanlık Batı'da hâkim bir din görünse de misyonerlik faaliyetlerinin 100 yılda getirdiği noktada Afrika artık Avrupa'dan bile daha fazla ameli Hristiyan nüfusa sahip.

Kaynak: Sabah Gazetesi 23. sayfası (31.05.2019).

3.2. Sözcü Gazetesinin İçerik Analizi

Yayın hayatına Doğan grubu bünyesinde “Gözcü” ismi ile başlamış 2007 yılında kapanması sonucunda isim haklarının alınmasıyla aynı yılda Sözcü ismi ile Estetik Yayın A.Ş. bünyesinde günlük olarak yayın hayatına devam etmiştir. Yaklaşık olarak 180 bin tirajla en çok tiraj yapan dördüncü gazetedir <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yazili-Medya--Istatistikleri-2019-33620>, 2021).

Gazetenin siyasi görüşü, Atatürkçülük, Ulusalçılık; Sol görüş anlayışını benimsemektedir. Holdingin bünyesinde bulunan diğer kardeş gazeteler ise; AMK ve Korkusuz ’dur.

Sözcü gazetesi, 2019 yılında TİKA hakkında yaptığı haber dağılımlarına bakıldığında incelenen her iki gazeteden de daha az haber içeriğine yer verildiği tespit edilmiştir.

Sözcü gazetesinin araştırılan yıllardaki haberlerin dağılımlarına bakıldığında sadece üç tane “Acil ve İnsani Yardım” kategorisinde habere yer verdiği tespit edilmiştir. Bu haberlerinde içeriğinin TİKA’nın yapmış olduğu iftar haberleri ile alakalı olduğu dikkat çekmektedir.

Resim 23- “TİKA’dan Erbil’e Dostluk Eli” Haberi

Tika’dan Erbil’e dostluk eli

■ Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), ramazan faaliyetleri kapsamında Irak’ın Erbil kentinde ihtiyaç sahibi 250 Türkmen aileye gıda kolisi dağıttı. Irak Türkmen Cephesi Erbil İl Başkanlığında düzenlenen programa, Türkiye’nin Erbil Başkonsolosu Hakan Karaçay, TİKA Başkan Danışmanı Kamil Kolabaş, ITC Erbil Milletvekili Aydın Maruf ile vatandaşlar katıldı. Dağıtım esnasında basın mensuplarına açıklamaya yapan TİKA Başkan Danışmanı Kolabaş, TİKA’nın Irak’ta her yıl ramazan ayında yardım dağıtımını alışkanlık haline getirdiğini söyledi. Ramazan boyunca ihtiyaç sahibi aileleri yalnız bırakmadıklarını dile getiren Kolabaş, bugün ihtiyaç sahibi Türkmen ailelere 250 adet gıda kolisi dağıttıklarını ifade etti.

Kaynak: Sözcü Gazetesi 10. sayfası (22.05.2019).

“TİKA’dan Erbil’e Dostluk Eli” başlıklı haberinde TİKA’nın bölgedeki çalışmalarının ehemmiyeti üzerinde dururken Ramazan Bayramı vesilesi ile Irak’ın Erbil şehrinde dar gelirli iki yüz elli Türkmen ailesine gıda kolisi ihtiyaç yardımını yaptıklarını yazmaktadır. Ayrıca düzenlenen programda, basın mensuplarını bilgilendirerek konuşma yapan TİKA başkan danışmanı Kamil Kolabaş, TİKA’nın her yıl bölgede ihtiyaç yardımlarını alışkanlık haline getirdiğini ve kurumun ihtiyaç sahiplerini yalnız bırakmadığının altını çizmiştir (Sözcü, 2019:10). Bu doğrultuda, İnsani yardım kapsamında TİKA neredeyse Dünya’nın her yerinde yardım dağıtmayı öncelik haline getirmiş ve bu konuda önemli faaliyetler gerçekleştirerek ihtiyaç sahibi insanlara yardım etmiştir.

TİKA’nın yapmış olduğu faaliyetler “TİKA’nın elli sekiz ülkede altmış bir ofisle faaliyette bulunan teknik yardım kuruluşu olduğunu ve yılda ortalama yüz kırk ülkede yaklaşık iki bin proje gerçekleştirdiklerini ve altmış tane medya projesi yaptıkları.” (TRT Vizyon, 2019:31) ve medyadaki yansımalarına bakıldığında sözcü gazetesinin haber sayısının oldukça yetersiz kaldığı bu durumun ise gazetenin siyasi görüşünden kaynaklandığı çıkarımı yapılabilmektedir. Neticede olumsuz haber olmamakla beraber TİKA hakkında tamamen uluslararası platforma yönelik olumlu bir imaj ortaya çıktığı sonucuna varılmaktadır.

Tablo 5- Gazetelerin TİKA Faaliyetlerine Göre Haber Dağılımları (2019 yılı)

Gazeteler	Eğitim	Sağlık	Sosyal Altyapı ve Hizmetler	Ulaştırma ve Depolama	Acil ve İnsani Yardım	Genel	Toplam
Milliyet	10	5	4	2	2	6	29
Sabah	15	5	17	2	20	34	93
Sözcü	-	-	-	-	3	-	3
Toplam	25	10	21	4	25	40	125

Tablo 5’te belirlenen veriler 2019 yılında yapılan haberlerin belirli bir görüşe sahip ya da tarafsız olan gazeteler baz alınarak TİKA faaliyetlerinin eğitim, sağlık, sosyal altyapı ve hizmetler, ulaştırma ve depolama, acil ve insan yardım kategorileri kapsamında kaç adet

haber yapıldığı ele alınmıştır ayrıca TİKA hakkında yapılmış ancak bir kategorisi olmayan tanıtım amaçlı haberler genel başlığı altında verilmiştir. Bu doğrultuda; haberlerin içerik ve kategorileri değişse de genel itibari ile öncelikle gelişmekte olan ülkeler ve devamında çok fazla diplomatik ilişkisi olmayan devletlere yapılan projeler TİKA'nın sosyal, kültürel ve insani yardım faaliyetleri açısından basına yansımış ve TİKA üzerindeki önemi daha da arttırmış olduğu görülmektedir. Buna ilave olarak TİKA'nın "*Türkiye'nin Kıtalar Uzanan Dost Eli*" sloganı doğrultusunda uluslararası platformda saygınlığının arttığı basına yansımalarından görülmektedir. Tabloda yer alan gazete ve diğer yayınlardan anlaşıldığı üzere TİKA üzerinde yapılan haberler belirli bir kişi ya da kişileri gözetmeksizin, tarafsız ya da tek yanlı değil tamamen uluslararası platforma yönelik olumlu bir imaj doğrultusunda basın haberleri yapıldığı göze çarpmaktadır.

Dış politika, bir devletin aynı zamanda iç işlerini ve geçmişten gelen kimliğini de ihtiva eden, ülke sınırlarının dışına uzanan bir bütünlük sağlamaktadır. Bu anlamda kültür politikası, ekonomik, güvenlik, sivil toplum gibi dış diplomasi araçları, dış işleri açısından önemli elemanlardır. Bu bağlamda, 2019 yılını kapsayan 1032 gazete ve dergi, 1748 televizyon haberinin içeriğine bakıldığında Türk dış politikasında TİKA'nın baş rolü öne çıkmaktadır. 2019 yılının gerek televizyon gerekse gazete ve dergi haberlerinin taranması sonrasında Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı'nın Türk dış politikası anlayışının bir uygulayıcısı niteliğinde olduğu dünyanın her yerinde yapmış olduğu faaliyetlerle de küresel anlamda Türk kamu diplomasisinin en önemli aktörlerinden biri haline geldiği sonucuna varılmaktadır.

Haberler baz alınarak TİKA'nın faaliyetleri incelendiğinde TİKA aracılığıyla öncelikle kültürel ve sosyal faaliyetler başta olmak üzere aktif olarak bölgelerde rol aldığı görülmektedir. Ayrıca faaliyet yapılan bölgelerde yaşayan insanların ve faaliyetlerden yararlanan halkın TİKA'nın varlığından son derece memnun olduğu gözlemlenmektedir. Tüm bunların yanı sıra olumsuz içerikte bir habere rastlanmadığı gibi uluslararası platformda Türkiye'nin olumlu imajı gün geçtikçe TİKA sayesinde arttığı görülmektedir. Sonuç olarak, TİKA'nın dünyanın her yerinde gerçekleştirmiş olduğu eğitimden sağlığa, acil ve insani yardımlardan alt yapıya, iletişimden ulaştırma ve depolamaya kadar oldukça fazla sektörde yapmış olduğu başarılı faaliyetler sayesinde kültürel ilişkiler gelişerek olumlu bir imaj oluştuğu gibi dünya siyaseti kapsamında iyi ilişkilerin de pekiştirildiği görülmektedir.

İncelenen dönemlerdeki haberler esas alınarak dikkat çeken bir diğer önemli konu ise, özellikle Afrika ülkeleri başta olmak üzere yıllardır arka planda kalan ve diplomatik anlamda bağlantı kurulmayan ülkelerde yapılan faaliyetler TİKA'nın sosyal, kültürel ve insani yardım vizyonu aracılığıyla Türk dış politikasının bu ülkeler ile ilişkilerini günden güne arttırdığı söylenebilmektedir. Bunun en güzel örneklerinden biri ise daha önce bahsedilen "*TİKA Önderliğinde Türkiye- Afrika Yakınlaşması*" başlıklı haberdur. 2000'li yıllarda Türkiye'nin Afrika'ya yapmış olduğu yardımların boyutu 4,1 milyar dolarırken son yıllarda bu rakam 25 milyar dolarlık bir ticari ilişkiye denk gelmektedir. Ek olarak TİKA'nın dünya genelindeki ofisleri düşünüldüğünde %40'ının Afrika kıtasında yer alması

ve son on bir yılda kıtadaki büyükelçilerimizin sayısının kırk ikiye çıkması bu anlamda ilişkilerimizin önemli boyutta yükseldiğinin bir göstergesidir (Lacivert, 2019:23).

2019 yılında TİKA hakkında yapılan tüm haberler taranıp tespit edildiği gibi farklı yayın politikalara sahip olan aynı zamanda en yüksek tiraja sahip Milliyet, Sabah, Sözcü gazetelerinin ek olarak Yeni Akit, Milat gazetelerinin 2019 yılındaki bir yıllık haberlerinin içerik çözümlemesi yapılarak analiz edilmiştir. Gazeteler arasında farklılıklar saptanmaya çalışılmışsa da genel itibarı ile TİKA ile ilgili olayların seçiminde ve gerek yurt içi gerekse yurt dışında TİKA'nın yapmış olduğu faaliyetleri ele alış şekillerinde benzerlikler olduğu buna rağmen Sözcü gazetesinin diğer tüm gazetelerden farklı olarak TİKA ile ilgili sadece iftar haberleri yaptığı tespit edilmiştir. Ele alınan tüm haberlerden şu sonuca ulaşılmıştır; dış politikamızda TİKA'nın faaliyet kapsamı düşünüldüğünde yumuşak güce kaynak teşkil ederek uluslararası platformda güçlü bir unsur olarak ortaya çıkıp söz sahibi olduğu görülmektedir. Ayrıca, olumlu imaj çizilerek en değerli şeyin insan hayatı olduğu bilincinde TİKA'nın Türkiye'nin büyük bir katma değeri olduğu ve yapılan faaliyetler doğrultusunda TİKA'nın sosyal, kültürel ve insani yardım vizyonu aracılığıyla Türk dış politikasının bu ülkeler ile ilişkilerini günden güne arttırdığı sonucuna varılmaktadır.

SONUÇ

İlk cihan harbinin bitmesiyle ulus- devlet anlayışı oturmuş ve harp sonrası kurulan Milletler Cemiyeti yeterince etkin olamayınca devamındaki süreçte Birleşmiş Milletler adını alarak günümüzde en önemli uluslararası kurumlardan biri haline gelmiştir. Bu kapsamda birçok farklı alt dalı barındıran kurum dünyanın her yerinde huzur, barış sağlanması ve yardıma ihtiyaç duyan toplumlara insani yardım yapması amacı ile birçok faaliyet ve proje gerçekleştirmiştir. İkinci Cihan Harbinden sonra dünyanın küreselleşmesi ile uluslararası şirketler tarafından uluslararası ilişkiler yeniden şekillenmeye başlamıştır. Bu durum devletlerin bu yapılara olan bakış açısını da olumlu yönde önemli biçimde etkilemiştir. Bu vesile ile uluslararası büyük kuruluşlar dünya üzerinde söz sahibi olmuşlardır.

Türkiye, uluslararası ilişkilerin şekillendiği platformda konumu ve tarihi geçmişi ile çok özel bir noktada bulunmaktadır. Bu özel tarihi ve coğrafyasını fırsata çevirerek çevresinde bulunan ülkeler ve geçmişten gelen kültür bağları olduğu ülkeler ile dirsek teması içine olacağı aynı zamanda yardım verebilecek konuma gelmesi ile de söz konusu olan bu yardım faaliyetlerini düzenleyecek, organize edecek, proje üreterek uygulayacak bir iş birliği teşkilatı olarak TİKA'yı kurmuştur. Bu durumda Türkiye'nin diğer büyük kuruluşlar gibi dünya üzerindeki platformda söz sahibi olmasını mümkün kılarak Türkiye imajının olumlu yönde ivme kazanmasına da vesile olunmuştur. Bu kapsamda TİKA, ikinci cihan harbinin bitmesi ile devamındaki süreçte hem Orta Asya'da hem de Balkanlarda güç dengelerinin değişip söz konusu bölgelerdeki yeni oluşan devletler ile temasa geçerek kalkınma yardımlarını planlamıştır. Bu sayede ise Türkiye dünya üzerindeki platformda söz sahibi olarak söz konusu bölgelerdeki günümüze kadar devam edecek olan olumlu imaj oluşmaya başlamıştır.

Çalışmanın ilk kısmında, Sovyetlerin dağılması ile ortaya çıkan ve ortak miraslarımızın paylaşıldığı bu devletler ile kurulacak ilişkiler açısından Türkiye'nin sorumluluklarının oldukça çok arttığı noktada başta Türk kökenli cumhuriyetler olarak ülkemizin tarihi ve kültürel açıdan bağları kadim zamanlara giden bu devletlerle iş birliği ve etkili ilişkiler ile beraber güçlü dostluklar kurmak amacı ile 1992 yılında TİKA (Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı) biriminin kurulması ve kurulma süreci açıklanmıştır. Devamında TİKA'nın misyon ve vizyonu ve kurumun faaliyet kapsamı olan; gelen talepler ve alınan kararlar doğrultusundaki malzeme yardımları, teknik destek, uzman yardımları, tanıtım programları, teknik yardım projeleri, eğitim ve sağlık programları, insani yardımlar, alt ve üst yapı destekleri şeklinde özetlenen faaliyet kapsamı açıklanmaktadır.

Çalışmanın ikinci kısmını oluşturan TİKA'nın yapmış olduğu faaliyetler kapsamında, sektörler ele alınarak dünyanın her yerinde bulunan ülkeler ve topluluklara gerçekleştirilmiş 2019 yılındaki faaliyetler ele alınmıştır. Eğitim, sağlık, su ve su hijyeni, idari ve sivil alt yapılar, diğer sosyal alt yapı ve hizmetler, ulaştırma ve depolama, iletişim altyapılarının geliştirilmesi, acil ve insani yardım sektörleri detaylı incelenmiş ve 2019 yılında yapılan sektör içi faaliyetlerin hepsi şemalar ile açıklanmaktadır. Hiçbir ayırım gözetmeksizin TİKA, bahsi geçen tüm sektör faaliyetleri kapsamında ayrıca öncelikli gelen talepler doğrultusunda tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi, alt yapı ve yaşam

standartlarının iyileştirilip geliştirilmesi, mesleki eğitimin yaygınlaştırılması ve yeni iş sahalarının oluşturulması, tarih ve kültürel envanterlerin korunması, Türk dilinin kullanımının yaygınlaştırılması, sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve tanıtım ve bilgilendirme hizmetinin sağlanması amaçlı faaliyetler yapmaktadır.

Çalışmanın son kısmında ise yukarıda bahsi geçen tüm sektör faaliyetleri doğrultusunda 2019 yılında çıkan haberler taranmıştır. Elde edilen haberlerin gazete, dergi ve televizyonda TİKA hakkında olan düşüncelerin ve yazıların içerik çözümlemesi yapılmıştır. İncelediğimiz gazeteler dışında 2019 yılını kapsayan 1032 gazete ve dergi, 1748 televizyon haberinin içeriğine bakıldığında Türk dış politikasında TİKA'nın baş rolü öne çıkmakta ve faaliyet kapsamı ile yumuşak güce kaynak teşkil ederek uluslararası platformda oldukça büyük bir olumlu imaj çizmekte olduğu görülmektedir. Fakat bu haberlerin sayısal değerinin istenilen oranda olmadığını söylemek gerekir. Bu bağlamda, olumlu imaj çizildiği gibi en mühim şeyin insan hayatı olduğu bilincinde TİKA'nın Türkiye'nin büyük bir katma değeri olduğu ve yapılan faaliyetler doğrultusunda TİKA'nın sosyal, kültürel ve insani yardım vizyonu aracılığıyla Türk dış politikasının bu ülkeler ile ilişkilerini günden güne arttırdığı sonucuna varılmaktadır. Diğer yandan Türkiye için önemli bir değere sahip olan TİKA gibi bir güzide kuruluşun Türk basınında hak ettiği yeri almadığı anlaşılmıştır. Oysa ki tüm dünyanın son çeyrek asırda kültürel diplomasiye yöneldiği ve çeşitli kurumlarla ülke tanıtımına yön verdiği bilinmektedir. Bu anlamda TİKA da dünya çapında Türkiye'nin bir bakıma gönül elçiliğini ve kültürel tanıtımını yapan önemli kuruluştur. Dolayısı ile Türk basınının böylesi hizmet endeksli ve fevkalade değerli bir kuruluşun faaliyetlerini yakından takip etmesi ve bu konuyla alakalı hem Türkiye hem de dünya kamuoyuna bilgi vermesi arzu edilen bir durumdur. Bu bağlamda her basın kuruluşunun TİKA'nın faaliyetlerine odaklı özel bir muhabirini tahsis etmesi ve yapılan her faaliyetin okuyuculara aktarılması gerektiği kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- Akçay, E. (2012). *Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Türk Dış Yardımları*. Ankara: Turgut Özal Üniversitesi Yay.
- Althusser, L. (1971). *Lenin and Philosophy*, Newyork: Monthly Review Press.
- Altunışık, M. B. (2011). *Türkiye'nin Ortadoğu'daki "Yumuşak Gücü" ve Önündeki Engeller*. Tesev, İstanbul: Yelken Basım.
- Ashley, R. (1984). *The Poverty of Neorealism, International Organization*, Vol. 17. No. 2. s.225-286.
- Atmaca, T. (2004). *Teknik Yardım Projelerinin Hazırlanması, Uygulanması, İzlenmesi ve Değerlendirilmesi*. (TİKA Uzmanlık Tezi). Ankara.
- Avcı, N. (1997). "Türk Cumhuriyetleriyle Sağlık Alanında İşbirliğinin Gelişimi Üzerine Bir İnceleme", *Yeni Türkiye, Türk Dünyası Özel Sayısı:1*, (S.15).
- Aydın, M. (2003). The Determinants of Turkish Foreign Policy, and Turkey's European Vocation, *Review of International Affairs*. Vol. 3, Issue 2. (306-331).
- Aydın, M. (2004). *Turkish Foreign Policy and Framework and Analysis*. Ankara.
- Bağcı, H. (1998). *Türk Dış Politikası: Genel Bir Bakış*. (Der.) İhsan D. Dağı. *Türk Dış Politikasında Gelenek ve Değişim*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Baylis, J. ve S. Smith (2001). *The Globalization of World Politics: an Introduction to International Relations*. New York: Oxford University Press.
- Bozdağlıoğlu, Y. (2003). *Turkish Foreign Policy and Turkish Identity: A Constructivist Approach*. London: Routledge.
- Canbolat, İ. (2000). *Yeni Dünya ve Türkiye*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Cem, İ. (2004). *Türkiye Avrupa Avrasya*. Birinci Cilt. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Dağı, D. (1998). *Türk Dış Politikasında Gelenek ve Değişim*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Dağı, Z. (2007). *Uluslararası Politikayı Anlamak*. İstanbul: Alfa.
- Davutoğlu, A. (2003). *Stratejik Derinlik; Türkiye'nin Uluslararası Konumu*. 14. Baskı, İstanbul: Küre Yayınları.
- Fidan, H. ve R. Nurdun (2008). Turkey's Role in the Global Development Assistance Community: The Case of TİKA (Turkish International Cooperation and Development Agency). *Journal of Southern Europe & the Balkans*. Vol. 10, Issue 1. (93-111).
- Gözen, R. (2006). *Türk Dış Politikası Barış Vizyonu*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Gustave Le Bon. (2013). *Kitleler Psikolojisi*, Ankara: Alter Yayıncılık.

- Hacısalihoğlu, Y. (1999). “*Global İlişkiler Zemininde Balkanlar’ın Jeopolitiği ve Türkiye*”, *Balkanlar ve Türkiye’nin Bölge’ye Yönelik Politikaları Sempozyumu 15-16 Aralık 1998*. İstanbul: Harp Akademileri Basımevi.
- Kabasakal, Ö. (2002). Türk Cumhuriyetlerinin Ekonomik Kalkınmalarında TİKA’nın Rolü. Ankara: *DTM Dergisi Yayınları*. Ocak Özel Sayısı.
- Kardaş, T. ve Erdağ, R. (2012). Bir Dış Politika Aracı Olarak TİKA. *Akademik İncelemeler Dergisi (AID)*. 7(1). (167-194).
- Karluk, R. (2002). *Uluslararası Ekonomik, Mali ve Siyasal Kuruluşlar*, 5.Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Kaygısız, İ. (2016). “Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin Balkan Ülkelerine Yönelik Dış Yardım Politikası”, Erman Akıllı (Ed); *Türkiye’de ve Dünyada Dış Yardımlar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kılıç, M. (2010). *Avrupa Birliği’nin Batı Balkan Ülkelerine Yönelik Kalkınma Yardımları. (Yayınlanmamış Teknik Yardım Uzmanlığı Tezi)*. Ankara: Başbakanlık Türk İşbirliği Ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı.
- Lentner, H. (2006). Public Policy and Foreign Policy: Divergences, Intersections, Exchange, *Review of Policy Research*, Vol. 23. No. 1. (169-181).
- Mutlu, E. (1995). *İletişim Sözlüğü*, Ankara: Ark Yayınları.
- Nye, J. S. (2005). *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç*. (Çev: Rayhan İ. Aydın). Ankara: Elips.
- Oğuzlu, T. (2011). Soft Power in Turkish Foreign Policy. *A Quarterly of the Foreign Policy Institute*. XXXVII. (6-25).
- Oran, B. (2005). *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*. 8. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Öztürk, O. M. (2001). *Türk Dış Politikasında Balkanlar*. Ömer E. Lütem ve Birgül Demirtaş Coşkun (der.). Ankara: ASAM Yayınları.
- Parlak, N. (2007). *Orta Asya-Kafkasya-Balkan Ülkeleriyle İlişkiler ve Türk Dış Yardımları (1992-2003)*. Ankara: TİKA Yayınları.
- Parlak, N. (2007). *Orta Asya- Kafkasya- Balkan Ülkeleriyle İlişkiler ve Türk Dış Yardımları 1992-2003*, Ankara: TİKA Yayınları.
- Şimşek, Atilla; Aydoğdu, Mustafa; Handal, Ege; Gündüz, Cafer ve Çetiner, Sami, (2000). *Türk Cumhuriyetleri ve Akraba Toplulukları ile Koordinasyondan Sorumlu Devlet Bakanlığı’nın Faaliyet Raporu (29 Mayıs 1999 – 29 Mayıs 2000)*, Ankara: Tamga Yayıncılık.
- Tibi, Bessam, (1998). *Arap Milliyetçiliği*, İstanbul: Yöneliş Yayınları.
- TİKA Avrasya Dosyası (1997). (Onbeşgünlük Bülteni) -TİKA Özel Sayısı. Ankara: TİKA Yayınları.

Tutar, H. (2010). “Bir Kültürel Diplomasi Örneği Olarak Büyük Öğrenci Projesi”, O. Bahadır Dinçel vd. (Der.), Yeni Dönemde Türk Dış Politikası, Ankara: USAK Yayınları.

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (2004). *Faaliyet Raporu*, Ankara: TİKA Yayınları.

----- (2005). *Faaliyet Raporu*, Ankara: TİKA Yayınları.

----- (2006). *Faaliyet Raporu*, Ankara: TİKA Yayınları.

----- (2007). *Faaliyet Raporu*, Ankara: TİKA Yayınları.

----- (2008). *Faaliyet Raporu*, Ankara: TİKA Yayınları.

----- (2009). *Faaliyet Raporu*, Ankara: TİKA Yayınları.

----- (2010). *Faaliyet Raporu*, Ankara: TİKA Yayınları.

----- (2011). *Faaliyet Raporu*, Ankara: TİKA Yayınları.

----- (2012). *Faaliyet Raporu*, Ankara: TİKA Yayınları.

----- (2013). *Faaliyet Raporu*, Ankara: TİKA Yayınları.

----- (2014). *Faaliyet Raporu*, Ankara: TİKA Yayınları.

----- (2015). *Faaliyet Raporu*, Ankara: TİKA Yayınları.

----- (2016). *Faaliyet Raporu*, Ankara: TİKA Yayınları.

----- (2017). *Faaliyet Raporu*, Ankara: TİKA Yayınları.

----- (2018). *Faaliyet Raporu*, Ankara: TİKA Yayınları.

----- (2019). *Faaliyet Raporu*, Ankara: TİKA Yayınları.

Yaylagül, L. (2013). *Kitle İletişim Kuramları*, Ankara: Dipnot Yayınları.

Gazete ve Dergiler

Hakan Çelik (2019, 01 Ocak). *Posta*. (12).

(2019, 29 Ocak). *AA, İlkse*. (11).

(2019, 06 Şubat). *Milat*. (13).

(2019, 11 Şubat). *Sabah*. (20).

(2019, 25 Şubat). *Dokuz Sütun*. (5).

(2019, 05 Mart). *Daily Sabah*. (3).

(2019, 05 Nisan). *Türkgün*. (7).

(2019, 01 Haziran). *Ayrıntılı Haber*. (6).

(2019, 07 Temmuz). *Milat*. (9).

(2019, 15 Ocak). *TRT Vizyon Dergisi*. (30-31).

(2019, 31 Mayıs). *Lacivert Dergisi*. (23).

ÖZGEÇMİŞ

Kamil KOLABAŞ

ÖĞRENİM:

- Pertevniyal İlköğretimi
- Özel Fatih Erkek Koleji
- Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
- Yönetim ve Finans üzerine Yüksek Lisans (tamamlanmadı)
- STK, İlk Yardım, Yönetim, Mali ve Finans Sertifikalı Eğitimler

PROFESYONEL İŞ HAYATI:

- Tekstil sektöründe uzun yıllar, imalat, pazarlama, ithalat ve ihracat
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Halk Ekmek Fabrikaları Genel Müdür Yardımcılığı
- İBB Genel Sekreterliği, AB Fonları Danışmanlığı
- İBB Genel Sekreter Yrd. Dış İlişkiler Koordinatörlüğü
- TİKA Başkan Danışmanı
- Başbakan Müşaviri
- Hazine ve Maliye Bakanlığı müşaviri(devam ediyor)
- Kultur Bakan Yardımcısı Danışmanı [devam ediyor]
- İngilizce

UYGULAMASI YAPILAN KAMU VE SİVİL TOPLUM PROJELERİ

- 1- Balkanlar Kalkınma ve İnsani Yardım Projesi: Bosna, Hırvatistan, Romanya, Macaristan, Makedonya, Arnavutluk, Bulgaristan ve Yunanistan'a yönelik çalışmalar.
- 2- Afganistan Araştırma: 2001 İBB adına Kabil'de araştırma ve inceleme yapılarak İBB Genel Sekreterliği'ne, İştirakler Daire Başkanlığı'na sunulmuştur.

- 3- Endonezya Deprem ve Tsunami Afetinde İBB Yardım Koordinasyonu: 26 Aralık 2004 tarihinde Endonezya'nın batı kıyısında Sumatra açıklarında ve Hindistan'ın Nicobar Adaları'nda meydana gelen deprem ve akabinde Tsunami afetinde, İBB Koordinatörü olarak bölgeye ekip düzenlemesi yapılmış, afete ilişkin Yardımlar yönetilerek koordine edilmiştir. Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı ile sivil toplum çalışmaları yapılmıştır.
- 4- 8 Ekim 2005 Pakistan Keşmir Depremi: İBB Yardım Ekibi Koordinatörü olarak bölgeye gidilmiş, afete ilişkin psiko-sosyal destek ve yaşam malzemeleri yardımları koordine edilmiştir. Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı ile sivil toplum çalışmaları yapılmıştır.
- 5- 2010 Pakistan Pencap Sel Afeti: 2010 yılı Temmuz ayında meydana gelen Sel Afeti akabinde Türk Kızılayı ve İBB tarafından ortaklaşa teşekkül ettirilen Afet Yardım Ekibinde Koordinatör Sıfatı ile görev alınmıştır. Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı ve AFKAD (Afrika Kardeşlik ve Yardımlaşma Derneği) ile sivil toplum çalışmaları ve insani yardım yapılmıştır.
- 6- Lübnan'da bulunan Filistin Mülteci Kampları: (Cenin, Sabra ve Şatilla) 2011 Yılında kamplarda ihtiyaç tespit analizleri yapılmış, yerel kamp idarecileri ile bazı sivil toplum örgütleri arasında irtibat kılınarak, yardımlar koordine edilmiştir.
- 7- Etiyopya Çalışmaları: İBB – TİKA işbirliği neticesinde koordinatör olarak Mekele, Necaşi ve Harar'da su kuyularının açılış koordinasyonunda bulunmuştur. Aziz Mahmud Hüdayi ve Afrika Kardeşlik Derneği (AFKAD) vasıtası ile bölgede, özellikle de Harar ve Mekele bölgesinde insani yardım çalışmaları, öğrenci, öğretmen, toplum lideri ve Üniversiteler nezdinde yardım çalışmaları, kanaat önderlerine istihdam çalışmaları yürütülmektedir.
- 8- Batı Afrika Çalışmaları: İBB, TİKA, İTO organizasyonu ile işadamlarını Gana, Fildişi, Mali, Senegal ülkelerindeki çeşitli incelemeler ve görüşmeler organizasyonunda yer almıştır. Aziz Mahmud Hüdayi ve Afrika Kardeşlik Derneği (AFKAD), Nijer'de insani yardımlar yürütülmüştür.
- 9- Kenya DADAP Kampı İnsani Yardım Projesi: Kenya'nın Doğu Eyaletinde bulunan ve Somalili mültecileri barındıran DADAP Kampı'nda 2011 Yılı Ramazan Ayında Açlıkla Mücadele ve Gıda Yardım Dağıtım Projeleri yürütülmüştür.
- 10- Güney Amerika Çalışmaları: TİKA tarafından Brezilya'da yapımına başlanılan Camii ve müstemilatının inşasına ilişkin süreçte, koordinasyon yapılmış olup, proje tamamlanmıştır.
- 11- Somali Kalkınma Projesi: İBB ve Türk Kızılayı tarafından 2011 yılında teşekkül olunan ortak yardım ekibinde Koordinatör olarak görev yapılmaktadır. STK olarak da, AFKAD adı altında camiler restorasyonu, su kuyuları, ve kalkınma projeleri yapılmıştır.
- 12- Güney Doğu Afrika Projeleri: Uganda, Tanzanya'nın Başkenti Darüsselam'da, Zanzibar Adası'nda ibadethane ve ilave tesis projeleri yürütülmektedir.

- 13- Kuzey Somali ve Cibuti Çalışmaları: Cibuti ve Kuzey Somali'de bir kısmı AFKAD tarafından, bir kısmı ise TİKA-AFKAD ortaklığı ile finanse edilen Eğitim ve Sosyal amaçlı projeler sürdürülmektedir. Projeler halen faal haldedir.
- 14- Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ile Ortak Yürütülen Projeler: Başkanlığını yürüttüğüm AFKAD derneği ile Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı arasında imzalanan işbirliği protokolleri çerçevesinde; özellikle Afrika'dan Öğrenci, Öğretmen ve Toplum Liderleri Türkiye'ye getirilerek, Yüksek lisans ve Doktora Eğitimleri sürdürülmektedir. Proje halen faaldir.
- 15- Akraba Toplulukları Projeleri: İran Türkmen sahra çalışmaları, Etiyopya Harar ve Hasoba Türkleri Çalışmaları yapılmış olup, bölgedeki toplum liderleri ile irtibat devam etmektedir.
- 16- Arakan'a Yardım Çalışmaları: Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı ve Türk Kızılayı ortak yardım çalışmaları koordine edilmiştir.
- 17- Darfur Çalışmaları: AFKAD adına Darfur'da saha çalışmaları yapılmış, insani yardımlar yürütülmüş ve kapsamlı bir rapor gerekli makamlara sunulmuştur.
- 18- Korunmaya Muhtaç Çocuklar: KARDEŞ Derneği, Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ile ortak yürütülmektedir. (5 ev ve 25 kız çocuğu)
- 19- Üniversite Talebeleri: Türkiye'nin Değişik Yerlerinden İstanbul'a Gelen üniversite talebelerine barınma iâşe ve eğitim desteği verme, yine Türkiye'nin değişik illerindeki STK'larla protokol eşliğinde beraber çalışmalar yürütülmektedir.
- 20- Doğu Afrika Kanaat Önderleri Eğitim Projeleri: Türkiye'de AFKAD adına İLAM, Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı ortaklaşa bir yıllık eğitim verilmesi ve 2014 Ekim ayı itibariyle projenin bitirilmesi ve benzer projelerin yapılması,
- 21- Brezilya – Rio Nur Camisi: Brezilya, Rio'daki ilk Cami, TİKA –AFKAD tarafından bitirilmiştir.

İCRACI OLARAK KATILIM SAĞLANAN SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ

- Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı
- İLAM- İlmi Araştırmalar Merkezi YK Üyesi
- Boğaziçi Eğitim Vakfı YK Üyesi
- AFKAD Afrika Kardeşlik ve Yardımlaşma Derneği (Kurucu Başkanı)
- KARDEŞ Derneği (Başkan)
- TGTV Derneği (KARDEŞ Derneği olarak YK Üyesi)
- TÜRK KIZILAYI YK. Üyesi